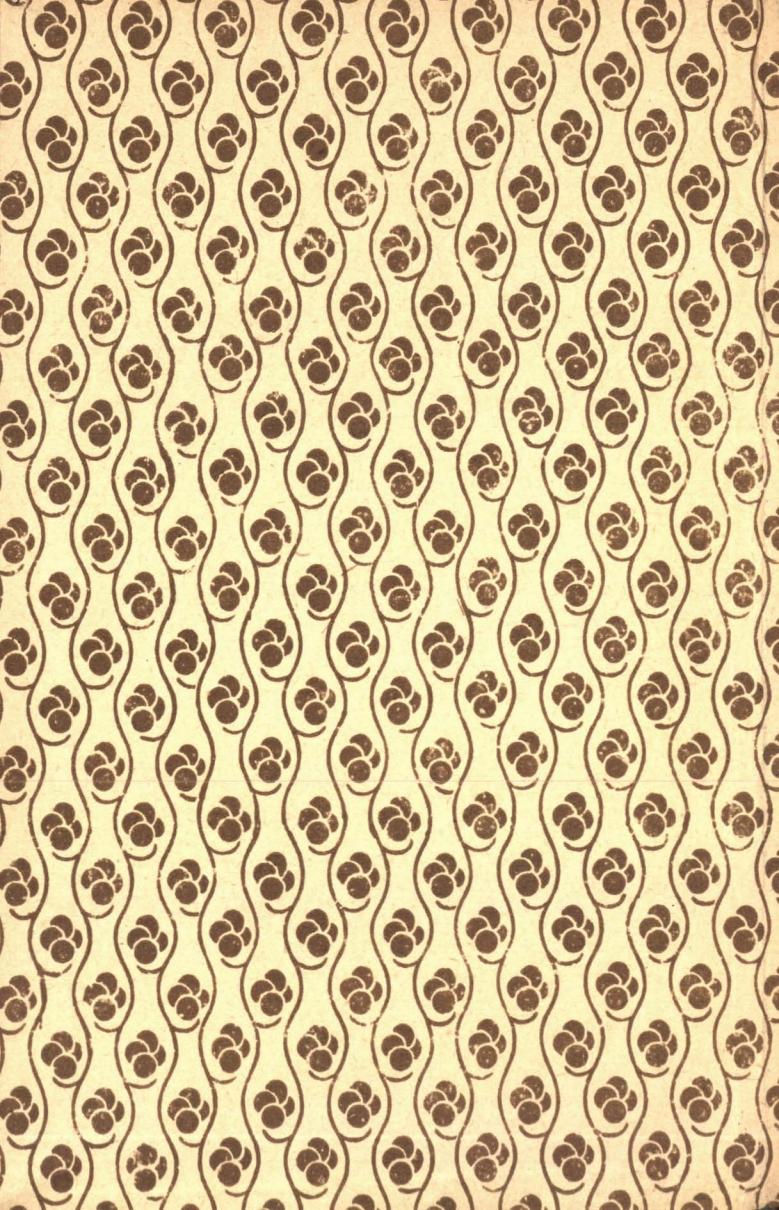
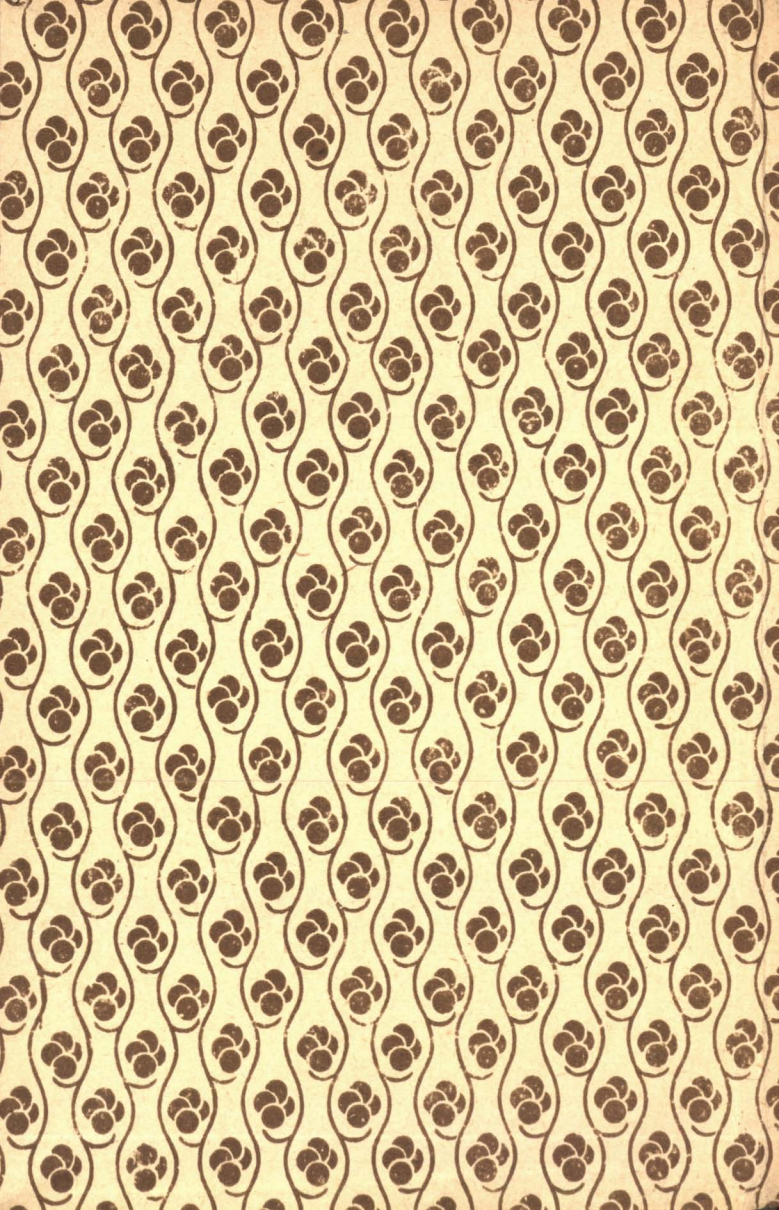

P. Charles S. J.

Isten közelében

ISTEN KÖZELÉBEN

ELMÉLKEDÉSEK

IRTA

P. CHARLES S. J.

FORDITOTTA

GÁLFFY LÁSZLÓ S. J.

MÁSODIK MAGYAR KIADÁS

I. KÖTET

BUDAPEST 1927

KORDA R. T. KIADÁSA VIII., MIKSZÁTH KÁLMÁN-TÉR 3.

247/1927.

Imprimi potest.

Budapest, die 7. Oct. 1927.

P. Adalbertus Csávossy S. J.

Nihil obstat.

Dr. Julius Czapik
censor dioecesanus.

Nr. 2979.

Imprimatur.

Strigoni, die 15. Novembris 1927.

Dr. Julius Walter
vic. cap.

A MAGYAR KIADASHOZ.

Életünk értéke attól függ, hogy mennyire kapcsolódunk Istenbe, mennyire élünk a természetfölötti isteni erőforrásokból és hogy az Istenből merített lelki életünk mennyire sugározza be, mennyire irányítja egész külső életünket. Összehangzó egységet kell teremtenünk a két ellentétesnek látszó világ, a természetfölötti és természetes, isteni és emberi életünk közt. De ez a kapcsolat a kettőnek nem egymás mellé helyezése, hanem a legbensőbb egybeolvasztása úgy, hogy a természetfölötti egészen átjárja, éltesse az emberit, mint a lélek a testet, mint a gondolat a szót. Egészséges, erős lelkiesség, virágzó hitélet csak ebből a legbensőbb egységből fakadhat.

Ennek a benső kapcsolatnak megteremtésére tanítanak bennünket ezek az elmélkedések. Utakat mutatnak, melyeken szüntelen Istenhez juthatunk. Meggyőznek bennünket, hogy életünk bármely pillanatában, a legkülönbözőbb körülmények közt is nyitva áll előttünk az út Istenhez, vagyis még inkább, hogy mindenütt, a legközönségesebb teendőink közepette is ott vagyunk Isten közelében, csak reá kell eszmélnünk.

P. Charles elmélkedései nem zárják be lelkünket valami földtől elszakadt fellegvárba, hogy így a mindennapi életből kimeneküljünk, hanem a „*mi köztünk lakozó*” Istenhez vezetnek és a vele való egyesülés szentélyéből látni engedik, vagyis Isten nézőpontjából szemléltetik velünk igazi emberi életünk valóságát és megmondják, hogyan tehetjük azt istenivé. Fölébresztik lelkünkben a boldogító tudatot, hogy Isten bizalmasai, gyermekei vagyunk, de nem azért, hogy e tudatban tétlenül megpihenjünk vagy érzélgősen olvadozzunk, hanem, hogy istengyermeki életünket szüntelen tevékeny szeretettel kifejlesszük és a mindennapi élet egyszerű folyásában is érvényre, diadalra juttassuk.

P. Charles nem veszi sorra sem az evangélium eseményeit, sem a hitigazságok valamelyik csoportját, hanem kiragad egy-egy mélyértelmű szót, mint szikrát a Szentírásból vagy az Egyház liturgikus imáiból, kibontogatja annak belső gazdagságát, lelki élet-értékét és a szikra fényénél Istenhez vezet. Az elmélkedő lélek meglepődve látja, hogy az a kis szentírási vagy liturgikus jelszó mily mélységekbe világít. De azért az elmélkedés nem válik bölcsekedéssé; mindig imádság marad, s az emberi lélek — a mi lelkünk — mesterkéletlen, őszinte hangja szólal meg benne, mintha a gyermek szólna az Atyához.

Ezeknek az elmélkedéseknek üde eredetiségük mellett abban van a kiválóságuk, hogy a hagyományos őskeresztény szellem árad ki belőlük. Mintha írójuk a *Vallomások* szerzőjének nemes

zengésű lelkén hangolta volna lelkét! S az a meghitt közvetlen hang, mely csak az istengyermeki lélekben csendülhet meg, ugyanaz, mint amelyet Krisztus szólaltatott meg a Miatyánkban.

A következő elmélkedések közt nincsen sem az evangélium eseményeinek egymásutánjából, sem a hitigazságok rendszeréből fakadó egység, de egy szempontból mégis sikerült az elmélkedések egységesítése, s ez az, hogy a legváltozatosabb különféleségük és eredetiségük mellett mégis mind egyformán Isten közelébe vezetnek és vele egyesíteni igyekeznek.

Ha e könyvben a lélek mélységekre is bukkan és szépségekre talál, azt hisszük, nincs meg a veszély, hogy elkápráztassa magát vagy, hogy a pusztá gyönyörködésben megállapodjék, mert mindig fülébe hangzik saját gyöngeségének szava és serkentve érzi magát igazi alázatosságra, önmegtagadásra, szóval az önszeretet legyőzésére. Nem egyszer talán kíméletlennek is véli azt a folyton meg-megújuló támadást, mely az önszeretet és önzés különböző fajait bennünk letörni igyekszik, hogy így elhárítsuk a legfőbb akadályt az Istennel való egyesülés útján.

1925. Jézus Szentséges Szívének ünnepén.

GALFFY LASZLÓ, S. J.

BEVEZETŐ.

Ha csak élete mellé helyezi valaki imáját, még ha egészen mellé helyezi is, az nem egyéb, mint a kovászt nem a tésztába, hanem a tészta mellé tenni, vagy a kulcsot nem a zárba, hanem melléje tolni.

A keresztény életnek imádságosnak kell lennie. Innen van, hogy minden közönséges külseje és hétköznapi formája ellenére is istenivé lehet a mi életünk.

Olyan gyarlók és gyámoltalanok vagyunk, hogy a megállapított hivatalos imádságok gyakran, minden mély értelmük és tiszteletreméltó szent tartalmuk mellett is hidegen hagyják lelkünket. Nem tudjuk egészen átérezni és megérteni azok Isten-szeretettől izzó mondatait s e miatt azt hisszük, hogy imádságunk nem ér semmit. Isten nem kívánja, hogy többnek mutassuk magunkat annál, mint amik vagyunk. Pedig sokan nem mernek Istennel szemben olyannak mutatkozni, amilyenek, vagy amilyennek Isten őket alkotta. S ez az oka, hogy nem ismerik meg igazán az imádatot, mert az kristálytisztaság és őszinteségből fakad. Néha talán a külső pontosságra vagy a szaba-

tosságra való túlságos törekvés sorvasztja el a lélekben azt a boldog tudatot, hogy Istennel szemben őszintén olyannak mutassa magát, mint amilyen.

Ma a gyakori szent áldozás kezdi ismét visszavezetni a keresztyény lelkeket a mindennapi élet Istenéhez és szétfoszlatja a lelkekben a különöséges előítéleteket. A mindennapi élet Ura és Istene belevegyül a hétköznapi eseményekbe és megszenteli azokat. Belevegyül a sok lőtás-futás, apró gondok és bosszúságok nagyon is gyarló világába, hogy ott is világítson és irányítson.

Belevegyül, mint hajdan Názáreth poros utcáin a gyermekek közé, Galilea ismeretlen néptömegébe, a nagyon is közönséges falusiak ezrei közé, hol az ő boldogságainak új életmagvait veti el.

Miért is ne lenne az imádság a mi istenadta földi életünknek megszentelése azáltal, hogy mindig öntudatosabban és minél nagyobb megnyugvással közreműködünk a néma kegyelemmel?

Azt mondják némelyek: ha letérdelek Isten előtt, búcsút veszek mindentől . . . és ha az Urhoz szólok, hirtelen elnémul bennem szokásos szokincsem háromnegyedrésze; ritkább szavakat keresek és félek megnevezni a közönséges dolgokat; úgy teszek, mintha más volnék és nem merem neki megmondani, hogy fáj a fejem az északi szél miatt, vagy hogy zarándok lábam fájdalmasan ég szűk cipőmben a fáradságtól.

Mire való ez a pogány féltékenység? Talán titko-

lózni kell vagy színlelni valamit az igazság előtt? A kánai menyegzőn nem hozott-e helyre maga az Ur egy vigyázatlanságot, pedig nem lett volna oly végzetes? Nem ajánlotta-e Jairusnak egész egyszerűen, hogy ebédeltessék meg az ifjú leányzót, kit az imént föltámasztott? Nem fájlalta-e Simon farizeus házában, hogy elhanyagolták vele szemben a vendéglátás szokásait, nem adtak „vizet lábainak és illatszert hajára? . . .”

Ha tehát, keresztény testvérem, közönséges, nagyon is közönséges szavakat találsz ezekben az elmélkedésekben, ne botránkozzál meg rajta, mint valami tiszteletlenségen, és ne űzd el azokat, mint a tolakodókat szokás! Ezek a közönséges és mindennapi valóságok otthon érzik magukat az Atya házában, hol csupán a mi büszkeségünk, kényes világfias viselkedésünk, klasszikus nyelv szépségre való túlságos áhítozásunk és fennhéjázó lenézésünk nem helyénvaló, sőt nevetséges. Az ég és föld Istene, a mindent létrehozó Ige, ki mindent fönntart erejével: az Atya, Fiú és Szentlélek semmit sem vetnek meg abból, amit alkotak (Bölcs. 11, 25) — és minékünk is az első és utolsó kötelességünk a valósággal megbékülni. A kis gyermekek, mikor az abc-ét tanulják, az iskolát keresztvetéssel kezdik és az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek nevében éneklik órahosszat, hogy kétszer kettő négy. A gazda is a Szentháromság nevében vágja föl a nagy kerek kenyeret, melyre a kés hegyével a kereszt jelét írja. Ugyancsak a Szentháromság nevében keresztet vetve iszik a keresztény egy pohár vizet vagy eszik egy

darab kenyeret. És ha sérti fülünket hallani, hogy Isten szüntelen belevegyül a mi sürgő-forgó életünkbe, a múltó kis férgek világába, akkor ez nyilvánvaló bizonyítéka annak, hogy még nem értettük meg, mik vagyunk és nem tudjuk életünk értelmét.

Nem láttuk szükségesnek, hogy dialektikus formát adjunk ez elmélkedéseknek vagy, hogy előgyakorlatokra, pontokra osszuk és felbuzdulásokat vagy imatársalgást is adjunk. Még a sorrendben sem akartunk szigorúan meghatározott egymásutánt követni. Az ember életének órái nem működnek megmásíthatatlan szerkezet szerint, és az erények nem a *Secunda Secundae* (Szt. Tamás) tudományosan megállapított sorrendje szerint válnak szükségessékké. Aki e könyvet olvassa, különben is észreveszi, hogy a gondolatok nem pusztá vaktában sorakoznak, és az érzelmek sem alkotnak zűrzavaros fejetlenséget benne. Amit óhajtottunk — s bizonyára csak nagyon csekély mértékben értünk el —, a Szentlélek útjának egyengetése, a Szentléleknek, ki saját eljárásának korlátlan ura, és akit senki sem köthet meg szigorú módszerek közé. Megmutatni, hogy *Isten közel van*, — *Dominus enim prope est* (Fil. 4, 5), — ez az apostolok munkájának folytatása és az örök evangéliumi üzenet magyarázása!

A szentírás szövegét, mint az imádságos élet segítőeszközét, használjuk. B. Bellarmino mondotta valaha, hogy a szentírást annak szellemében kell érteni, aki azt sugalmazta, vagyis a Szentlélek szellemében. Kétségkívül meg van en-

gedve, hogy a szent szövegeken tarlózzunk és böngésszünk, vagy a misekönyvből vegyünk egy-két indítást az elmélyedésre és buzdítást az imádságra. A Szentatyák sem cselekedtek másként, és maga az Egyház is hasonlóképen ad élénk ilyen vonatkozásokat és alkalmazásokat az introitusokban és antifónákban. A gyermekeknek joguk van anyjuk nyelvén szólni. Van joguk azt gondolni, hogy a sugalmazott szavakban Isten számukra világosságot és oktatást rejtett el és csálhatatlan magyarázatának tiszteletbentartása mellett szabad nekik a Szentírásban azokat a jóleső vigasztalásokat is fölfedezni, melyeknek keresésére buzdít többek között a „Krisztus követése” szerzője s amelyeket a Szentlélek, a szegények Atyja — Pater Pauperum — készített titokban számunkra.

Louvain (Belgium), 1922. pünkösdi ünnepén.

P. CHARLES S. J.

I.

*Ubi caput reclinat.
Hova fejét lehajtsa.*

Keresi, hol pihenhet meg erős és éber szeretet oltalmában. Keresi, hol nyugodhat, hol alhatik békében, távol a lármás zűr-zavartól és a nyugtalan tolongástól. Keres lelket, mely befogadja, és boldog, ha virraszthat ő mellette még ha hallgat is az Ur; lelket, mely örvend, hogy az Ur az övé, még ha mozdulatlan, csendes és szinte alszik is az Ur; lelket, és pedig vendégszeretőt, odaadót, mely neki biztos menedéke lehet, *hova fejét lehajtsa* (Mt. 8, 20), és amelyen nyugodva kipihenheti fáradalmait.

Keres és nehezen talál, mert az emberek nagy része túlságosan önmagával foglalatoskodik, sem hogy abban keresné boldogságát, hogy Istenük bennük édesen megpihenjen. Mi emberek azt szeretjük, ha beszélgetnek velünk. Aki hosszabb ideig hallgat, az fáraszt bennünket, és a csend üresnek látszik. Nem értjük meg a néma Istent. Nincs elég hitünk, hogy őt jelenlevőnek mondjuk és tevékenynek, isteninek még akkor is, midőn nyugszik és alszik mozdulatlanul.

Hova fejét lehajtsa! — Keres tartalmas lelket, telve igazi erényekkel, lelket minden durvaság és

merevség nélkül, és mégis szilárdat és erőset; lelket, amelyik ellenkezés nélkül megnyugszik, az ő akaratában és nem zsugorodik össze, hogy az ő kegyelmének ösztönzését elhárítsa; lelket és pedig szelídet és alkalmazkodót, lelket, amely önmagát elfeledni tudja és magát átadni képes.

Én telve vagyok önmagammal, kemény és érdes, szeszélyes és sértő, előzékenység és szelídség híján. Nem hagyom, hogy ő rajtam, bennem, szívemben nyugodjék. Hogy zavartalanul nyugodhassék, kerülnöm kellene a nyugtalankodást és a megrázkódásokat; pedig a jó is meg a rossz is megzavar, nyugtalanságba ejt. Még a jó törekvések is telve vannak bennem rendetlenséggel és féktelenséggel. Mikor engedelmeskedni akarok, lelkesedésem szilaj meggondolatlansága könnyen túlhajt a célon. Rajongok a szép tervekért és magam is csinállok bámulatos programokat az életszentség nagy művéhez, előre megjelölök magamnak erényideálokat, melyekért lelkesülök a nélkül, hogy talán valaha is megrostálnám törekvéseimet az ő isteni akaratán és megjavítanám nézeteimet az övéinél. Nem minden jónak látszó vonzalmat kell mindjárt követnünk is — mondják a lelki élet mesterei.

És azután mi marad a sok szép programból és naivul magasztosnak vélt elhatározásaimból? Alig marad sokszor egyéb, mint belső csalódás, titkos szenvedés és helytelen felindulás önmagam ellen, tehetetlen önmegvetés; pedig ez éppen nem keresztény lelkület.

Hova fejét lehajtsa! — Talán az ilyen lélekben

találhatna biztos és gyöngéd otthont? Vagy lehajthatná-e isteni fejét ilyen kebelre, mely telve van földies, zürzavaros kapkodással, nyugtalan-kodással? Hogy neki nyughelyet készítsünk, nem kellene-e szüntelen megőriznünk a belső békét, és hogy a belső békét megőrizhessük, nem kellene-e mindig az ő szellemétől, a Szentlélektől kérnünk tanácsot, még a jó szándékot illetőleg is? Az erényes élettervek, a nagy életreform-programmok szükségesek ugyan, de hogy ne legyenek azok pusztá játék és ábránd, kell, hogy a belső önlemondásban gyökerezzenek, abban a készségben, hogy teljesen és szelíden megnyugszunk az Isten reánk vonatkozó gondviselésében. Uram, mutasd meg, melyik életformát választottad nekem; nem akarok semmit, mielőtt te nem akarnád, és mindig elég nekem tudnom, hogy óhajodnak megfelelek!

Hova fejét lehajtsa! — Nem hagyhatom őt kint a szélben, az út porában és az éjtszakai harmatban. Nem engedhetem, hogy kövön nyugtassa ki a szegény isteni főt, mely már is nedves az éjjeli harmattól, mielőtt még véres verejték áztatná. (Ének. 5, 2.) — Lelkem legyen számára csendes magány, ahol mint a szentélyekben, csak csendes léptekkel járnak; ahol, mint az alvók mellett, nem szabad csak halkán beszélni. A lélek összeszedettségének legjobb indítóoka, és legjobb eszköze a határtalan tisztelet, telve szeretettel Isten iránt, ki bennünk nyugszik. — *Lakóhelyet szerzünk nála* (Jn. 14, 23). — Így az összeszedettség nem más, mint a hit aktusának gya-

korlása, és Krisztus Szelleme kell, hogy lelkünkbe ültesse azt. Az összeszedettség csendeséggel és várakozással van telve. Nem virrasztunk mellette, mint valami halott mellett, hanem, mint a dicső feltámadott mellett. Virrasztunk és szívünk fényeskedik a szent vágyaktól, mert tudjuk, hogy ő minden sötétség felett diadalmaskodik és az ő hajnala olyan, mint a fényes nappal; és az ő idejében, mikor ő akarja, hirtelen felébred látszólagos és ideig-órái tartó mozdulatlanságából, és akkor minden szem látni fogja . . . azok is, akik általverték őt! (Titk. Jel. 1, 7). — Tehát összeszedettség, telve csenddel, várakozással, szeretettel; szeretettel, mely imád és hálát ad. Az összeszedettség hódolat és tömjénfüst. És miért oly nehéz az nekem? Azért, mert lelkem még telve van idegen, nyugtalan töprengéssel, titkos és követelődő vonzalmakkal, hitvány és goromba érzelmekkel? Minden szeretetemet egybe kell fűznöm, egybe kell olvasztanom; de én szét vagyok szórva belső zűrzavaromban, és e rendetlenség és kuszátság miatt lehetetlen neki a nyugodt és pihenő álom keblemen.

És mégis, Istenem, én nem vagyok közömbös kívánságoddal szemben, nem vagyok érzéketlen és hideg vágyaid iránt, és szeretném megérdecelni én is azok örök áldását, kik téged hajlék nélkül látva, megnyitják előtted kapujukat és befogadnak. — *Jövevény voltam, és befogadtatok engem* (Mt. 25, 35). — Mert ha téged befogadunk, önmagunkat találjuk meg, és a nyugalom, melyet neked készítettünk, bevonul lelkünkbe is, és jutalmul

szolgál nekünk is. És ha te tudsz aludni nálunk békében, a mi szegény fejünk is megnyugodhat és elúzhatja minden aggodalmát. *Békében vannak, amiket bír* (Lk. 11, 21).

Uram, jól tudod, hogy minden jó szándékunknak még a kezdete is mindig tőled van, és hogy segítséged nélkül sohasem tetszhetünk neked. Fogadd be lelkemet amint én téged befogadni akarlak, és maradjunk így egymásban, mint ugyanannak az isteni szeretetnek foglyai, azé az isteni szereteté, melyet irántam tanúsítasz és amelyet kegyelmed lelkemben éleszt! Add, hogy kívüléd semmi más vágyam ne legyen és hogy téged mindig előbbre helyezzelek minden adományodnál! És ha neked úgy tetszik, hogy csendben és mozdulatlan maradsz bennem, hosszú ideig is, mintegy sírba temetve, adj elég hitet, hogy elfogadjam ezt a bánásmódot, hogy szeressem, mint különös kegyelmet, és hogy örvendjek neki mindenkor!

II.

*Coenabo cum illo.
Vele vacsorálok.*

Ő maga mondta ezt; különben sohasem merésztünk volna ilyen bizalmasságra számítani. Ő mondta, hogy jönni fog. Ugy mondta, mint azok, kik vágyakoznak és a meghívásra felelnek, azt mondta, hogy leül majd a mi szegény faaszta-lunkhoz, hogy velünk vacsorázzék, és azután együtt marad velünk az éj csendjében és nyugal-

mában, mikor bizalmas és meghitt gyöngédség borul a szűzi lelkek társalgására. Meg kellene őt ismernünk ily módon is; őt a békéhez, megnyugtató Krisztust; őt az alkonyat vendégét, mikor a kiáltó fény nagy ünnepélyessége leáldozott, és a teremtés halk hangon beszél, mintha rejtett titkokat suttozna.

Vele vacsorálok (Titk. Jel. 3, 20). — Vele vacsorálok, mint hajdan tették az emmauszi kis kastélyban; mint övéivel az utolsó vacsorán, vagy mikor zárt ajtókon át hozta őt szeretete közéjük; mint a hű lelkek Bethániában, s mint a misztikus, az Istennel egyesült lelkek.

Ezen az isteni vacsorán én, kinek semmim sincs, ki szegény koldus vagyok, mindennapi cselekedeteimet ajánlom fel, teszem elébe, mert ez az, amit tőlem elfogad, s amivel az ő megváltó Szívének szeretetét táplálni kívánja. Az ő láthatatlan eledele, az Atya akaratának tökéletes teljesítése. — *Az én étkem az, hogy annak akaratát cselekedjem, ki engem küldött* (Jn. 4, 34). — Mindent elébe tehetek, ami megegyezik bennem az isteni tetszéssel, minden belenyugvást az ő akaratába, szelídséget, rendíthetetlenséget, minden silány és gyatra erényemet, mely az ő kegyelme ösztönzéséből fakadt és növekedett az én kis barázdáimon. — Uram, nagyon hitvány készlet az, amit eléd teszek, és oly kevésbé törekedtem természetfeletti táplálék beszerzésére; szégyenlem, hogy csak ezt tehetem eléd; gondatlanságom miatt vagyok inségben. Hozd csak, hozd — hallom szavadat —, még ha csupán egy-két

árpakenyér és egy-két hal is az egész! Láthatatlan áldásom megsokasítja azt, amit nekem ajánlanak föl és sohasem szoktam megvetni, amit nekem felajánlanak. — Uram, nem merem neked felajánlani szeretetem maradékát, a szeretet, melyhez már mások hozzányultak. Életem egy részét zsákmányul engedtem a sátánnak, és önszeretetemnek; hogyan merészkedjem asztalodra tenni azt, ami már talán nem kell az embereknek! . . . Hozd csak — hallom az Ur szavát —, add csak ide . . . mert remélem, hogy mai felajánlásod őszinte és semmit sem tarthatsz vissza titokban magadnak! Az utolsó vacsora termében is egy darab maradék halat adtak kérésemre, *egy darab sült halat* (Lk. 24, 42). — Értsd meg az evangélium szavainak rejtett értelmét és ne tessej oly egyszerű lenni a hitben, mint ósatyáid, és ne áhítozzál többre!

Uram, itt hozom mindenemet, amim van és őszinte készségemet, hogy soha semmit sem tagadok meg tőled. De, Uram, mit hozol te, fölséges és jótevő Vendég, az isteni vacsorához, mely megismétlődik a téged szolgáló léleknél?

Hogy mit hoz ő? Társalgását, szavainak fényét és melegét; azokat az elbűvölő szavakat, melyek örökre hozzá láncolnak engemet. Igen, Uram, szólj, beszélj nekem magadról, ez az ami engem megnyugtat! Fáradt vagyok, ha rólam kell veled beszélnem és magamról szólanom, mintha csak én volnék érdekes és mintha az én, nem pedig a te személyed volna minden dolog alfája és omegája. Mondd, Uram, mit érzel te, mit ta-

pasztalsz te, mit kívánsz te és min bánkódol te? Mondd el nekem részletesen, mit tettél és mit szándékozol még tenni, mondd el mindezt csendesen, bizalmasan, nekem, a szegény megváltottnak; taníts meg engem az én bethániai Mária-szeremre, hogy végtére tudjalak hallgatni, mikor csak magadról beszélsz!

És ő elmondja nekem az ő bennem való rejtett életét, minden törekvését, és isteni haditerveit, amelyeket az én meghódításomra készített. Elmondja életemet az ő nézőpontjából szemlélve: hogy mennyiszor kellett újrakezdenie munkáját, melyet az én balgaságom oly nehézzé tett, és hogy minden csalódás és sikertelenség ellenére miért nem mondott le arról, hogy engem keresen és megnyerjen. Oh! milyen is az én életem, az én szegény emberi életem ily szemszögből nézve; milyen életem lefolyása, melyet az én Uram beszél el nekem, s melyben minden az ő szeretetéről szól; milyen életem, mely most mint isteni siker tűnik fel előttem, hiszen annyira jutottam vele, hogy az Urat tisztelhetem vendégül asztalomnál. Mindent készséggel elfogadok, nem panaszkodom többé semmiről; még hibáim emléke is édes, mert Üdvözítőm megszentelte azt. *Min dig és mindenütt hálát kell adni* (Praef).

Beszél azután terveiről, az akadályokról, melyek útját állják, és a módról, ahogyan azokat elhárítja. Beavat földi műveinek titkaiba, és én mindenemet rendelkezésére bocsátom és alázasan megvigasztalom, ha az elszenvedett keserűségek emléke elszomorítja a jó Pásztor szívét.

Elmondja nekem nagy kívánságait: vannak még egyéb juhaim is, kik nincsenek még benn aklomban, azokat is el kell hoznom (Jn. 10, 16) — és kell, hogy őket is megtaláljam és visszavezzem. Uram, beszélj nekem e juhokról és adj nekem nagy apostoli lelket!

Kérjétek az aratás Urát (Mt. 9, 38). — A vetés sárgul a földeken, kérjétek az aratás Urát, küldje el az aratókat! Uram, beszélj nekem titokzatos kalászaidról, és ne nyughassam, míg le nem arathatom azokat!

Vigyázzatok és imádkozzatok! (Mk. 14, 38). — Vigyázni kell, és imádkozni, míg én szenvedek és bűnhődöm, hogy a kísértés ne hiúsítsa meg belétek vetett reményemet. Hol vannak, akik készek egy órát virrasztani velem? — Uram, beszélj magányodról és elhagyatottságodról, oktass engem! — részletezd kívánságaidat, hallgatlak, ha a csendben beszélsz, mikor leáldozóban van a nap és életem árnyéka megnyúlik (Ének. 2, 17).

S mialatt ő szól, dicsőítik őt az égben és az összes angyalok énekelnek. De ő mégis velem beszél; nálam van, az ő publikánusánál, mintha mindama dicsőség semmi sem volna, s mintha én létezném egyedül számára. Beszélünk, hallgatok, és mi történik, Istenem? Ugy tűnik fel, mintha egy fátyol lebberne el, szemem megnyílnék és te mind különösebb fényben ragyognál; mi történik? Látom magamat halálom pillanatában, s ez az a boldog halál, mely sohasem szakítja meg a lélek társalgását Istennel, és amely lehullatja a földi élet fátylát, szétoszlatja a hit ködét, és látni en-

gedi színről-színre a szeretett Társalgót, isteni Mesteremet — *Jesu quem velatum nunc aspicio, oro fiat illud . . . ut te revelata cernens facie.* — Folytatom az isteni vacsorát az Atya országában mindörökre.

III.

Et Galilaeus es!
Te is galilei vagy!

Az ő szeretete szívós és maradandó; kitörülhetetlen jellel jelöl meg mindent, ami az övé és reányomja örök pecsétjét. S ha valaki eltávolodik is tőle, még ha rossz társaságba jut is, és gyöngeségből vagy gonoszságból legdühösebb ellenségei közé tévelyedik, megőríz valamit régi viselkedéséből, kiejt szavakat vagy tesz oly mozdulatokat, melyeket csak az ő iskolájában tanulhatott; és a hanghordozás, a kiejtés is elárulja a lelket, melyet Krisztus szeretett. — *Te is galilei vagy* (Mk. 14, 70). — Igen, galilei! Kívüle mindenütt idegen az ember, és ha egyszer ő hozzá tartozott, nem tud többé nemcsak büntetlenül, de különben sem teljesen más lenni.

Ime! Megismerni őt ilyen szempontból egy új kapocs, mely bennünket hozzá fűz és sejtet velünk valamit az ő ingyen-ajándékszeretetről; megérteti némiképen az ő szeretetének csodálatos erejét, megnyitja nekünk a töredelem és a bizalom forrását a pusztaságban is, és pedig a hit által.

Mily nagy kincs megismerni őt az ő végtelen

gyöngéd szeretetében, melyet ha durván félre is tol valaki, nem távolodik el tőle teljesen — ő a *bűnösök barátja*; — megismerni őt az isteni szeretet tüzében, mely nem alszik ki teljesen még mikor a lelki szétszóródás és tudatos önzés el is fojtja azt; ott marad mégis mindig a lélek mélyén egy szikra, a ragyogó föltámadás reményszikrája.

Galilei vagy! — Meg kell őt ismernünk, mint jó Pásztort, ki követi a tőle eltávolodó lelkeket tévelygésük szeszélyes ösvényein, oktan bolyongásaikban és veszélyes próbálkozásaikban! Meg kell értenünk, mily kitörülhetetlen az ő szeretete, s hogy ha egyszer őt szerettük, soha többé nem gondolkozhatunk úgy, mint a hitetlenek, és nem akadályozhatjuk meg, hogy ő igazán Mesterünk maradjon!

Galilei! Igen, Uram, mikor mindig csak húztam-halasztottam, hogy teljesen a tiéd legyek, mikor késlekedtem, hogy magamat neked átadjam és lemondjak az utolsó ellenállásról s hogy kiszolgáltassam — végre valamikor — legkedvesebb vágyaimat; mikor halogattam teljes őszinteségből megnyitni előtted lelkemet és elismerni téged Uramnak, Győzőmnek; mikor számígtattam a holnapokat, melyeknek hajnalpirkadása szüntelen késlekedett önző nemtörődőmségem szerint, igen, Uram, akkor is galilei voltam, és volt valami bennem belőled, valami a te szeretetedből; mert későbbre halasztani végleges és teljes győzelmedet az én kevélységem felett, nem azt jelentette-e, és nem volt-e bevallása annak, hogy előbb-utóbb győznöd kell, és szükséges vagy ne-

kem? Nem ismertem-e el azáltal, hogy a tökéletes hűségen kívül, minden más viselkedésem ideig-óráig tartó bizonytalan helyzet és hamis megnyugvás volt? S ha vonakodtam tüstént megfizetni tartozásomat, nemde ezzel ügyetlenül bár, de mégis elismertem, hogy igazán hitelezőm vagy? *Galilei vagy!* — Ügyetlenségük is elárulja őket, mint apostolodat is a főpap házában; gyámoltalanságuk elárulja és megmondja kié az a csoport, mely csak távolról követ téged és mindig későbbre halasztja, hogy hozzád teljesen hű legyen.

Galilei vagy! — Eltávolodnak tőled, miután egy ideig kísérték. Eltávolodnak szórakozottan és félrefordulva, oda se néznek, mert gyanítják, hogy valami nagylelkű szolgálatot vársz tőlük és isteni óhajoddal megkörménykezed őket valami adomány érdekében, melyet most nem szeretnének megadni . . . Nem is mernek reád nézni. Miért? Mert nagyon jól tudják, hogy ha tekinteted egyetlen sugarával találkozónának, az minden ellenállást lefegyverezne és térdre kényszerítené őket előtted . . . És abban a tettetésben is, mikor kívüled valamibe elmerülni igyekeznek, nemde mily könnyű felismerni a rejtett félelmet a Mester hatalmától és kikerülhetetlen igényeid észrehevését.

Galilei vagy! — S hogy ne hallják hívásodat, hogy kelletlen panaszaid és jóakaró szemrehányásod elnémuljon a tőled elpártoló lélek mesterséges zajában, nagyon hangosan beszélnek önmagukkal, fennhangon nevetgélnek másokkal és így bensőjükben valami szüntelen, fárasztó lár-

mát csapnak. Olyan lelkek ezek, kik szándékosan keresik a zűrzavart, hogy azáltal a te vonzó meghívásaidat feledjék; olyanok, mint a gyermekek, kik kiabálnak a sötétben, hogy elhitessék másokkal, hogy nem félnek, pedig gyermekes viselkedésük épen annál jobban megmutatja hamis mesterkedésük okát. Mindez a gyáváskodás, hamiskodás, furfangos próbálkozás, csűrés-csavarrás, össze-vissza való kapkodás, mindez a felemás cselekvés elárulja a szégyenkező tanítványt, ki nem tudja lelkéből kitörölni az isteni vonásokat és nem tud megszabadulni a megváltó szeretet kapcsaltól.

Istenem, tehát mégsem undorodtál meg tőlem? Még akkor sem, mikor lealacsonyító gyávaágom minden jóra valóságomból kiforgatott engem. — Gyöngéd szeretetedet megtalálom hűtlenségem legmélyén is, úgy hogy még bűneim tüskés bojtorjánja is szereteted édes szőlőfürtjeit termi számomra. *Mert szerettél, szeretetre méltóvá tettél engem.* — Minden csalafinta ügyeskedésem, hogy kegyelmed hatáskörét elkerüljem, minden ravasz törekvésem, hogy megszűnjem kíváncsi lenni számodra — mindez csak még inkább ragyogtatja nagylelkű ajándék-szeretetedet, mellyel a te mindent átfogó szerelmed azt teszi bennem szeretetreméltóvá, amit akar. És ebből a te szeretetedből nekünk épen úgy nem lehet kiosonnunk, mint a hálnak a tenger vizéből.

Add nekem érzelmeidet, hogy megtanuljam úgy megítélni magamat, mint te ítélsz meg engem, és hogy oktalan durvasággal ne tördeljem az úgy is

hajlongó, gyenge nádszálat, amely én vagyok; és türelmetlenül vagy dacosan, nem tőled tanult kegyetlenséggel ki ne oltsam a füstölgő mécses! Taníts meg, hogy tapintatos és szeretettel teljes legyek magam iránt miattad és annak a kedvéért, ami a te jóvoltodból van bennem! S határtalan legyen bennem a megvetés minden iránt lelkemben, ami a te jóságos oltalmad köréből ki akarna szakítani és jogokat követelne vagy képzelt önértékre hivatkoznék. E helyett mutasd meg, Istenem, ki szereted a lelkeket, hogyan lehet és kell mindenütt — még vétkes hanyagságaim emlékében is — megtalálnom állhatatos szereteted nyomait. A cibórium nem szolgálhat közönséges használatra a nélkül, hogy meg ne szentségtelenítenék, de még az ilyen cibórium is oltáredény marad. Így lelkem-testem minden megszentésgtelenítése nem akadályoz meg, hogy mindig Mesterm maradj, és felségjogaid nem szűnnek meg még makacs vonakodásaink vagy kiáltó lázadásaink által sem. Tied vagyok . . . Kiejtésem, hanghordozásom mindig elárult. Tied közül való vagyok, galilei országodból, keresztségem óta, öröktől fogva, mikor kiválasztottál . . .

IV.

*Pone me juxta te!**Tégy engem magad mellé!*

Ki kell ragadnom magamat minden gyatraságból, tehát főképen önmagamból. Kérem tehát őt,

hogy tegyen engem egészen magad mellé, az ő oltalmába és az ő világosságába.

Igen, tégy engem egészen magad mellé, mint a gyöngé, naív és gyámoltalan gyermeket, kit segíteni és támogatni kell, kinek veleszületett ügyetlensége halálveszedelemmé, félelmetes ellenséggé változtatja még a leghasznosabb eszközöket és a legjótékonyabb dolgokat is; mint a gyermek, ki megsebzí magát, mikor a kést élénél fogja meg és megégeti magát, mikor a pajkos tűzzel játszik. Istenem, ez a naív, kíváncsi és gyöngé gyermek én vagyok, talán nem csekély számú halandó éveim ellenére is. Igen, én vagyok az; és ha vonakodom elismerni, nem fejezheted be lelkem nevelését és nem léphetek be a kicsinyekkel a mennyek országába. Én vagyok az, aki magamat oktalanul megsebzem, mikor a kést élénél fogom meg mindannyiszor, midőn ellenállok gondviselés-küldte megpróbáltatásaidnak, midőn panaszkodom, zúgolódom, midőn önző törekvéseim által lelkem isteni békéjét megbontani engedem. Megvan a módja, hogyan kell a kést és a megpróbáltatást megfogni, úgy hogy könnyen lehet azokkal elbánni, s ezt a fogást meg kell tanulnunk, hogy jól ismerjük és gyakoroljuk. Megpróbáltatásaidnak is van fogója, melyen lelkünk megfoghatja, és ezt a módot béketűrő megnyugvásnak hívják. De ez viszont önmegtagadást kíván, s ezt a szót már nehezen akarjuk megérteni. Taníts meg, Uram, hogy felhasználjak minden alkalmat és minden eseményt a nélkül, hogy megsebezzen és gyötörjen magamat! Taníts meg,

hogy a jót a rossztól megkülönböztessem, hogy ellentállhassak azoknak a dőre csábításoknak, melyek hívogatólag felém integetnek imbolygó fényforrásokból, melyek nem egyebek kegyetlen, halálthozó lángoknál. Megvan a módja, hogyan kell bánni a tűzzel, mely ha nem volna többé, életünk is kialudnék vele együtt. Uram, én vagyok az a gyarló és tudatlan gyermek; mutasd meg, hogyan kell bánni mindazzal, ami melegít, ami szikrázik és vidáman lobog, hogyan kell óvatos figyelemmel lenni és bölcs mérséklettel? Taníts meg, hogyan szenvedhetek valamit a nélkül, hogy megsebezzen magamat, és hogyan örvendhetek a nélkül, hogy valamikor is megalkudnék!

Helyeztess engem melléd! (Jób. 17, 3). — Tégy engem egészen magad mellé, mint okatlan és csacska gyermeket, kire folyton vigyázni kell és kit fékezni kell, kit nem lehet soha hosszabb ideig figyelmen kívül hagyni, kinek szüksége van arra, hogy érezze maga körül mindenütt a gyámolítást, hogy ostoba szeszélyeit és ellenmondó vágyait, tetteit zabolázva lássa. Mert ez a gyermek, kinek lelki világa még nincs határozottan kialakulva, ki nem tud ellenállni ösztönszerű ötletes kitöréseinek, ez a gyermek ismét csak én vagyok, Uram! És egyetlen érdemem szent kegyelmed folytán talán csak az, hogy nem igyekszem elpalástolni gyöngeségemet és gyarlóságomat, hanem őszintén bevallom azt. Igen, én vagyok az, aki alig hogy abbahagytam imádságomat, alig keltem föl a szent asztaltól, máris gyermekes türelmetlenséggel nyugtalankodom, hirtelen

len haragra gyulladok, tapintatlan, sértő módon viselkedem, a nélkül, hogy e rendetlenség okát adhatnám. Én vagyok az, kinek a kedve megváltozik, mert az ég beborul, én vagyok, aki cserbenhagyom jó föltételeimet a lustaság tanácsára. Uram, vigyázz reám, hogy mindig egészen melletted maradjak, mert ha nem tudom, és ha szent kegyelmed folytán a hit nem sugallja, hogy engem látsz, hogy a te jelenlétedben vagyok, oktalanságom tönkre tesz és lerontja művedet bennem. *Kyrie eleison!*

Tégy engem egészen magad mellé, mint kedvelt szerszámot, melyre mindig számíthatni, s amely mindig jó szolgálatot tesz. Ott látom magam körül dolgozó asztalomon azokat az egyszerű jó eszközöket, melyek szinte meghosszabbítják ujjaimat, írni engednek, támogatnak, melyek jelzik az idő folyását vagy megőrzik számomra annak emlékét, amit elfelejtenék. Uram, szeretném a te tevékenységedet is hasonlóképen kiterjeszteni, szeretnék tanulékony eszközödd lenni, és épenúgy közeledben állni, mint a kard a katona mellett, és a könyv annak a kezében, ki azt tartja. Szeretném, ha reám hagyatkozhatnál, felhasználnál bennem mindent, amim csak kegyelmedből van a nélkül, hogy engedelmet kérnél, vagy hogy attól tartanál, hogy érzékenységet megsértesd. Mert szükséged van munkatársakra és megváltó művedet nem akarod egymagad bevégezni. Tégy engem magad mellé, használj és taníts meg, hogy hasznodra lehessenek!

Tégy engem egészen magad mellé, mint meg-

hitt jóbarátot, kinek legtitkosabb gondolataidat bizalmasan megmondod és legkedvesebb reményeidet feltárod! Tudom, hogy méltatlan vagyok örök gondolataidat megismerni, és szívem nem elég tiszta, hogy abba öntsd isteni vágyaidat, azokat a végtelenül finom és gyöngéd vágyakat, de mégis tedd meg, Uram, hiszen ez az egyetlen módja, hogy szívemet megtisztítsad. Ha nem jön-nél hozzám addig, amíg én magam erőimből nem gyógyítom meg szegény nyomorúságomat, akkor előbb szállok a sír mélyére, mintsem hogy megismerhetném megszentelő belső barátságodat.

Ő titokzatos módon fűz magához minket, mi pedig a mi szegénységünk és meztelenségünk folytán ragaszkodjunk hozzá, és nyomorunk minden erővel öfelé irányítson; gyöngeségünk és tehetetlenségünk egész súlya hozzá húzzon. Ha egyszer nem éreznők, hogy nélküle mindenünk hiányzik, oktalanságunkban még azt hinnők, hogy ő nem feltétlenül szükséges. Épen azért ő nem akar bennünket egyszerre megjavítani és minden gyarlóságunkat eltüntetni, hanem mint a napsugár, mely mindennap visszatér, nem szűnik meg segítségünkre jönni. Így a mi szegénységünk révén alkalmunk van őt jobban megismerni és vele bensőségesebben egyesülni.

Istenem, nincs-e számomra minden összefoglalva ebben az egyszerű kívánságban: *egészen közeleddben?* — Mert vajjon minden hűtlenségünk nem eltávolodás-e tőled és minden igazi szerencsétlenségünk forrása nem onnan van-e, ~~hogy~~ *hogy* téged elhagyunk? Ha valaki helyén marad, minden,

még a halál is érdemszerző és dicső reá nézve. És az én helyem, ezé a gyarló, tétova, szeszélyes léleké, mely mégis vágyakozik utánad és szeret téged, az én helyem nem lehet távol tőled. Melletted . . . és e szó az örökkévalóság visszhangját hordja magában, mert a mennyország sem lesz más, mint amit épen e kis szó mond. Bár szüntelen óvna figyelmező tekinteted és védene isteni jóakaratom, *mert nem szünöl meg kegyesen tekinteni azokra, kiket ily segítséggel kegyes voltál támogatni.* — Semmit sem kérek, Uram, ha csak nem miattad; annak emlékére, amit lelke mért tettél, tarts meg igaz hűségedben és ne engedd, hogy elhagyjalak!

V.

Rabbi ubi habitas?
Mester hol lakol?

Nem elég vele csak úgy véletlenül találkozni és futólag társalogni. Ha ezzel a múltó kíváncsiság talán beéri, az igazi hívőt ez nem elégítheti ki. A buzgó tanítványok, bár akkor is hallgatják őt, mikor a tömeghez beszél, mégis azonkívül is módot találnak, hogy hozzá jussanak és nála maradjanak — *nála maradának az napon* (Jn. 1, 39). — Tudniok kell, hol lakik ő és milyen helyre szokott közöttünk visszavonulni, — és *miköztünk lakozék* (Jn. 1, 14) — ott, ahol biztosan meg lehet őt találni egy kis várakozás árán és ahol el nem kerülhetjük őt.

Hol lakol? (Jn. 1, 38). — Hol van a lakásod?

Állandó lakását nem ismernők, ha ő maga meg nem mutatja és oda nem vezetne — *jertek és lássátok!* (Jn. 1, 39). — Hozzá csak általa juthatunk; ő az út és a cél, alfa és omega. — Miért is csak azok a lelkek fedezik fel őt és maradnak nála, kiket az ő világossága irányít és az ő szent akarata kormányoz. És ő minden módszer fölött van, ő az irányadó. Vagy inkább minden módszernek és minden tökéletességi gyakorlatnak ő az éltető lelke. Az ő Szelleme, Lelke, ad neki erőt és fejlődést — *jertek és lássátok!*

Hogy hol lakik? — *Mi köztünk* . . . Bennünk, közöttünk: mert a világ telve van az ő láthatatlan jelenlétével és ha nem is látszik jelenlevőnek, hitünk biztosít, hogy csupán csak rejtve van, de ott van. Ott van minden nemes és tiszta gondolat eredeténél, minden őszinte és eleven bűnbánat forrásánál. Az én szegény kis ártatlan vagy bűnbánó lelkem is az ő hajléka, melyet ő nem óhajt elhagyni. Mester, hol van a lakásod lelkemben? Taníts meg, mily utak vezetnek önmagamhoz és mutasd meg azt a rejtett menedékhelyet, melyet önzetlen szeretettel készítettél magadnak lelkem legbenszejében s hogy megjárva egyenkint lelki életem ösvényeit, az ösvények eredeténél mindig megtaláljam irgalmasságodat, mellyel tevékenységemet megelőzted és igazi értéket adtál tetteimnek. Akaratom tevékenységének titka nem magyarázható meg a te jelenléd és működésed nélkül, értelmem is nagy megvilágosítást kap kinyilatkoztatásod fényétől és gondolataim mélyén ismét csak téged talállak!

Uram hol lakol? — Vezess el hajlékodb! És ő elvezet abba az annyira szeretett kiváltságos szentélybe, az ő szentjeinek és szereteteinek lelkébe, mindazokéba, kik az emberektől ismerve vagy ismeretlenül lelkükbe fogadták szellemét, kitárva előtte a buzgó, figyelmes készség kapuit. De, hogy meglássam őt választottaiban, kell, hogy az ő szemét kölcsönözze nekem, mert egyedül csak ő ismeri önmagát. És ha a hitnek e látása az én hibámból elhomályosul, minden cselekedetem durva és közönséges lesz. Az ő hajlékát sértem meg, ha bántom azt, akiben ő lakik. Uram, taníts meg téged tisztelni az erényes lelkekben, taníts meg arra az édes, jóleső öröme, hogy téged nyugodtan, csendesen szemléljelek azokban a téged szerető és általad megszentelt lelkekben. — Jertek és lássátok! — Tudom, hogy megismertethetsz engem a lelkek e titkos szentélyével, mert hiszen te magad vagy az — minden mindenben. — Ha hitem nagyobb volna, ha belső látásom megvilágosodnék, úgy látnám mindezeket a kedves kiválasztott lelkeket, mint istenhordozókat (theophoros) és krisztushordozókat (christophoros) és akkor róluk való vélekedéseim, ítéletem és irántuk való viselkedésem a szerint igazodnék.

Uram hol van a lakásod? — Ott lakik ő a jó cselekedetek és szenvedések apró-cseprő alkalmában, ott van e szerény hajlékokban, mint a szent ostyában; ott van a hirtelen jövő kellemetlenségekben, melyeket az alkalmatlan látogatók vagy váratlan betegség okoz, vagy a hálátlan

munka, a megkívánt áldozat, az érdemszerző engedelmesség magával hoz. E színek alatt ő mindenütt lelkileg jelen van, mint testileg is ott van az eucharisztikus színek alatt. Életem folyama e hajlékok mentén megy és mindennapi tevékenységem kanyargós útja szüntelen találkozik egyikkel vagy másikkal. De nagyon vak vagyok, hogy észrevegyem azokat és elhanyagolom a jó cselekedetek és jó szenvedések alkalmát, amint nem törődünk az útszéli elhagyott kunyhókkal vagy a düledező tanyákkal. — *Jertek és lássátok!* — Uram, nyisd meg szememet, hogy megtanuljalak megismerni a te alázatos leereszkedésedben és megtaláljalak mindennapi tennivalóm megszentelő egyszerűségében, mert igazán ott lakozol és biztos vagyok, hogy ebben vagy abban a még oly szerény kis teendőben meg lehet téged találni nemcsak úgy futtában és lopva, hanem állandóan és szüntelen. Ott soha sincs mit félni csalódástól, mert azok, kik neki engedelmeskednek, kik zúgolódás nélkül szeretettel átkarolják mindennapi teendőiket, azok nem valami képzelt árnyképet ölelnek, mikor könyörgő karjuk irgalmas jószágodat átfonja. Hangjuk nem vész el a síri magányban, ha küzködésükben segítségül hínak. Velük vagy, egészen mellettük. Vagy inkább, ha kötelességeiket hűségesen teljesítik, ők vannak melletted, laknak nálad egész életükön át — és nála maradának.

Inkább úgy kellene őt kérdeznünk: Rabbi, ubi non habitas? Mester, hol nem lakol? — Bennem vagy, embertársaimban vagy, ott vagy a minden-

napi eseményekben, munkáinkban, járás-kelésinkben, szenvedéseinkben, minden áldozatunkban . . . Tehát hol nem vagy? Melyik az a hely, ahol nem vagy található? S ő azt feleli, amit már régen mondott az embereknek, hogy ő ott nem lakik, ahol az önző akarát lakik, ahol a hatalmaskodó, kihívó, neveletlen és mesterkedő én uraskodik. Ő azt mondja, hogy annyi hely üres az ő jelenlététől, amennyit nem akarok neki átengedni. Az ő mindenható szeretete megáll azok előtt az ajtók előtt, melyeket a tudatos gyávaság csukva tart, megáll azok előtt a korlátok előtt, melyeket a függetlenségre való hamis törekvés emel elébe. Szabadnak kell lennem minden tulajdonhoz való ragaszkodástól, minden önmagamhoz való szándékos vonzalomtól, hogy lelkem semmi titkos zuga se maradjon elzárva az ő tevékenysége elől s hogy mint korlátlan úr, lakjék hajlékában és hajlékaiban, mert igazán itt is a földön ép úgy, mint az Atya házában — sok lakóhely vagyon (Jn. 14, 2).

Uram, nagyon is szórakozott és feledékeny tanítvány vagyok. A te láthatatlan jelenlétekről szóló leckét, melyet ma megértettem, újra és újra ismételned kellene számomra napról-napra, mert mindennap elfelejtem és hatalmába ejt a durva csalódás, mely érzéseim rabszolgájává tesz. Növeld szeretetemet és tiszteletemet, hogy végre valahára megtanuljalak meglátni ott, ahol vagy, míg egyszer arra a szüntelen megújuló kérdésemre, hogy *ubi habitas*, be nem vezetsz menyeyi birodalmad örök hajlékába.

VI.

Verba delictorum meorum.
Vétkeim szava.

Mióta megbocsátod bűneinket, azok is a szeretet hirnökei, és ha helyesen megkérdezzük őket, evangéliumot hirdetnek, vagyis a megváltás jó hírét. Töredelemről és bánatról szólnak, de szavuk homályos és érthetetlen a földies gondolkodású lelkeknek. Azért nem tudtam én sem, mit is akartak velem megértetni? Istenem, világosítsd és finomítsd bennem szellemed erejét — *ki híveid elméjét a Szentlélek felvilágosító kegyelme által oktattad.*

Van egy módja a bűneink fölött való eszmélődésnek, a rossz tetteink felett való töprengésnek, amely gyöngít, erőtlenné és kislelkűvé tesz. Talán én nem óvakodtam ettől eléggé. Néha úgy mutatták be nekem a bűnbánatot, mint valami szomorúságot a sívár, pusztaság romhalmaz felett, mint a rideg megállapítását valami menthetetlen veszteségnek, teljes, végleges kudarcnak. Pedig így szegény jó szándékaimmal semmire se megyek, mert úgy látom, hogy lelki életem minden szakaszát súlyos vereség jellemzi, nekibuzdulásaim mintha derékban törnének, és jó elhatározásaim halomra dőlnek. S még hozzá arra ösztönöznek, hogy újra és újra ezekbe merüljek, hogy végig járjam e lelki temető csarnokait és szorgalmasan számlálgassam sikertelenségeimet, mindazt, amit nem tudtam megvalósítani! — *Magában ül és hallgat* (Jerem. 3, 28). — Ott a magányos temetői csendben! Ez az eszmélődés min-

dig gyötrő, ha így végzi valaki; nem erőt, hanem levertséget, keserőséget okoz a lélekben. És ha még azt is mondják, hogy ezt napról-napra újból kell kezdenünk, mert ez a mi legjobb foglalkozásunk s másra gondolni csak önámítás és helyrehozhatatlan tévedés volna — mindez a buzdítás és ösztönzés úgy hat reánk, mint ítélet, és bűneink emléke, csak undorítja és megtöri lelkünket. Pedig a bűnbánat mily lélekbeható és bensőséges valami! — Így azonban úgy tűnik fel, mint valami temetési szertartás. És talán nem kicsiny azok száma, kik elfordulnak tőle, mert nem akarják ezt a szüntelen nyomasztó terhet fáradt lelkükön hordani. Helytelennek látják, vagy kevéssé célszerűnek, hogy a holt multat folyton fel támasztgassák és abban az iszapos mocsárban kerse géljenek a helyett, hogy örökre leplet borítának arra, amit semmi évődés, semmi tépelődés nem tehet megneemtörtétté. A bűnbánat a keresztény lelket kell, hogy táplálja, mert a bűnbánat erény. Tehát kell, hogy a bűnbánat a léleknek izletes eledele legyen. Azért nem lehet homokból gyúrt kalács, sem valami keserű, ragadós szurok-pogácsa, amely beteggé tesz, amelyet senki meg nem emészthet vagy meg nem kívánhat. Pedig ilyennek tartja a bűnbánatot az, aki azt folyton a saját tehetetlensége fölött való tépelődésnek gondolja. Így a meghasonlás és zavar a lélekben csak növekszik, mert hiszen, mint mondja, saját tehetetlensége ellenére is szüntelen ígérte, hogy a jövőben minden egészen másként lesz. És mégis maradt minden majdnem úgy, ahogy volt.

Vagy pedig úgy látszott, hogy mindennap összeomlik az, amit fölépített. Az ilyen fölfogás nyomasztó, szomorító, kétségbeejtő és ellensége a lelki fejlődésnek. Másként kell a bűnbánatot tekinteni!

A bűnbánat Isten megismerésének egyik eszköze, és hibáink utak, melyek Krisztushoz vezetnek, mert éppen ezeken az utakon jött és jön az ő bocsánata. A gyermekek számlálják az égbolt csillagait, s csodálják a tejutat, a világító utakat a mennybolton. Mi bűnösök számláljuk bűneinket életünk boltozatán, s mert azok titokzatos ösvények, melyeken az isteni irgalom hozzánk jött.

A bűnbánat nem a nyomorúságom felett való sopánkodás, nem gyöngeségem és tévelygésem siralmas szemléje — mire is volna jó az a magányos siránkozás —, a bűnbánat közös szomorkodás a Megváltóval együtt és sirás a közös baj felett, hogy annál inkább megismerjük a félreismert isteni szeretetet. Az ilyen sirásból fakadó könnyek fényforrások. És vannak dolgok, melyeket csak nedves szemmel láthatunk. A megváltó szeretet egy azok közül. A bűnbánat nem sztoikus hidegség, sem haszontalan lealázás, hanem gyöngédség és erő, mint minden keresztény érzelem. A szeretet növekszik az engesztelés által, szeretetünknek szüksége van bánatra, önvádra, töredekemre, jól tudják ezt mindannyian, akik még a földi dolgokban is — hogy a pislogó szeretetet új lánggra lobbantsák — ösztönszerűleg valami okot vagy ürügyet keresnek kibékülésre és gyengéd szemrehányásokra. Aki bocsánatot nyert, annak

szeretete erős, mint a halál. Bűneinknek új kötelékeknek kell lenniök, melyek Istenhez kapcsolnak. — *A hármaskötél!* (Eccles. 4, 12).

Tehát ez az a közös mű, melyet gondatlanságom, restségem és oktalan szeszélyeim akadályoznak, ez az ő megváltásának műve bennem. Ha bánkódni akarok, mindenekelőtt hozzá kell fordulnom. Távol legyen tőlem a gondolat, mintha félénken valami elhagyott zugba kellene vonulnom — mint a büntetett gyermeknek, ki magában siránczik — mindaddig, míg bánatom méltóvá nem tesz ő hozzá. Meg kell értenem, hogy nélküle méltóvá sem tehetem magamat, és hogy már az első mozdulat is, mellyel feléje közelgek, az ő megelőző szeretetének műve: *királyi bárányok Pásztor!*

Igy édes lesz a bánat. Magányos és gyötrő temetői járkálás helyett szeretet-zarándoklat lesz belőle, melyet vele együtt végzek. Önvizsgálatom így még gondosabb lesz, mert nem rémülök meg, ha vétkesnek találom magamat, sőt ellenkezőleg, szent mohósággal kutatom botlásaimat — és szinte mérték nélkül vádolom magamat még ott is, ahol Jézus jóságosan kimenteni igyekszik engem. Nem engedem, hogy valamely hibám rejtve maradjon, még talán nagyítom is foggyatkozásaimat és tartozásomat . . . mert minden hibámban az ő bocsánatának tárgyát, s így az ő szeretetének jelét és meggyőző bizonyítékát látom. Menynyire meg lehet így érteni azt az annyira keresztény lelki szükségletet — melyet az álbölcsek be-
tegesnek mondanak —, azt a lelki sóvárgást a

megalázó igazság, a gyakori gyónás és a mindennapi lelkiismeretvizsgálat után! S mennyire járatlanok — talán öntudatlanul — a katolikus szellemenben, a Megváltó szellemében azok, akik elítélik, nem szívlelik és korlátozzák a bűnbánat szent gyakorlását, a bűneinkre való emlékezést, a töredelmet és a fájdalom könnyeit. A bűnbánat isteni dolog és kinyilatkoztatás, mert a vígasztaló Istent tárja fel előttünk. S vajjon éreNyemnek vagy inkább bűnömnek köszönhetem-e, hogy őt így megismerhettem? Ime ezért édes nekem a *vétkeztem* és a régi *mea culpa* hangja, mert az ő szeretetének biztosítéka és végtelen irgalmának záloga. Ő az, aki nekem mondja: *ne sírj, bátorkodjál! Vigasztalódjatok, én népem!* — Ő az, aki teljesen meg tud vigasztalni, mert egyedül ő szenvedett igazán mindazért, ami bennem bűnös volt.

VII.

Fatigatus ex itinere.
Elfáradván az úton.

Hogy hozzá hasonló legyek, nem kell megváltoztatnom földi életem veleszületett kereteit, nem kell megszűnnöm embernek lenni, hanem csak úgy kell lennem, hogy vele egyesülve maradjasak. Ő megszentelte életünkben a legszerényebb valóságokat is, amióta felvette magára a mi gyarlóságunk formáját. És mert megismerte és magára vette fáradozásainkat, a fáradság isteni dolog lett.

Az a fáradság, az a nyomorult emberi fáradság, melyet oly jól ismerek, s amely mindig úgy tűnt föl nekem, mint valami okatlan és otromba akadály lelkem és Isten közt; az a nyomasztó fáradság, mely akadályozza imámat, elzsibbasztja lelkierőmet és megakasztja buzgalmam lendületét; az a szüntelen megújuló fáradság, melyet mindig ellenségnek tartottam, vajjon nem hozhat-e az is talán számomra valami felderítő jóhírt?

Hiányzott belőlem az igazi keresztény lelkület, hogy a fáradságban is az ő evangéliumának szellemét keressem; én is úgy voltam, mint az apostolok — *rémnek vélek* (Mk. 6, 49).

A fáradság is sok ellenmondás és rémlátás tárgya. Krisztusnak kellett a fáradságot magára vennie, hogy megtanuljuk azt becsülni.

Igen, az a mindennapi küzködés fáradsága; ha alkonyatkor a test lehanyatlik és az álom elhomályosítja gondolatainkat, egész valónkat hatalmába ejti valami haldokláshoz hasonló nagy testi nyomorúság. Uram, hát mi nem volnánk egyéb, mint tehetetlen gépezet, melyet erőink időnkinti kimerülése ilyen szármalmas gyámoltalanságba visz? Vagy talán azokban az álmos percekben, midőn testi gyöngeségünk fogva tart, méltók vagyunk még előtted megjelenni?

Vajjon, hogy isteni audienciádon részt vehesünk, nem szükséges-e mindig friss és eleven szellem, tetterre kész, ruganyos akarat, csillogó szem és kitárt kéz? — *Elfáradván az úton!* — Hogy Istenhez hasonlítsak, nem kell elérhetetlen magasságba kapaszkodnom; sem pedig lelkem

összes rugóit megfeszítve tartanom. Hogy Istennel találkozhassem, nem kell kivetköznöm emberi gyöngeségeimből, vagy tettetni, mintha erős volnék. Nem kell semmi hamis szerepet játszanom és semmi külső látszatot kölcsön kérnem, elég, ha ember vagyok és hasonlítok az ember Fiához, és ameddig nem süllyedsz le a bűn színvonalára, együtt vagyok vele, ki minden nyomorúságunkat magára öltötte a bűnt kivéve — *ki megkísértette úgy, mint mi, mindenben a bűnön kívül* (Zsid. 4, 15).

Hiszen ismerte a mi szegény fáradalmainkat, mint mi ismerjük azokat, tehát érezhette azok súlyát, kellemetlenségét és lealázó voltát. Azok, akik tagadják, hogy ő ennyire leszállt hozzánk és tagadják, hogy igazán elszenvedte a mi nyomorúságunkat, azok Isten dolgait emberi mértékkel mérik és járatlanok az ő szellemében. Ha Krisztus nem támadt fel, feltámadásunk minden reménye oda van; ha Krisztus nem szenvedett igazán, akkor a vele való találkozást, egyesülést valahol a szenvedésen kívül, a szenvedés mellett vagy a szenvedés fölött kell keresnünk. De ő az igazság, és mikor leült a kút szélére, igazán fáradt is volt, mert nem kímélte erőit, hogy bejárja országaink útjait. Miért is a fáradság isteni dolog, s ha nem bírom tovább, hasonlítok Krisztushoz.

Uram, taníts meg engem a keresztény fáradság e titkos szentségére! Mutasd meg, hogy a fáradság megszentelő, mert van benne valami belőled, mert minden ember a fájdalom Emberére emlé-

keztet és testi gyöngeségünk mélyén van valami titkos kapocs, mely ahhoz fűz bennünket, aki fáradságainkat és szenvedésünket magára vette és hordozta — *fájdalmainkat ő hordozta* (Izai. 53, 4).

Gyakran tünődtem azon, mit adhatnék, mit ajánlhatnék fel, ami nem volna méltatlan hozzád. Körülnéztem és látva a csekélységet, amim van és nyomorúságomat, melyet jól ismersz, igazán nem tudtam, mily tömjént tegyek a te láthatatlan tömjénfüstölőd paraszára.

Most már kezdem érteni a dolgot és szegénységem kezd kedves lenni nekem. Csak az méltó hozzád, amit méltóvá teszel és pedig nem csupán az által, hogy külsőképen elfogadod, hanem belülről is megszenveded mindent átható kegyelmeddel. Csak azt lehet neked felajánlani, ami már a tied és csupán az tetszhetik neked, amit kedvessé tettél. Uram, ime, felajánlom tehát gyöngeségeimet, fáradságaimat, hosszantartó kimerültségeimet és azt a kábultságot, amelyet időnkint érzek és amelytől teljesen alig lehetek szabad. Láthatatlan tömjénfüstölőidre árasztom mint szüntelen hallgatag hódolatot összes testi gyöngeségemet, a test porhüvelyének halotti szagát, mint szent Pál mondja: — *a halál illatát* (Kor. II. 2, 16) —, mely mióta megölted a halált, az örök élet illata lett. Szegény, lealázó fáradságom, mely tétovázóvá és ingadozóvá teszi szellemi életemet, akadozóvá szavaimat, beszédemet! Ez az a fáradság, melyet már választott néped ismert Egyiptomban, mikor földet és téglát hordott — *kezei kosárral*

szolgáltak (Zsolt. 80, 7). — S ezt a fáradságot veled együtt el kell fogadnom s éretted megadás-sal, keserűség és bosszúság nélkül, szelíd nyugalommal kell viselnem. Ime ez az, ami hozzád hasonlónak tesz engem. Minden emberi fáradságot magadévá teszel, kivéve ha vétkes. Tehát fel lehet ajánlani neked és semmi sem méltatlan hozzád, ami a tiéd. Szegénységem a mennyek országát érdemli számomra, és ha gyöngye vagyok, a Mindenható a támaszom.

Most már megtaláltam esti áldozatomat és reggeli felajánlásomat. Tudom, mivel lássam el magamat arra az időre, mikor mindentől el leszek hagyatva, s midőn az élet fáradalma oly nagy lesz beteg s elnyűtt testemben, hogy minden megszűnik ellenállni, küzdeni és lüktetni bennem, mikor a fáradság győzedelmeskedik rajtam és meghalok, akkor Uram, fogadd el ezt az utolsó nagy fáradságot, mint utolsó hódolatot és bennem élő szereteted utolsó földi tömjénillatát.

Elfáradván az úton. — Ha földi életem útján zarándokolva nem tudok tovább menni és eljön az óráim, a te órád — melyet mi emberek fiai nem ismerünk —, emlékezzél meg, hogy te is küzködve szenvedtél, mint mi szenvedtünk és magadévá tetted összes gyöngeségünket — *azokból, amiket szenvedett, tanult* (Zsid. 5, 8).

Szeretem az igazi, nehéz fáradságot, amelyet te megszenteltél, és megértem az arsi plébánost, hű szolgádat, ki örömét lelte abban, ha érezte teste kimerültségét, erőinek hanyatlását, életének leáldozását és szétfoslását abban a kemény mun-

kában, melyet jóságos Gondviselésed irgalomból reánk szokott szabni. Oh, fáradt esték öröme, böjt és virrasztott éjszakák fáradoalmának sóhaja, mikor a test a maga módja szerint nyomorúsága csendes jajsavát hallatja, melyet a lélek víg Allelujává változtathat!

VIII.

Lecythus olei.
Egy korsó olaj.

Tanítványai mindig nagyon bizalmatlankodók. Nyugtalan aggodalmaskodásuk akadályozza az ő isteni békét adó tevékenységét és gátolja kegyelmének munkáját. Megmondta rólunk, hogy milyenek vagyunk, mikor az emmauszi úton figyelmeztetett, hogy balgák és lassúk vagyunk a hitben, és nem merünk szavában bizakodni.

A bizalmatlankodás, amely nem egyéb, mint a csüggedés kezdete, nagyon is jól ismerős nekünk és sokkal otthonosabb lelkünkben, semhogy könnyedén kivetnők azt onnan, mint oktalanságot. Ritka lelkek azok, kiket ez az alattomos ellenség soha semmiképen hatalmába nem ejtett. Még ha kivonul is a lélekből, ha az isteni jószág eleven érzete vissza is szorítja a kislelkűség és bizalmatlanság áramát, mégis mindig valami egészségtelen iszapréteget hagy a lélekben, mint az áradások szoktak a mezőkön. S így a jó elhatározások is földhöz tapadnak és beszennyeződnek azon a ragadós, süppedékes területen, ahol semmi igazi

eleven lendület nem tud szárnyra kapni Isten felé, hanem erőtlenül visszahanyatlik.

Mi tehát az a hamis bölcsesség, mely folyton éleszti bennünk a régi tévedést és micsoda isten-áldása tudja azt kiűzni belőlünk? Honnan van ez a régi tévedés, mely újból és újból szemünkbe ötlük, mint valami régi koldusrongy; honnan van a kislelkűség és bizalmatlanság e csökönyös hibája, melyet annyira megszoktunk már, hogy végtére szükségesnek tartjuk; honnan van és mi jögon tanyázik lelkünkben?

Bátortalanok is vagyunk néha, de mindig kislelkűek, mert biztonságunkat törékeny és ingadozó alapra építjük, mert lelkünk békéjét és belső értékünk biztosítékát saját véleményünkbe helyezzük, melyet tehetségünkről és érdemeinkről alkottunk.

Izgatottan kérdezzük önmagunkat és tudni akarjuk, mily energiakészlet felett rendelkezünk; évdünk, hogy kipuhatoljuk s jobban megismerjük magunkat, hogy a látszat meg ne téveszen. Rengeteg időt veszünk, mert azt számolgatjuk, hogy mit tettünk volna valaha, és mit tehetnénk esetleg később. Ilyen számításunkra alapítjuk összes megnyugvásunkat. Pedig ez hitvány támaszték, dülékeny alap, mely mindennap megrendülhet és a legcsekélyebb rázkódásra meg-inog.

Bizalmunkat nem a mi eszközeink nyilvántartásába kell vetnünk, hanem annak jóságos irgalmába, ki sohasem hagyja el azokat, kiket az Atya reábízott. *Akiket nekem adtál, azok közül senkit*

sem vesztettem el (Jn. 18, 9). — A mi biztonsá-
gunk és megnyugvásunk a hitből fakad, és a mi
belső békénk alapja láthatatlan valóság.

Mikor Illés próféta Isten erejével megáldotta
a sareptai szegény özvegy olaját, ez az áldás is
egészen láthatatlan maradt. Egy kis korsó alján
volt még néhány csepp olaj és a próféta áldása
folytán alig lett több benne (Kir. III. 17, 12).
Látszólag úgy maradt, ahogy volt. De azok a
cseppek megújultak, amikor szükség volt rájuk,
és a korsóban, bár mindig majdnem üres volt,
mégis volt annyi olaj, hogy vele szükségét nem
szenvedtek.

Hasonlóképen tesz Isten lelkünkkel. Minden-
nap megadja a szükséges kegyelmet, de nem en-
gedi, hogy annak teljességét egyszer s minden-
korra érezzük. Az a közösleges biztonság, amely
a nagy kincsek tudatos birtoklásából fakad, az a
biztonság és bizalom, melyet a gazda érez, mikor
a termést csüreibe hordta, a birtokosok bizton-
sága és bizalma, nem pedig a hit szelleme.

Sajnos, mi mégis azt akarjuk elérni.

Érezni akarjuk, hogy erősek, gazdagok, hatal-
masak vagyunk; érezni, tapasztalni, hogy azok az
isteni szekrények, melyekbe nyúlhatunk, kime-
rítetetlenek, nyitva állnak mindig előttünk, ren-
delkezésünkre vannak — ez az, amit mi kívá-
nunk. Érezni óhajtjuk, hogy senkitől sem füg-
günk és nyugodtan alhatunk. Minden veszélytől
és szükségtől távol lenni — ez a mi vágyaink ne-
továbbja. A becsülésnek jeleit is nehezen nél-
külözzük, ha nem is azért, hogy mások becéz-

zenek, hanem, hogy megnyugodjunk; nem anyyira hiúságból, mint inkább gyöngeségből, nem hogy megtudjuk, mit gondolnak mások felőlünk, hanem, hogy mint vélekedjünk mi magunk. Ettől a rossz szokástól akar bennünket Isten megszabadítani. Meg akar tanítani, hogy reá alapítsuk minden bizalmunkat és függetlenítsük magunkat önszeretetünk ítéleteitől, hogy ne a magunk, se mások, hanem egyedül az ő ítéletére építsük lelki életünk biztonságát. S mihelyt felhagyunk azzal, hogy önmagunkban keressük biztonságunkat, és arra bízunk a gondot, hogy lelkünk állapota felől véleményt mondjon, aki az élők és holtak bírása, nagy béke száll szívünkbe és mérhetetlen megkönnyebbülés. Mennyire nehéz és haszontalan teher az, melyet annyian hordoznak az önző lelkék, mennyire hiábavaló dolog a sok gond és évődés, hogy mit érünk és mire vagyunk még képesek. Ezzel nem jutunk előre, csak rák módjára hátra, vagy csigamászást végzünk. A mi bizalmunk Istentől való szüntelen függésünkben van. Isten mindennap megadja a szükséges olajat korsónkba, vagyis minden alkalomra elég kegyelmi segítséget ad. Így folyton érezzük, hogy Isten szüntelen támogat, de magunk erejéből sohasem járhatunk; érezzük, hogy naponként táplál, de sohasem szününk meg újból éhezni. Ez által egész lényünk Istenhez kapcsolódik, szegénységünk hozzáfűz. Ez a mi nyomorúságunk szüntelen segítése, de meg nem szüntetése, mely által a megváltás fel-felújul bennünk, megérteti velünk, mennyire szükséges nekünk az Isten.

Nem fogy ki a korsó olaj. — Ismerem őt, tudom, hogy holnap épen úgy nem felejtkezik meg rólam, amint ma sem, és irgalma szüntelen tart. Ha vidám vagyok és szembeszökő nyomorúságom közepette énekelek, dolgozom gondtalanul, mint az ég madarai, bizalmam imádással van telve és örömöm olyan értékes hódolat, amelyet semmi sem pótolhat. — *Tudom kinek hittem* (Tim. 1, 12).

A mi csöpp bölcsességünk nagyon kevésbé érti meg ezeket az igazságokat, s bár igyekszünk tetszeni Istennek, mégis elfeledjük, hogy nélküle, kívülre nem lehet neki tetszeni. Kívánunk vele találkozni s nem tudjuk, hogy vele kell hozzámennünk és hogy egyedül csak ő vezethet bennünket arra a helyre, ahol szeretete velünk találkozni óhajt. Értékesnek akarunk látszani előtte és elfeledjük, vagy sohasem tudtuk, hogy nincs más érték bennünk, mint az, ami az ő jóságából osztályrészül jutott. Nehezen szánjuk rá magunkat, hogy gyakorlatban is elismerjük, hogy megváltottak vagyunk. Megváltottak! Igen, mert bennünk minden az ő kegyelméből forrásozik, és ez a tudat kell, hogy kiöljön belőlünk minden csüggedő bizalmatlanságot.

IX.

Colligite fragmenta!

Szedjétek fel a morzsákat is!

Az igazi szeretet semmit sem vesz csekélység számba. Aki azt mondja, hogy csekélység az a

szenvedés, amelyet másnak okoz, vagy az az öröm, amelytől mást megfoszt, — az nem tudja, hogyan kell szeretni, az nem ismeri a szeretet titkát.

A kis dolgokat mindig szentnek tartja a hit. Azokkal nem törődni, vagy azokat a világfiak bölcseségével félvállról lenézni és megvetni nem egyéb, mint szegénységi bizonyítványt adni közönséges észjárásról és a lelki finomság hiányáról.

A kis dolgok rejtett kincsek, melyeket a természetfeletti látóérzék segít felfedezni Atyánk birtokán. Kis dolgokból áll a mi életünk is, mely parányi cseppekben, pillanatokban pereg; kis dolgokból van összetéve lelki erőnk is, melyet akaratumk apró cselekedetekre darabol. Kis dolgoknak látszanak az isteni kegyelem csöppjei — *mint a cseppek a pázsiton* — vagy mint a legszentebb áldozat parányi részecskéi; kis dolgok, mint a szentély kis örökmécse, az oltár kis csengője, a tömjénfüst fölszálló illata. S mégis: — *Szedjétek fel a morzsákat is!* (Jn. 6, 12.) — Ne hagyjunk semmit se elveszni abból, amit Krisztus megszentelt. A nagy dolog, az aratás is, kis kévékből gyűlik össze, a kévék kalászból, és a kalász összefűzi a kis magvakat, melyeket Isten adott.

Ha tehát szükséges, hogy a kis dolgokra is gondoljunk, meg kell fontolnunk, milyen szellemenben kell azokkal törődnünk és miért hasznos tartózkodni a lekaszált barázdákon.

És mit kíván tőlem a kis dolgok iránt való gond? Talán valami nagy, pontoskodó és tudákos

felkészültséget? Vagy tépelődő — aggodalmas kötelesség-érzetet? Olyan legyenek-e, mint a szám-adásvezető, kit folyton kérdőre vonhatnak s aki nem törődik mással, mint a számadataival, hogy minden kínos meglepetést elkerüljön, ha hirtelen kérdőre vonnák? A kis dolgokkal való törődés talán aprólékos pontosság legyen, hogy minden figyelmet megfeszítve, minden dolgomat elvégezzem és minden hanyagságot távol tartsak? Szüntelen dolgozzam és folyton örködjem magam felett, hogy pontról-pontra megvalósítsam programomat, ellenőrizve, összehasonlítva és vigyázva, hogy semmit se feledjek? Így minden figyelmem a pontosságra irányulna, s másra, mint teendőimre nem is gondolhatnék. Így olyan lennék, mint a szabályosan működő gépszerkezet és más örömöm nem lenne, csak az, hogy esténként elmondhatnám: minden a maga helyén van, mindent számontartottam és felülvizsgáltam, nyugodtan alhatom pontosságom párnáján. Ennyi volna az egész?

A kis dolgokra való gond csupán csak pontosság volna? Nem, az nem elég. A kis dolgokra való gond a hűséges ragaszkodás bizonyítéka és a nagyratörő szeretet megnyugvása. Hiszen mindig vele vagyunk. Nem csupán szemeláttára, hanem *vele együtt* dolgozunk. Ő nemcsak szemlélő, hanem munkatárs és jó barát is. Mielőtt valamit kívánna, megelőz szeretetével. S a pontosság, hogy akarátának megfeleljünk, nem egyéb, mint hűséges követése sugalmainak. Megváltó Istenem! Mily kedvesek és ízletesek így nekem e kis

dolgok, ha veled együtt szemlélem azokat s ha reá gondolkodok, hogy te azokban és azok által akarsz engem megszentelni!

Semmi sem közömbös bennem számodra, ezért minden fontos és mindennek meg kell szentelődnie. Bennem minden hódolás válasz a te hívásodra. Együtt fáradozom veled, hogy olyan lehessenek, amilyennek te óhajtasz.

Szedjétek föl a morzsákat is! Érdeklődik, hogyan járok-kelek, s ha a kelleténél izgatottabb vagy lanyhább vagyok, az sérti őt, amint sérteni szokott minket a hiba valakiben, kit szeretünk. Érdeklődik magatartásom, mozdulataim iránt, s ha túlságba megyek, rendetlenül vagy hanyagul viselkedem, szomorkodik felette, mert óhajtja, hogy mindig szerény és egyszerű maradjak. Érdeklődik arckifejezésem és hanghordozásom iránt; ha hangomat felemelem, vagy ha felindulásnak átengedem, ha éles az ingerültségtől és a bágyadtságtól, szenved miatta, mint mi is szenvedünk a többé-kevésbbé szándékos tapintatlanság vagy durvaság miatt, ha olyannál látjuk, kit szeretünk. Minden iránt érdeklődik, mert semmi sem közömbös előtte. A papiros, melyen írok, a szavak, melyeket szívem sugalmaz tollamnak, még külsőm is, ruházatom, annak rendje és tisztasága mind, mind érdekli őt. Látja tekintetem jártatását és ajkam állását, és helyesli vagy helyteleníti azt.

Meg kell értenem mindezt, hogy a kis dolgok szellemébe behatoljak. Ezek a kis csekélységek nem valami aprópénz, mellyel a jövő dicsőséget, az örök boldogságot, megfizetjük, ezek minde-

nekelőtt és főképp az ő kíváncsi és alkalom számomra, hogy reá gondolkodjak és neki hódoljak.

Szedjétek föl a morzsákat is! Semmi sem csekély annak, aki hisz a nagy szeretetben, Isten szeretetében. Semmi sem csekély, ha meg vagyok győződve, hogy az ő szeretete mindent átfog, mert ő igazán úgy tekint engem, amint vagyok és így mindenestül akar meg nem esíteni. Semmi sem csekély annak, aki a nagy szeretetre nagy szeretettel akar felelni és meggyőzi magát, hogy a csekély dolgok is lehetnek ragyogó bizonyítékai a figyelmes szeretet hűségének. Így nemcsak a kicsinyeskedést és kislelkűséget kerülöm el, amellyel magamat emészttem, hanem a tévesen széleslátókörűnek vélt lelkületet is, mely nem törődik az isteni ajándék kis részecskéivel, melyekből életünk összefűződik és nem gyűjti össze a krisztusi kegyelem mennyei táplálékának a morzsáit.

Istenem, add meg, ami hiányzik nekem! Folyton ingadozom, az aprólékos szűkkeblűség és a hanyag nemtörődömség között. Egyedül te teremthetsz rendet és igazságot bennem, mert te vagy az igazság, és te mindent a maga helyére teszel, mindent helyesen megvilágítasz és így rendet teremtesz a lelkekben és összhangot a lélek törekvéseiben. Ismerem lelkem fájdalmas szemrehányását, mikor hűtlen voltam hozzád a kis dolgokban. Tudom tapasztalatból, hogy van köztünk valami szent és néma megállapodás, melyet alig sejtethet valaki kívülről, s e megállapodás gyöngéden kényszerít, hogy tapintatos legyek

irányodban, hogy figyelmes hűségemmel megelőzlek s bizonyos nemes, istengyermeki büszkeséggel teljesítem kötelességeimet, vagyis kívánságaidat. Ha mások bátorítanak és vigasztalnak engem, mikor futólag talán cserben hagylak s azt mondják, „hiszen ez semmi, vagy csekélység!” — Uram, tudod, hogy ezek a közönséges szavak és kopott szólások úgy kínoznak, égetnek, mintha tüzes vassal sütögetnének. Sokkal jobban ismerem szeretetedet, semhogy meg ne tudjam ítélni, mivel tartozom, s meg ne lássam, milyen részt kell vennem az önfeláldozásban vagy, hogy mennyire kell vágyakoznom teljes és tökéletes uralmad után.

Vezérelj tovább és értesd meg velünk, hogy nem a messze távolból szemléled lelkünket és figyeled küzködésünket, hanem együtt vagy velünk s a közvetlen közelből ösztönözöd lelkünket, hogy magunkat teljesen átadjuk, mert hiszen teljesen a te tulajdonaid vagyunk. — Dolgozzunk tehát együtt: így nyomorúságom édes lesz és boldogító; s minthogy magamtól semmim sincs, belátom, hogy egészen a tiednek kell lennem.

X.

Singulis manus imponens.
Mindenikre kezeit tévén.

Jóságos és irgalmas szeretete jeléül kezét reájuk téve gyógyította azokat, kik hangosan esedeztek hozzá, vagy szótlanul néztek reá: azokat, kik maguktól jöttek elébe vagy akiket odahoz-

tak messziről hordozható ágyon, melyre őket a betegség és a sorvasztó baj szegezte; mindazokat, kiknek nem volt egyéb jogcímük szeretetére, mint szükségük és nyomoruk.

Mindegyikre külön gondolt, mindegyiknél megismételte áldástosztó kézfeltevését. Az ő mozgólatai szinte evangéliumok, magatartása örök tanítás, s amit hajdan tett, nem szűnik meg újra és újra tenni, és megváltói munkája folytatódik láthatatlanul és titokzatosan a lelkek rejtekében. Köztünk jár, beteg, gyöngé, békés emberek közt, és reánk teszi kezét *mindegyikünkre*.

Még eddig sohasem értettem meg az isteni szeretet e kézmozdulatát, pedig ez a tudatos és eleven belső élet kezdetét jelenti a lélekben, a személyes és bensőséges áhitat ébredését. Krisztus keze nyomán mindenkinek újra kell születnie, amint Krisztus kezébe kell, hogy ajánlja magát minden haldokló. — *A te kezébe!*

Meg kell értenem, hogy Istenem előttem is megáll, külön miattam és az én nyomorúságommal is törődik és isteni kezét az én fejemre is ráteszi.

Amíg csak úgy tekinthetjük magunkat, mint a névtelen tömeg ismeretlen atomját, ameddig azt gondoljuk, hogy Krisztus szava csak a véletlenül összeverődött hallgatósághoz van intézve és nem külön az egyesekhez is, amíg azt hisszük, hogy ígéretei, melyeket mindenkinek szánt, senkinek külön nem szólnak, amíg a vallás csak valami elmosódott közös tömegfeladatnak látszik, addig alszik bennünk a keresztény lélek. Annak kegyel-

méből azonban, ki soha senkinek szívét nem keményítette meg, egyszer csak felderül a világosság, hirtelen vagy fokozatosan és valami belső tapasztalat, valami egészen belső megrezdülés figyelmezteti a lelket, hogy Isten személyesen feléje fordul. Közeledését érezzük és látjuk, hogy mindenható két szeme a mi szemünkre irányul, és egy mozdulata, mely csak nekünk szól, figyelemre int; ő az, aki jön és én vagyok jövetelének célja; jön, felém irányítja lépteit, kiválasztott a tömegben, felismert, — egész bensőm valami édes borzalommal telik meg; csupa vágy, lendület, félelem és szorongás vagyok. Aki felém jön, az az, aki életet ad és feltámasztja a sírok halottait.

Mindenikre kezeit tévén. Egyenkint rájuk teszi kezét. Ha a papszentelő püspök kezét az új papra teszi, ez az érintésből megérti, hogy minden megváltozott benne. Új, magasztos hivatásba lépett, mely nem engedi meg többé, hogy kedve szerint rendelkezék maga felett. A kézfeltevés láthatatlan pecsétet nyom minden cselekedetére, minden törekvésére. Benne minden papi lesz. Minden keresztény léleknek hasonló átalakuláson kell keresztülmennie.

Krisztusom, mikor értem meg valahára, hogy rólam van szó, mikor fogom már igazán belátni, hogy mi kettőnknek nagy kérdésről kell beszél-nünk, és mikor fogom már, mint illik, megbecsülni és szeretni a te isteni kezed feltevését rajtam, mint hű tanulóknak hiveden? Mindennek igazán kereszténynek kell lennie bennem!

Én nem vagyok csupán egy az ezrek közül s nincsenek itt „ezrek”, csak té és én, mert benned és általad, nem pedig melletted vagy kívüléd kell embertársaimat is látnom. A szavak, melyeket mondasz, mindez nekem szól épen úgy, mint a baráti szemrehányások és a szomorú lélekből fakadó figyelmeztetések.

Mindenikre kezeit tévén. Én is sorra kerültem... Reám tetted kezedet a keresztségben, tied lettem és te egészen az enyém vagy, míg megszentelő kegyelmedhez hű maradok. Egész életem a te áldó kezed között folyik le. Tehát mindig rajtam van a sor, hogy kezed rám tedd, mert mindig munkálkodik bennem és megszentelő Lelked szüntelen dolgozik művén.

Éreznem kell tehát isteni kezedet magamon, mindig színed előtt kell járnom és kegyelmed segítségével el kell úznöm azt a csalfa ködfátyolt, a közönséges észjárás hamis elvét, mely annyi ideig megakadályozott, hogy téged magam mellett lássalak, s amely azt hitette el velem, hogy csak úgy általában törődöl velem, mint valami tömeg meg nem jelölt tagjával, mint a többi közt elvegyülő atommal.

Szentelj engem szolgálatodra! Arcomba világító tekinteted döntse romba bálványaimat, mert egyet sem tarthatok meg lelkem önző hamis istenei közül. Mindaz a tudatos vonzalom, nemtelen, csökönyös vágy, amely megakadályoz, hogy igazán teljesen a tied legyek, vagy hátrálatja bennem szent munkádat, mindaz pusztuljon lelkemből a te kézfeltevésed által! Hiszek kegyel-

med mindenható erejében és remélem, hogy általad méltó lehetek hozzád.

Igen, Uram, tedd reám kezedet, mint betegre szoktad, elernyedte betegre, ki nehéz és gyötrő kábultságában nem tudja, mi a baja, sem hogy mily veszélytől kell őt megszabadítani. Ugy vagyok előtted, mint az inaszakadt, mert mindig oly lassú vagyok követésedben, tehetetlenül vándorok utánad s folyton halogatom az igazi buzgóság kezdetét. Már réges-régen kellett volna odaállnom vagy odavitetnem magam a te utaidra, ahol veled találkozni lehet és ahol kérhetem tőled magadtól minden belső bajom megszüntetését, azokét a másoktól alig ismert nyomorúságokét, melyeknek titkát mindenkinél, még nálam is jobban ismered, sőt te ismered igazán. Gyógyíts meg isteni érintésed által, megváltó kezed feltevésével; azzal a kézzel, mellyel a mennyet és földet tartod és a kárhozat és mennyország láthatatlan kulcsát! Gyógyíts meg félénkségemből, aluszékonyságomból, hirtelenkedésemből, veszélyes vakmerőségemből, megfontolatlanságomból vagy számítgató mesterkedésemből! Igen, gyógyíts meg te, ki mindent tehetsz és akinek jósága semmi szükség elől el nem zárkózik! Rajtam van a sor, hiszen a tied egyike vagyok, egy azok közül, kiket eljöttél keresni. Szükségem van tisztulásra, megszentelésre mindaddig, míg te nem leszel az én életszentségem és igazságom, míg isteni megváltásod ereje teljes nem lesz bennem és az örökkévalóság meg nem pecsételi hűséges önátadásomat.

Míg a te dicsőséged megnyilatkozását várom, engedd Uram, hogy téged lássalak és engedd látnom, hogy te is reám tekintesz! — *Mint a szolgák szemei uraik kezeire . . . úgy néznek szemünk a mi Urunkra, Istenünkre, míg könnyörül rajtunk* (Zsolt. 122, 2).

XI.

Dum nescit ille.

A nélkül hogy tudná.

Uram, gyakran évődöm azon, hogy mit érek a te becslésed szerint. Nyugtalanokodom a miatt, vajjon az erényekben növekszem-e. Többször aggódva kérdeztem magamat, vajjon haladok-e és milyen lépésben, vagy visszafelé megyek-e és mennyit; vajjon talán egy helyben tétovázom-e és mióta. Elárasztottam lelkemet sok fölösleges aggodalommal, és az éltető hit derült békéje elillant lelkemből a sok láthatatlan hasadékon keresztül. Olyannak éreztem magamat, mint a kiszáradt föld — *mint a vízért szomjazó föld* (Zsolt. 142, 6).

Szeretném, ha megtanítanál, hogyan lehetek szüntelenül gondos, hogy semmit el ne veszítsek isteni adományaidból, a nélkül, hogy ügyetlen töprengéssel fárasztanám lelkemet; a nélkül, hogy beengedném lelkem belső szentélyébe a beteges és izgatott vágyakat, melyek olyanok, mint az alkalmatlan vendégek, kik csak panaszkodnak, sopánkodnak, rémülöznek, okvetetlenkednek és gyötörnek. Vezess és téríts le a könnyelműség

útfjáról, hogy meg ne elégedjem mindennel, még a rosszal is. Vezess ki az aggodalmas tépelődés útvesztőiből, melyekben azzal kínzom magamat, hogy mindennap biztos megállapításokat és kézfelfogható eredményeket akarok látni és a haladás biztos jeleit akarom lelkemből kicsikarni. Kormányozd lelkemet a két veszedelmes szirt között: a lelki haladással nem törődő fásult érzéketlenség és a beteges aggodalmaskodás között. Íranyítson a te józan és éltető bölcseséged a béke és világosság útjain!

A mennyek országa: a lelki élet birodalma, hasonlít a mezőhöz, melyen a magvak növénynek lesznek, pedig talán csak úgy véletlenül szóródtak oda, s aki odavetette, úgy látszik, semmit sem törődik többé azokkal. A magvető is, mintha másra bízna a gondot: felkel és lenyugszik, jön, megy, alszik és pihen, és ráhagyja magvát a föld türelmes, rejtett munkájára. Először csak egy kis zöld fű az egész, melyet a legcsekélyebb szellő meglenget, gyöngye, vékony kis szár; de apránként a fűszál megnyúlik és kalászbba verődik, és a kalászbba fejlődnek, erősödnek a magvak, az acélos, ízletes gabona. Valaki talán épen átmene-tében odadobott egy-két magvat, — és íme itt a kalász, az aratás!

Uram, ha több bizalmam volna természetfölötti működésed eredményes hatásában, akkor életem minden túlzó aggodalomtól megszabadulna és minden türelmetlenség eltűnnék lelkemből. Meg kell elégednem azzal, hogy mindig közvetlen közzeledben legyek, hogy közreműködjem kegyel-

meddel s minden fölösleges gondot távol tartsak életemtől, melynek te vagy az ereje, te vagy a célja.

Sokáig azt hittem, hogy van valami természetes és emberi iparkodás, ami pótolja kegyelmedet vagy sietteti annak működését. Azt hittem, hogy ha okoskodom, felizgatom magamat és meszterkedem, jobban tehetem azt, amit te művelsz, és többre jutok, mint a te közreműködéseddel. Azt hittem — s ez ugyanaz a haszontalan ábránd —, hogy az életszentség műve inkább vállalkozás, mint sem elfogadás, inkább személyes kezdés, mint hódoló felelet, azt hittem, hogy mindenk előtt nekem kell a nagy művet megkezdenem, holott a legelső tennivalóm az, hogy hálát adjak neked azért, amit már kegyelmeddel minden törekvésemet megelőzve bennem megkezdtél. Amit pedig bennem tettél, azt továbbra is teszed. Mint családátya, mennyei kincseket termelsz számomra; magadnál őrzöd érdemeim vagyonát, mert általad és benned szereztem meg azt. Hogy mi vagyok, nem tudom; hogy mit érek, te látod; de egy vágyam van, és remélem, hogy ezt kegyelmed nem engedi kiveszni lelkemből, sőt látva nyomorúságomat, napról-napra növeszted azt — s ez a vágy az, hogy téged mindinkább imádjalak, mint Uramat, szeresselek, mint Megváltómat; az a vágy, hogy semmit tulajdonomul ne tekintsek — főleg erőnyeimet ne — és hogy téged lássalak mindenütt, ahol vagyok, mindenben, amit teszek, mert egyedül te tehetsz engem magamnak elviselhetővé és te akadályozhatod meg,

hogy gyatra erényeimtől meg ne undorodjam. Szeretem tehát azokat is, mert a te kezed nyomát, munkád, szereteted jelét látom azokban. Szeretem, mert te ültetted azokat lelkembe, mert mint isteni magvak lelkemben olyan talajt kaptak, melyet te tettél termékennyé.

Szeretem érdemeim kis kalászkévéjét, összefűzve az önmegtagadás, lemondás, önátadás, fogadalom, ima, bánat és remény szálaiból. Szeretem, mert mindez a kalász és kéve a te aratásod, és a te dicsőségedet hirdeti. — *Krisztus király, a bátrak ereje, te egyedül művelsz nagy dolgokat* (Breviarium).

Igy aztán mi szükségem van sokat élvődni, vajjon növekszenek-e erényeim! Nem elég-e nekem az öntudat, hogy teljes erővel és hűséggel követem irányításodat? Reád bízom a siker gondját, szeretetedre hagyom minden teendőm befejezését és örök színlátásod idejére bízom a végleges véleményadást és a megnyugtató bizonyosságot. — *A nélkül, hogy tudná* (Mk. 4, 24). — Nagy tévedés volna az erényt összecserélni annak birtoklási tudatával. Ez által a lélek békéjét a legbizonytalanabb sorsra juttatnók. Tudnunk kell benne bízni és csak arra vigyázzunk, hogy Krisztussal a lehető legjobban együttműködjünk. Reá többet kell gondolni, mint magunkra, inkább az ő dicsőségére, mint a mi értékünkre, inkább az ő jótéteményeire, mint a mi érdemeinkre — vagy helyesebben, minthogy a mi érdemeink az ő jótéteménye, a mi lelkünk értéke az ő dicsősége; s minthogy mi bennünk őt kell látnunk

— e dolgokat is isteni nézőpontból kell tekintennünk, az ő szemével, vagyis isteni eredetük igaz fényében. — *Mikor érdemeinket megkoronázod, ajándékaidat koronázod meg.*

S mily boldog a tudat, hogy a lélek így mindent Istenre vonatkoztat, helyes felfogással és tiszta szándékkal mindenünket őtöle eredezteti és reá visszavezeti! S mily mennyei édes örömet okoz ez a lelki szegénység, mikor így magunkról megfeledkezünk, mikor nem is tudunk magunkra gondolni másként, mint Istenben és Istennért. Ez nem azt jelenti, hogy magunkat sötétségbe borítjuk, hanem, hogy megelégszünk egyedül az ő fényével, mint a mennyek országában, melyet csak az ő világossága ragyog be; ez nem azt jelenti, hogy tétlenül várakozunk és képességeinket tehetetlenül pihentessük, hanem, hogy mérsékeljük függetlenségi vágyainkat azáltal, hogy minden tevékenységünket az ő uralma alá rendeljük és vele minden erőnkből együttműködünk. Teljesen az ő tanítványaivá kell lennünk; csak az ő hűséges szolgálata legyen minden vágyunk, ebben a két mondatban benne van egész életprogrammunk. Nem lehetünk békében mindaddig, míg nem vagyunk azok, amiknek lennünk kell; és nekünk nem kell egyébnek lennünk, mint csupa tevékeny készségnek és teljes önátadásnak. Add meg nekem, Uram, hogy az igazi békét, minden csalfa ábrándtól és hamis csillogástól menten, minden aluszékonyság és földi gyönyör után való epedés nélkül, a te békédet, azt a békét, melyet szüntelen készítesz számomra — a

nélkül, hogy reá gondolnék; — add meg azt a békét, Uram, a szívtisztaságban, az igazságban és igazságosságban !

XII.

*Unde et memores.
Reáemlékezvén.*

Földhöz tapadt lelkem még nem ismeri az istenes szent életet saját multam emlékéből. Nagyön gyakran nem tekintem egyébnek az emlékezést, mint eszköznek, mellyel a jelen untató pillanatain könnyíthetek és a mindennapi élet szürke egyhangúságát kicifrázhatom. Ha látok valamit, ami bánt vagy gyötör, emlékeimbe menekülök és vigasztalásként vagy bosszútöltésből elvonultatom lelki szemem előtt azt, ami már nincs többé. Mire használom az emlékezést? Arra, hogy szórakozást vagy élvezetet szerezzek magamnak, hogy bánkódjam vagy könnyítsek magamon; hogy szomorúságomat tápláljam vagy nagyravágásomat növeljem, hogy reményszálakat szövögessek vagy kislelkű bizalmatlanságba zárkózzam. Ugy használom, mint valami hitvány vagy értékes készletet, mely felett kényem-kedvem szerint rendelkezhetem a nélkül, hogy számot kellene valakinek adnom a használatról. Ugy bánok vele, mintha csak tőlem függne s csak nekem volna közöm hozzá. Ugy teszek, mint a halász a tenger halaival, mikor kiveti hálóját jobbra vagy balra, előre vagy hátra, s elmeríti azt vaktában a tenger mérhetetlen vizében és semmire sem gon-

dol, csak a szerencsés fogásra. Hasonlóképen teszek emlékező tehetségemmel. Pedig az ilyen viselkedés pogány erkölcsre vall. Aki így bánik az emlékekkel, így nyúl Isten tulajdonához, az tisztetlenségül bánik azokkal. Nem Istené-e multam, épúgy mint jövőm? És azok az emlékek nincsenek-e az ő kegyelmének illatától átitatva és megváltó erejétől át meg átjárva, azok az emlékek, nem az ő világosságának ismertető jelei-e, nem szent dolgok-e? Ha pedig élvezetem vagy szégyem szolgálatára használom azokat, nem úgy teszek-e, mint az a gyermekes és könnyelmű babiloni király, ki az istentiszteletre szentelt edényeket megszenteltelenítette lakomáinál, mert mindenáron Jahve templomának arany serlegeiből dőzsölve akart megrészegedni! Istenem, taníts meg, hogy helyesen tudjak multamra emlékezni és keresztény módon használjam emlékező tehetségemet, mintha szent ténykedést végeznék. Szeretnék úgy bánni a bennem élő multtal, mint jószágod adományaival és megelőző szereteted gyöngéd jeleivel. — Fogadd emlékezetemet!

Isten ismeri egész multamat. Ő sugalmazta mindazt, ami jó vagy üdvös benne és elűzte, megbocsátotta, amit gonoszságom vagy gyöngeségem vétkezett vagy tisztátalant abba belekevert. Nem határolhatok el letűnt életemből egy pillanatot sem, nem kapcsolhatom ki az örök Ige működéséből a legparányibb szót vagy cselekedetet sem. Ott van ő minden kezdetnél és minden kezdet előtt. Ábrahám (a hívők atyja) előtt, az első ember (a bűnösök atyja) előtt.

Ha emlékeim világában körülnézek, úgy vagyok, mintha valami nagy magányos kertben volnék, melynek egyedül nálam van a kulcsa s elfelejtem, hogy ő mindig ott volt s ott van most is, hogy ő a *hū tanu*, ki mindent látott és mindent tud, ki kortársa volt lelkemnek minden balsorsomon és szerencsémén keresztül. Az emlékezet hosszú társalgás, hálaadó himnusz, mely mintegy tömjénfüstölőn égeti multamat.

Az emlékezet — mert ővele van tele — derült komolyságot ad gondolataimnak, meggondolt, tudatos nemességet áraszt szét lelkületemen, és valami bensőséges és szelid méltóságot kölcsönöz magatartásomnak. Vajjon nincs-e minden igazi nagyság áthatva a mult emlékeivel? A hagyomány, a hűség, a nagylelkű odaadás, a faji, családi és nemzeti erények, mindaz, amiből kifejlődhetünk, amiben növekszünk, nem gyökerезik-e a mult emlékeiben, mely, mint éltető nedű, száll föl a gyökerekből?

Sajnos, én ide-oda futkosom és a pillanat embere vagyok. Elmerülök a röpke jelenben, nincs meg a nyugodt távlatom, az örökkévalóság látóhatárával. Mindig kapkodó vagyok, és különös vágyak dagasztják keblemet; nem is merem senkinek sem elmondani vágyaim szertelen nagyratörését, a vágyakat, melyek megvalósítására szűk a jelen kerete, és ezért a sok vágy úgy küzdök lelkem talaján, mint valami rendetlen katonacsapat, mely a szervezetlenség miatt nem tudja érvényesíteni hősiességét.

Nem úgy kell multamra gondolnom, mint va-

lami elpusztult dolgokra vagy javíthatatlan romokra, mint elmúlt ábrándra vagy boldogságra, mely nincs többé, hanem mint valami maradandó valóságra, mint kincsre, melyet hű barát őriz számomra, tehát, mint kincsre, mely nem szűnt meg sohasem sajátom lenni. A földi, emberi emlékek, melyeket megrág a moly vagy ellep a rozsda, hamar elvesztik fényüket és foszladoznak. De ha Istenemet megőrzöm bensőmben, őt, aki mindent fenntart szava erejével, ha vele maradok, akiben minden teljesség lakozik, ha őt látom egész multamban, aki életem örök és változhatatlan világossága, vajjon mit veszíthetek el egyik napról a másikig vagy születésemtől halálomig?

Szentnek, megszenteltnek kell lennie emlékezetemnek, mintha templom volna, az isteni kegyelemtől áthatva, a kapott jótétemény emlékéből építve. Fogadd emlékezetemet, Uram, nem hogy megsemmisítsd, hanem, hogy a tied legyen, ne az enyém; hogy többé másról ne beszéljen nekem, hanem csak rólad, és hogy neveljen engem a te dicséretedre, hívő kötelességemre, örök imádó tisztségemre! Légy te emlékezetem egyetlen tárgya vagyis, a te jóságos megelőző szereteted és nagylelkű megbocsátásod! Ha így gondolkozom az emlékezetéről, akkor az könnyen rásegít engem a lelki összeszedettségre és önkéntelenül is becsukja szememet és imára kulcsolja kezemet. Akkor megérteném a *sicut erat in principio* (miképpen kezdetben vala) mélységes értelmét és tudnám igazán, hogy Isten mindenfelől eláraszt és

túláraszt engem, és hogy semmi sem veszett el, ami belékapcsolódik. Ha ráemlékezem, hogy mibe és mennyibe kerültem neked, isteni Megváltóm, megtudom, milyen isteni költséget jelentek én, akkor mintha valami határtalan alázatban rendületlen önérzet szállna lelkembe. Akkor büszke vagyok reád, a te művedre, és mindent a reád való emlékezésből teszek.

Add meg, hogy helyesen emlékezhessem, hogy tudjam, mit kell felednem, vagyis az én önző érdekeimet, kicsinyes, ravaszkodó számításaimat, hamis okosságomat és nagy oktalanságaimat. Add, hogy isteni képekkel népesítsem be emlékezetemet és ott őrizzem azokat, mint hálám szüntelen sarjadó magvait a te Szentlelked kegyelmének isteni erekyéit és titokzatos zálogát, emléket mindannak, ami a világosság Atyjától szállt lelkembe! Add, hogy megértsem, hogy te mindig előttem és mögöttem vagy, és hogy minden kulcs kezeden van!

XIII.

Rumor multitudinis.
A tömeg zshivaja.

Kerestem, mi az én igazi nevem, mely legjobban rám illik s amely jellemzően meghatároz engem; s íme most megtaláltam, Uram. Annak a szerencsétlennek a feleletében leltem meg, akit te megszabadítottál a gonosz szellemektől, melyek őt fogva tartották belülről. Az én nevem is

légió, mert sokan vagyunk (Mk. 5, 9). mert nem vagyok egyedül, mert nem vagyok egy. Több vagyok, zavaros, nyugtalan sokaság vagyok. Mit látok bensőmben? Ellenkező törekvések fejetlenségét, egymásba ütköző szellemek oktalan csoportját, egymás ellen való küzdelmet, mert mindegyik hatalmába akarja keríteni igazi valómat, lelkemet. Most már látom, bizonyára ez az, ami megakadályoz engem, hogy lelkem mélyére hatoljak, hogy lényem legbensejét, legsalsóbb rétegét megvizsgáljam. Előre tudtam, hogy ott nem az egyszerűséget találom, nem a nyugalmat és rendet. És ez az oka annak, hogy mindig meghátráltam lelkem vizsgálatától, mely csak fájdalmas csalódást okoz. Nem mertem kutatni fáklyafény-nél bensőm rejtett zugaiban, mert féltem, hogy ott mindenféle különös, visszataszító dolgokra akadok.

Légió: sokan vagyunk! — Van lelkem mélyén egy hatalomvágyó valaki, telve hideg önzéssel, aki képes volna mindent feláldozni saját jólétének: az a ravasz és kíméletlen szellem, ki ellensége a derült őszinteségnek és a számíthatni nem tudó egyeneslelkűségnek, ki szeret keresztutakon, mellékösvényeken járni és magát rejtegetni. Jól ismerem ezt a bujkáló szellemet, tudom, hogy telve van hazugsággal és nem mondhatom, hogy lelkemnek idegen, hogy tőlem egészen különböző valaki, mert hiszen néha az én ajkammal szólalt meg, és amelyik beszédemből hiányzott az őszinteség, azt ő mondta.

Ott van továbbá lelkemben egy erőszakos és

ingerlékeny szellem, ki haragos, ha akadályra bukkan, ki nem tűri az ellenmondást, nem akarja elszenvedni a legkisebb kellemetlenséget, kibén az udvariasság külseje alatt néha forrong a düh, ki mint durva és igazságtalan támadó szeretné magát rávetni felebarátjára, ha az övele ellenkezik vagy neki ellentmond.

Uram, nem mondhatom, hogy ez a valaki is egészen idegen lelkemben. Hirtelen viselkedése nagyon hasonló az enyémhez és belső haragjának durva kitörésében ráismerek magamra. Az ő erőszakossága az én gyöngeségem bizonyítéka. Az ő garázdálkodása sokkal többet ártott nekem és sokkal kézzelfoghatóbban, semhogy letagadhatnám azt.

Ott találok egy rest és elpuhult szellemet is, ki álmosággal és semmittevéssel vesztegeti a drága időt, kinek mindig van oka, hogy későbbre halassa a fáradságos tennivalót és másra tolja a kellemetlen feladatot; ki semmit sem szeret inkább, mint ha élni hagyják kénye-kedve szerint, ha hordozzák mindenfelé, aki a kötelességgel, tennivalóval fölszínesen bánik és nem vár semmit az erőfeszítéstől és nem becsüli azt. Uram, ismerem ezt is; annyira hasonlít ez is hozzám, hogy nem lehet más, mint én. Ismerem huza-vona eljárását és szokását, ahogyan a neki kemény teendők között tovasiklik és kikerüli azt, ami fájdalmat okozna. Annyiszor hallottam panaszát és vágyait, hogy most az én megváltó Istenem megdicsőítésére őszinte leszek és megmondom, hogy ez a lomha és érzéki ember én vagyok.

De van lelkem mélyén még egy szellem, kit a kegyelmedből fakadó jó szándékok ösztönöznek, ki szereti imára kulcsolni kezét, ki töredelmes bánatot indít és téged hív segítségül, Istenem, és szeret reád hallgatni. Van bennem valaki, aki szüntelen keresett téged, ki sohasem volt elégedett, ha távol volt tőled és aki szívesen feláldozott volna neked százszor annyit is, mint amennyit felajánlott. Sohasem mertem mondani, Uram, hogy ez én magam vagyok és egyedül én, mert annyian meghazudtoltak azok a többiek bennem, azok a közönségesek és gonoszok, kik elnyomtak, elhomályosítottak, félrelöktek, úgy, hogy alig tűntem szembe, sőt nevetségesen jelentéktelen lettem. De mégis, Uram, te tudod, hogy belső vágyam mindig feléd irányult, és ha hibáim nem is voltak ritkák, legalább bánatom mindig őszinte volt, olyan őszinte, amilyen lehetséges volt az én kábult és tapogatózó lelkiismeretemmel és a kis világossággal, mely lelkemben de-rengett. Sohasem mondtam le teljesen a reményről, hogy tied leszek, és lelkem mélyén megvolt a meggyőződés, hogy te mindennél szükségesebb vagy nekem.

Uram, ki vagyok tehát, milyen névre kell keresztelkednem? Vajjon mindig zűrzavar és fejtelenség lesz-e a nevem? Vajjon Szentlelked, ki a teremtet világ arányait és viszonyait rendezte, nem tudná-e bennem, az én zűrzavaromban és szétszóródottságomban is uralomra juttatni kegyelmének művét: az egybehangzó rendet? És a te bölcseséged, mellyel a csillagok járását szabá-

lyoztad, nem igazgathatná-e szívem mozdulatait és nem teremthetne-e békés egyensúlyt összefüggéstelen, zilált életemben?

Hallom feleletedet. Régen kimondtad azt, de hosszú az út, mely az igazságot az ember füléhez vezetí úgy, hogy csak ma kezdtem érteni isteni üzenetedet. — *Az én nevemen nevezlek, enyém vagy te* (isteni és Istené). — Tehát nem vagyok magamé, hanem tied, s ez az egyetlen módja, hogy magam fölött uralomra jussak. Kijutni teljesen önmagamból, hogy teljesen átmenjek a te birtokodba, ez az egyetlen módja, hogy igazi énemtől el ne szakadjak, megszabaduljak a belső szétszóródottságtól, mely sorvaszt, és így megtaláljam életem értelmét és értékét. Tied vagyok, és mi ketten meghódoltatjuk bennem az *ént*. Minden szabadságomat, mellyel rendelkezem, néked adom át, hogy annak közreműködésével felvonulj fokozatosan ama homályos terület ellen, lényemnek mélyen fekvő műveletlen elhagyott része ellen, ahol még javában garázdálkodnak belső zsarnokaim, és kérve kérlek, hogy meghódoltasd azokat.

Isteni Megváltóm, igazán neked kell átadnom magamat mindenestül! Ha majd később a mennyországban boldogságom abban áll, hogy nem lesz semmi az enyém, még önmagam sem, hacsak nem általad, akkor majd nem ismerem önmagamat és nem akarok semmit, hacsak nem téged ismerve és téged szeretve. De nem kellene-e, hogy e jövő dicsőség már itt megkezdődjék? Hogy egész er-

kölcsi lényem ne legyen enyém, hacsak nem általad?

Üzz ki belőlem minden gonosz szellemet, mert egyedül te tudsz hozzájuk szólni uralkodó hatalommal, te tudod őket elűzni vagy elnémítani! Add vissza, vagy inkább add meg a nyugodt derűtséget, hogy olyan legyek, mint azok a lelkek, kik egyetlen reményüket a te jóságodba helyezték, melyben soha senki sem csalatkozott, s kik mindig minden balszerencse ellen biztonságban érzik magukat oltalmadban. Add, hogy igazán tied legyek, mert ha tied vagyok, akkor te az enyém vagy, és ez az örök élet!

XIV.

Ut enarrent mirabilia tua!
Hirdessék a te csodáidat!

Némelyek azt mondják, hogy a szentek lelke az Ur Jézus tökéletességének a tükre. Ez a hasonlat nem egészen helyes. A szentnek a lelke sokkal kevesebb, de sokkal több is, mint a tükör; és ezt nagyon üdvös jól megérteni, hogy el ne tévedjünk jó törekvéseink útján, sem erkölcsi értékelésünk szabályában!

A szent sokkal kevesebbet mutat Jézusból, mint valami tükörkép, mert egy teremtmény sem tükrözheti vissza a végtelen tökéletesség teljes képét. Viszont a szentek hasonlíthatatlanul többet tárnak elénk, mint valami tükör. A tükör nem magyaráz, nem fejteget, nem tár fel semmit, csu-

pán visszaadja annak a valóságnak képét, melyet elé állítanak.

Már pedig a szentek lelke föltárja, kifejleszti és magyarázza Krisztus tökéletességét. De hogyan lehet kifejleszteni azt, ami tökéletes, s ami minden teremtmény befejezett példaképe? Hogyan lehet elbeszélni, részletezni a megtestesült Ige kincseit?

A szentnek Jézus Krisztus tükörképének kell lennie, amint a virágok vagy még inkább a színek a nap tükörképei.

A virágok nem tükrözik közvetlenül a napot; mégis nincs egy árnyalat sem az ő színpompájukban, mely ne jönne egyedül a nap világosságától. A rózsza bíborvörös színe épen úgy tőle van, mint a júniusi liliom selymes hófehérsége; minden virág, még a legszerényebb mezei virágocska is elmondhat nekünk valamit a napról, amely reászórja néhány sugarát.

A nap fénysugara csillog a szivárványszínekben, a gyöngyházon, a napsugár fényétől ragyognak az ártatlan szemek. A nap sugarai borítanak alkonyatkor halvány violafátyolt a távoli hegyek körvonalaire és árasztanak rózsaszínt hajnalban a gleccser hómezős ormaira; a napsugár csillog változatos színekben a rovarokon és madarakon.

Ha tudni akarjuk mi minden van abban az egyszerű, átlátszó és színtelen napfényben, ha a napsugár életét, történetét akarjuk leírni, hiába tükrözzük azt vissza, hiába sokszorosítjuk a fénysugár képét megannyi tükörben is, ezzel nem hatoltunk be belsejébe, nem tártuk föl különféle ké-

pességeit. Hogy a napsugár belső gazdagságát megismerjük, meg kell kérdeznünk mindent, ami csillog, ami színes. Gyűjtögetni kellene a napfényből szétszóródó színek összes árnyalatait és sorra mutatni minden színt, melyet a tiszta fénysugár magában rejt s a látható világban szétáraszt.

Ami a nap a fény birodalmában, az Jézus Krisztus a lelkek világában. A szentek lelke pedig az a kristályüveg, amelyen a krisztusi kegyelemsugár átverődik és szétárad számtalan színárnyalatban. A szenteken ragyog a krisztusi fényesség színeképe. S e színekép gazdagságából mindegyik szent mutat valami színt, valami eredeti vonást.

Amit nem tudott Krisztus megvalósítani, halandó testének szűk kereteiben és földi életének rövid folyamában, azt ugyanő megvalósítja az idők végéig titokzatos testében. Amit nem mondhatott el ajka, elmondja Szentlelkének kegyelmével az apostolok által. A balzsamot és bort, melyet az ő szent keze nem áraszthatott a sebekbe, szétárasztja híveire, a hozzá hasonló irgalmas samaritánusoknak keze által, hogy az ő nevében gyógyulást nyerjenek a szerencsétlenek.

Mikor közénk jött és emberi természetünk valóságát magára öltötte, ő is egy „egyen” lett a sokak között, mert senki sem lehet magában közvetlenül az *emberiség*. Ember lett, egy bizonyos ember. Magára vette mindazt a korlátozást, mely a megtestesüléssel járt. Férfi lett s nem nő. Meghalt fiatalon, a nélkül, hogy ismerte volna az öregséget. Nem volt sem katona, sem hajós, sem

tisztviselő, sem kőműves, sem napszámos, hanem ács. Megvolt a maga termete, arculata, kiejtése, a galilei szójárás. Megvolt a testtartása, melyről messziről megismerték, kifejezése, szavai, kedves gondolatai, melyek gyakran előfordultak beszédeiben . . . Egy volt közülünk, Jézusnak hívták, mint másokat Andrásnak vagy Pilátusnak.

Férfi volt, nem nő. Tehát sohasem érezte halandó testében az anyák szenvedélyes, odaadó szeretetét gyermekeik iránt. Mégis, ha megcsodáljuk a keresztény anyák nagy szeretetét gyermekeik iránt, találunk bennük is valamit Krisztusból, az ő Szentlelke munkáját, az ő kegyelme gyümölcsét. Amit nem valósíthatott meg érzékelhető, anyagi teste keretében, megvalósítja titokzatos testében — melyben a szentek kitárják, megnyitják és megnyilatkoztatják tökéletességének kimeríthetetlen gazdagságát. Mindegyik szentnek megvan a maga színárnyalata, a maga szerepe, és a különböző színek mind tőle, Krisztustól, vannak.

Ő sohasem hordott fegyvert, s mikor két kardot mutattak neki, tudtul adta, hogy nem akarja azokat használni és a veszély idején visszahelyezte hüvelyükbe. Mégis, midőn a keresztény katona életét adja az igaz és szent ügyért, mikor ott öröklik, rendületlenül harcol és helytáll lankadás nélkül a háborúk legrettenetesebb viharában, ebben a katonában is találunk és megcsodálunk valamit Krisztusból; mert, amit az Úr nem valósíthatott meg érzékelhető, anyagi testében, megvalósítja titokzatos testében, hívei által; az ő

ereje tartja a keresztes harcosok karját, ő önt bátorságot a keresztény katonákba, tehát általuk is megmutatja lelkének kimeríthetetlen gazdagságát.

Krisztus nem lett aggastyán. Övéi, kik nem fogadták be, feláldozták, mint „fiatal bárányt”, mielőtt éveinek száma teljes lett volna. Mégis, ha az aggastyán a sír felé hajtja ősz homlokát, rajta is valami krisztusit találunk és tisztelünk, mert az ő teljességét mutatja be és így elmond valamit titkaiból. Amit az Úr nem valósíthatott meg érzékelhető testében, megvalósítja titokzatos testében, azokban, kik az övéi, kik által nem szűnik meg cselekedni és magát kinyilatkoztatni.

Hirdessék a te csodáidat! Minden feladatunk abban foglalható össze, hogy utánozzuk Krisztust, kiben minden isteni tökéletesség teljessége megvan. És mit jelent Krisztust utánozni? Talán csak utána tenni azt, amit ő tett, ismételni különleg az ő cselekedeteit és lépéseinket az ő nyomába tenni? Vajjon csupán tükrözni kell az ember Fiának arculatát, mint a tükör az eléje helyezett tárgyat? Nem, hanem inkább úgy kell cselekednem, ahogy ő cselekedett volna, ha olyan helyzetben és ott volna, ahol én; hűnek kell maradnom az ő viselkedéséhez, tanulékonynak és figyelmesnek kell lennem az ő Lelke iránt, hogy általam és bennem tökéletesíthesse, folytathassa művét, s az ő ereje és hatalma átragyoghasson egész életemen keresztül. — *Igy van mindaz, ki a lélektől születik.*

XV.

*Cognoscunt me meae.
Ismernek engem enyéim.*

Olyan mértékben ismerjük őt, amennyiben az övéi vagyunk. Az örök élet is, mely az ő ismeretéből áll, nem más, mint őhöz tartozni, övé lenni. Azok, kik egyáltalában nem akarnak az övéi lenni, arra ítélik magukat, hogy mikor róla beszélnek, értelmetlenül szólnak; oktalanságuk, mely eltávolítja őket az igazságtól, arra viszi őket, hogy Krisztust Belzebubnak nézzék. Ez az ő bölcseségük ítélete, ez az ő szellemi mértékük.

Csak a hit fényéből kapjuk a világosságot, hogy őt olyannak ismerjük, amilyen, vagyis, hogy mindenütt felismerjük őt. Tudni meggyőződésből, isteni meggyőződésből, hogy Krisztus az apostoli római katolikus Egyházban van, és hogy egyedül csak ott van — ez a legnagyobb ismeret, a legtökéletesebb, melyet a mi zárándok voltunk mellett bírhatunk, és ezzel a hit homályában előkészíthetjük a dicsőség látását.

Hogy így ismerhessük, övéinek kell lennünk. És senki sem lehet övé, ha ő nem választja ki a lelket, és ha a lélek meg nem felel e választásnak, e mindenható szeretethívásnak gyermeki odaadás és tiszteletteljes meghódolás által. A hit Isten ajándéka, mely mindenkinek szól, senki sincs attól eleve és korlátlanul kizárva: mindenki meg van hívva az isteni szeretet ismeretére a testté lett Ige által.

A hit Istentől kapott ajándék, melyet, mint valami törékeny edényt, mindnyájan eltörhetünk lelkünkben, vagy tönkre tehetjük azt lassan, mint a növény is elpusztul, ha gondot nem fordítunk rá, mint a kűszöb, mely elkopik, lépéseink alatt, s mint az ismeret, mely feledésbe vész, ha föl nem újítjuk. Egy durva cselekedet szétrombolhatja Istennek ezt az ajándékát; hosszú hanyagság, nemtörődömség, vagy restség elveszteti azt velünk lassan, szinte észrevétlenül. Hirtelen balesetek és a ravasz támadások ellen küzdenie kell Istennek bennünk és ellenünk. Ez az ő megváltó és engesztelő kegyelmének a szerepe, mellyel megakadályozza és ártalmatlanná teszi oktalanságunkat.

Megértettem-e valaha, hogy ez az isteni hit, melyet az álbölcsek oly könnyen megvetnek, minden ízében mennyei ajándék, mely a világosság Atyjától ered és Isten közvetlen műve bennem? Ugy gondolom talán a hitet, mint valami természetes meggyőződést, mely több-kevesebb erővel van lelkemben gyökerezve, és amelyre tisztességes és odaadó erkölcsi életet lehet építeni?

Megvan a veszély, hogy csak szórakozottan és felületesen látom a hitet és a gyakorlatban elfelejtem annak szerepét és természetét, amint alig törődünk azzal, hogy lakásunk alapját megvizsgáljuk és az alapköig leássunk. Ki gondol közülünk arra, hogy dicsekedjék hitével, nem ugyan az emberek előtt és az emberek kedvéért, mert

az kellemetlen következményekkel járna, hanem azért, mert az a hitbeli meggyőződés, hogy Krisztus Isten, hogy Egyháza igaz — a Szentlélek műve bennünk, és Isten örök szeretetének a jele? Ki gondol komolyan arra, hogy megköszönje Istennek nem csupán a sok gondviseléses körülményt, mely őt a keresztségre, a keresztény hitvallásra vezette, hanem már magát a hit ajándékát? Ki köszöni meg Istennek, hogy oly bizonyosságot adott nekünk, amely üdvözít, és tudunk adta, hogy minden úgy van, ahogy az apostolok mondták?

Még az egészen belső hit is, az az elméleti hit — minden következménytől eltekintve a gyakorlati életre nézve — az a Krisztus igazságához való belső természetfeletti csatlakozás, az sem lehetséges, hacsak nem általa, aki világosságot ad a vakoknak. És ennek a belső hitnek titkát senki sem ismeri, ha ő nem tárja fel előtte. Az ő juhait megismerik hangjáról igazi pásztorukat. Azok a hűséges őrködő szolgák, kik a fényes kapukat őrzik az éjben, azok a figyelmes és állhatatos szívek édesmésztve vannak, hogy hallják a magányos ösvényen közeledő isteni Mester halk, de biztos lépteit. Ha nem akarnánk hinni, nem hinnénk, de bármennyire is akarhatnánk, még sem tudnánk hinni magunktól; Krisztusnak kegyelme nélkül, nem ismerhetnők meg őt, nem lehetne igaz és igazságos ítéletünk felőle; mert csak egyedül Isten ismeri magát titokzatos világában; az angyalok és az emberek csak annyit tudhatnak felőle, amily mértékben egyek Isten-

nel. Hogy egyek legyünk Istennel, kell, hogy Isten hódítson meg és egyesítsen önmagával. Az ő egészen szabad és nagylelkű kezdeményezésére van szükség, az ő végtelen leereszkedésére, és az üdvösség ez isteni kezdete a hit kegyelme.

Ennélfogva nincs meg többé a jogom, hogy értelmemet úgy használjam, mintha csupán az enyém volna. Meg van az is szentelve a hit által, mint a szentély lámpája. Ha értelmünk Istenre gondol és isteni dolgokat méltó módon fontolgat, — ez a gondolkozás értelmünk hódolata Isten előtt, vagyis istentisztelet. Minthogy el vagyunk árasztva természetes és földies felfogással, gyakran azt gondoljuk, hogy az egyetlen felajánlható ajándékunk, külső cselekedeteink, magaviseletünk. Azt hisszük, hogy értelmünk és meggyőződésünk tisztán természetes dolgok, melyeket Isten nem kíván tőlünk, nem irányít és nem szentel meg bennünk. Ellenkezőleg! Hozzá kell szoknunk, hogy értelmünket ne nézzük valami laikus és profán tehetségnek, hanem olyan területnek, mely isteni gabonával van bevetve. Van értelmi viselkedés és magatartás, mely nem katolikus; van szellemi megvetés, gyöngeség, félelem és vakmerőség, amely telve van bűnnel. Félni az igazságtól annyi, mint kételkedni Istennek értelmünkben való jelenlétében. Szeszélyeink, elhamarkodott ítéleteink szolgálatába fogni az igazságot nem más, mint Krisztust megkötözve hurcolni az utcai csöcselék kigúnyolására. A keresztény nagyon büszke és nagyon alázatos egyzersmind, úgy hitében, mint tetteiben, mert

tudja, hogy ő Isten eszköze, de tudja, hogy egyedül tőle van mindene, és önmagától semmije sincs.

Minthogy egész életünk nem egyéb, mint Krisztuskeresés, az örökkévalóság pedig Krisztus birtoklása, a hit, mely vele egyesít, megismerteti és felismerteti őt velünk: — a hit tehát minden javunk forrása és az erényeink elseje, — *az egész lelki épület alapja*. — A hit nem foszt meg semmi tehetségünktől, nem olt ki semmi világosságot, nem kötelez gyerekségre, nem kívánja, hogy szemünket kezünkkel eltakarjuk, hanem természetfölötti módon kielezi tehetségünket és látni enged Istennel együtt, és Istenhez hasonlóan valóságokat, látni engedi a láthatatlant.

XVI.

*Propter nos.
Miérettünk.*

Istent meg kell találnom: el kell jutnom hozzá. Van-e valahol akadály, amely elzárja előlem az utat? Ha van, akkor mentve volnék, és nemtörődomségem bölcseség lehetne. De ez az akadály, a teljes akadály csak ámitás a lelki életben. Az üdvösség első jó híre, az evangéliumi üzenet nemcsak arra oktat, hogy van járható út az Istenhez, hanem mindenekelőtt arra, hogy az út mindenütt járható, csak egyenesen előre kell menni igaz őszinteségben. A teremtmények arra vannak rendelve, hogy jó törekvéseink eszközei legyenek.

Nem lehetnek ellenségeink, mert *propter nos*, miérettünk vannak.

Ez az elv az, melyet Szent Ignác egy-két kereketlen szóval odaállított minden természetfölötti léleknevelés kezdetére, minden nagylelkűség küszöbére. Ez az a nagy, igaz tanítás, mely mindent átfog és a lelket kitágítja, ez a lelkigyakorlatok fundamentuma. Vannak, akik nagyon hézagosan és kicsinyesen értik vagy megcsonkítják ezt az igazságot, mely pedig hatalmas, mint az élet és a mindenség, és csinálnak belőle könnyű kis receptet, szatócsgondolkozásra valló kis szabályt, félénk és bénító keretet. Azt gondolják, mindent megmagyaráztak, ha azt mondják, hogy semmit sem használhatok korlátlanul. Ezzel kétségkívül nagy igazságot mondanak, és mindig üdvös ezt el nem felejtani. De ez csak egyik oldala, a negatív oldala a dolognak, mely a szent közömbösségre előkészít. Hozzá kell tennem, hogy kész vagyok mindent, minden eszközt felhasználni. Nem követelek semmit, nem zárok ki semmit, akaratom olyan tág, amint Isten óhajtja és olyan hajlékony, mint az ő végtelen műve, melynek egy részecskéjét sem lehet megtagadni. A szent közömbösségben benne van minden derült elevenség és teljes készséges önátadás. A *propter nos* jelzés rajta van e földön minden dologon testemtől kezdve le egészen a tengeralatti állatkáig, rajta van még a ragadós betegségek bacillusain is, rajta a halálon, a rágalmon, a feledésen, a tehetetlenségen.

„Minden egyéb” „*reliqua omnia*”, minden, ami

csak körülöttem van, látható vagy láthatatlan dolog, mind-mind eszköz számomra. Ennélfogva nincs sehol végleges, határozott akadály, valami, ami teljesen és csupán csak gátol, vagyis igazában belsőleg rossz, elvetni való a teremtmények közül. Sehol, legföllebb ha épen önmagamban akarom azt megtalálni, ha az én akaratom nem lesz azzá az által, hogy nem akarom használni az eszközt vagy rosszul használok, saját ízlésemet és oktan vágyaimat követve. Az akadály mindig csak részleges, időleges, látszólagos, mert alapjában és lényegében véve — minden érdes, sértő felszínessége ellenére — minden mégis csak eszköz, az egy bűnt kivéve.

Mindent eszköznek kell tekintenem, még az ellenállást is. Erényeink hibáinkon kapaszkodva emelkednek és növekednek, mint a borostyán a falon. A nehézségek, a belső ellenmondások, a mindennapi küzdelem: a mi előhaladásunk feltétele, mert megtanítanak bennünket, hogy magunkra eszméljünk és bensőnket érleljük. Múltunk épen úgy nem akadály, mint jelenünk, mert az akadály el van hárítva, — *a halál kapuját és zárját egyformán széttörte Üdvözítőnk.*

Mily öröm tudni, hogy nincs sehol fatörzs az úton keresztül fektetve, sem hid lerombolva, sem átjárhatatlan szakadék, sem alattomos verem. Nem kell semmi halálveszedelmes sivatagon keresztül mennünk, hanem csak edző akadályokról van szó, mint pl. a meredek partok a folyam árjával szemben, vagy jótevő ellenkezések, mint a két kéz küzdelme, mikor egymást szorongatva és

tördelve, egymást mossa. Nem szabad engedni, hogy a keresztény életre nyomasztólag ránehezdjék az akadály mindenhatósága, mint valami átok, vagy szorongató rémület. A gonosz le van győzve, birodalma megszűnt, a testté lett Ige ajkáról az első és utolsó szó: a *bízzatok* mindazok számára, kiket követésére meghívott.

Ezekből a következményt mindig elhanyagoltam levonni: Isten művében semmit sem kell lerombolnunk, fel kell használnunk mindent; hasznát kell vennünk még elmúlt vétkeinknek is, amint felhasználják még a forgácsot is, melyet az ide-oda járó gyalu felhalmoz a gyalupad alatt. Minden szolgáljon az örök célnak! A lelki élet igazi, örök jelszava az „*abundantius*” (minél bővebben). A végleges mérték a túláradó, jól megtelt mérték. Ami bennünk készül, az a teljes kifejlődése mindannak, amik vagyunk, és ehhez a kifejlesztéshez még a gonosz léleknek is közre kell működnie akarata ellenére is.

Istenem, mily távol vagyok a te nyugodt és derült bölcseségedtől, mily kevéssé van meg bennem a te jóságos szellemed! Miért az a belső erőszakoskodás, mellyel vakbuzgón nekirontok ennek vagy annak? Miért a gyermekes és pogány dühöngés az akadály ellen? Miért a vakoskodás, mely nem engedi látnom, hogy a jó vagy rossz idő egyformán tud nekem valamit kinyilatkoztatni? — Miért nem értettem meg eddig, hogy az egészség és betegség, a szellemes és együgyű emberek, az alkalmatlankodók és jóbarátok éppen úgy nemcsak lépcsőfokok, melyeken előre jut-

hatok, hanem hírhozói annak a belső gazdaságnak, melyet Isten nekem szán és küld általuk, láthatatlan, barátságos vagy durva kezük által.

Mindent eszköznek kell tekintenem, hogy segítségük, szolgálatuk vagy legyőzetésük által a mennyei kincshez jussak. Minden lelkem mélyén gyökerező gyöngeség, hiba, türelmetlenség, minden tudtomon kívül örökölt rossz hajlam, mind eszköz lehet. Hosszú tanulmányaim, melyek oly könnyen megtámadják lelkem üde egyszerűségét és reánehazednek lelkemre kétkedő szellemességükkel, elmerülő szórakoztatásukkal és kérlelhetetlen kritikájukkal; az a kevés, ami vagyok és a csekélység, amit tettem, az én talán jelentéktelennek, hálátlannak látszó hivatalom és foglalkozásom — mind, mind eszköz, semmi egyéb, mint eszköz, kincsesbánya, melyet ki kell aknáznom; titok, melyet meg kell fejtenem; forrás, melyet ki kell fakasztanom — a sokszor sívár, szürke pusztaságban.

De íme, Istenem, alig gondolok minderre, és mint a hűtlen nép, zúgolódom, panaszkodom, és abban marad a dolog. Bibelődöm, értelmetlenül sopánkodom a fölött, hogy te a dolgokat így alkottad, vagy így engedted kialakulni. Eddig még azt sem tudtam, hogy a sopánkodást ki kell üznöm lelkemből vagyis inkább, minthogy semmi sincs elpusztítani való, át kell azt is formálnom és a jelenre és jövőre kell irányítanom. Át kell alakítanom reménnyé és szeretetté, nem pedig hagynom, hogy ott legyen lelkem közepén, mint valami élősködő, haszontalan és mindent bebo-

rító penészfészek. Át kell alakítanom a bánkódást és sopánkodást éleslátású, figyelmes szeretetté; a hibákat tanulságos leckének kell vennem, mindent fel kell használnom, hogy gyakorolhassam a *funda nos in pace* könyörgést, vagyis lelkem békéjének alapozását. Hiszen ez az egyetlen alapja a lelki békének. Isten nem a bebörtönzéssel vagy elmarasztalással kezdi, ha hozzánk fordul, hanem a megnyugtató és boldogság szavával szól hozzánk. — *Minden a tietek.* — Azok lehetünk, amik akarunk, mert Isten irányítja lelkünket és Isten csak eszközöket tett elénk, még ha akadályoknak nevezzük is azokat, mert eszközökké alakíthatjuk helyes használattal.

XVII.

Communicantes.

Egyek lévén mindnyájan.

E szót a szentmise kánonjában olvassuk, midőn az átváltoztatás titka közeleg. És amit e szó ki-meríthetetlen és vigasztalót jelent, az a mi reményünk alapja és örök életünk forrása. — *Communicantes.* — E szónak magában is teljes értelme van, nem kell hozzá semmi értelmező.

Nem vagyok egyedül. Mindenkorra meg vagyok mentve az egyedül állók, elkülönöztek nyomasztó helyzetétől. Köztem és Isten minden szentje közt megvan a láthatatlan összeköttetés, minden javukban részesülők valamiképen. Nem vagyok senkifia, elhagyott, elvetett, támasz és segítség nélkül való, hanem egész természetfő-

lötti lelki életem által az isteni családba kapcsolódok — *azokhoz és az összes szentekhez.*

Viszont semmi sem az enyém kizárólag. Semmit sem követelhetek, mintha csupán csak az enyém volna. A javak közössége, amit a szerzetes életben gyakorolnak, csak halvány jelképe a lelkek egyességének a kegyelmi kincsekben, mert Isten minden barátja egy családot alkot.

Egyek lévén mindnyájan. — Nemcsak a megholtakkal vagyok ily közösségben, hanem Isten élő népével. Isten családja benépesíti a földet. Isten barátai és eszközei mindazok, kik által Isten hozzám fért és engemet megnyert, mindazok, kiknek tudtomon kívül sok hálaival tartozom lelki boldogságomért.

Van a parancsok közt egy, mely tiszteletet kíván azok iránt, kik az életet adták nekem, kik részesítettek engem az ő életükben, melyet én folytatok, mikor ők már nincsenek az élők közt.

De hol vannak az én lelki életem, kegyelmi életem szülői? Hol van az az ismeretlen szegény vagy beteg koldus, kinek hálaival tartozom? Hogyan is van, hogy nem vagyok pogány, és miként lettem érdemes a keresztség felvételére? Volt ott szülőföldemen egy pap, és jó szüleim elvittek hozzá a templomba de mily láthatatlan erő irányította őket? Melyik az az öreg anyóka, vagy ifjú beteg, kinek állhatatos olvasóimája „a jó Isten szándékaira“, kiérdemelte, hogy keresztség legyen? És a válságos pillanatokban, ismeretlen veszélyekben melyik láthatatlan angyal néma megadása, alázatossága, lelki ereje érde-

melte ki, hogy el ne vesszek? Minden pillanatban óriási és végtelen az én hálaadósságom az egész Egyházzal szemben. Semmi sem volnék, hacsak nem az által, hogy egyesülve vagyok az egyetlen valósággal: Isten művével. A moha nem tudja, mivel tartozik a kőnek, melyen tenyészik. A repkény kúszik a fatörzsön s nincs tudatában, hogy annak az erejére támaszkodik.

A szentek egyessége — ha én ezt egyszer igyekezném igazán megérteni! — olyan lendületet adhatna nekem és annyira megtisztíthatná szeretetemet, hogy nem élnék többé magamért, hanem hogy másoknak szolgáljak. Ha nézem azokat, kiket környezetembe helyeztél, Uram, mindnyájan hitelezőim. — Te, Isten szolgája, kinek köszönöd papi hivatásod kegyelmét és hol vannak lelki szülőid? Jól tudod, hogy e kegyelem nem a te érdemed, hanem talán szülővároskád egyik szegény vak koldusa érdemelte azt meg számodra; talán az, ki ott a templom előcsarnokában kis gyertyákat árult és imádkozott egyszerű szívvel mindazokért, kiket nem látott. És ez az imádság megfogta lelkedet és megjelölte azt Isten számára. Te apostol, kinek köszönöd sarlódát és kévéidet, vagy pedig bárkádat és megtelt hálódát? ... Jól tudod, hogy fáradságod gyümölcse nem tőled magadtól van, sőt még az elszántság, hogy a fáradságot magadra vegyed, még az is a kegyelem által tudott érvényesülni durva és önző természeteden. Mert íme, egy napon valamelyik kis leányka az apácák iskolájában összetette két kezét a lourdesi Szűz Mária szobra előtt és kérte

Istent szent-Anyja által, hogy könyörüljön meg a szerencsétlen bűnösökön. És ez a két gyermek-kéz megindította az Isten szívét . . .

A mi természetfölötti életirányaink száalai keresztelkednek és egybefonódnak, mint a szövet fonalai, s erényeink és életünk alkotják a kölcsönös testvéri összetartozást, az egyességet. Isten nem mondja meg, hol vannak jótevőink, hogy hálás szemmel tekinthessünk azokra. De ha szabad sejtenünk a módszert, mely által a mennyei Atya az embereket vezeti, nem vagyunk-e kényszerítve hinni, hogy a természetfölötti rendben ő a tudósokat a tudatlanok által támogatja, a felnőtteket a gyermekek által, az előjárókat alattvalóik által, és a történelmi nagyságokat gyöngé, gyarló ismeretlenek által. Nézd csak, kire alapítja az üdvösség nagy művét. Alázatos aszszonyra, a természetfölötti rend királynéjára, a közvetítő Szűz Máriára (*Mediatrix*). — Gyertyaszentelő Boldogasszony napján, Purificatio napján, a jeruzsálemi templomban *aggastyán hordozta karjában a gyermeket, de a gyermek vezette az aggastyánt*. És a gazdagok, mondja Szent Kelemen, lelkiileg a szegények által vannak fönn tartva, hogy a gazdagok és szegények egymással közöljék, amijök van s kölcsönösen hálát mond hassanak egymásnak, minthogy mindenki mindent mindenkinek köszön.

Istenem, hiszem, hogy megszenteled a szülőket a gyermekek által, a tudósokat a tanulatlanok által, a szellemi munkásokat a kézi munkások által . . . Telve vagyok csodálkozással, ha arra

gondolok, hogy milyen nagy hatalma van Egyházadban a megkeresztelték seregének és nem türhetem meg szívemben a neheztelés vagy ellenségeskedés érzelmeit azok ellen, kik nekem rossz szat tettek, mert nem tudhatom, hogy ugyanazok, mily névtelen jótéteményekkel halmozhattak el.

Az élőket segítik a holtak, a művelteket a műveletlenek, vadak, négerek, vagy eszkimók, kik az örök Urat imádják; a bűnösöket segítik a szűzi lelkek, Éva gyermekeit a Szeplőtelen; az embert segíti Isten — *szentek egyességének tudatában és tisztelettel emlékezve.* — Meg akarom őrizni lelkemben mindazt a hálát, mellyel mint olyan tartozom, aki naponként megkapja, ami neki hiányzik. És mennyire hozzászoktunk, hogy ki legyünk elégítve és szolgálva, amint hozzászokunk a világosság mindennapos visszatéréséhez és annyira jutunk, hogy meggondolatlan, fátsult és gépies felfogással elhitetjük magunkkal, hogy mások az élőködők és minket fosztanak ki. A keresztény lélek nagylelkű, józan, hálás és nemsgondolkozású. Nem vet meg senkit, még a bűnösöket sem, mert tudja, hogy a gyűlölet lelki sötétséget okoz, és ha az ellenfélre neheztel valaki, gyakran testvérét ismeri félre abban.

XVIII.

*Sancta Dei Genitrix.
Istennek szent Anyja.*

Akik az Egyházban, a szent Szűz iránt hidegek és zárkozottak voltak, természetszerűleg min-

dig valami tévedés gyanujába estek. A protestánsok nem békülnek meg a katolikusok „máriás túlzásaival“, pedig kénytelen-kelletlen elismerik, hogy azok a történelem igen régi idejébe visszanyúlhatnak, annyira, hogy már szinte kezdettől fogva megvoltak.

Miért nem kell a vallásosságnak restelnie Szűz Mária iránti gyöngédségét? Mi az a mély forrás, melyből ez az áhítat fakad? Igazán talán nőies ábrándozás volna az egész? S az erős, férfias lélek talán nem is érezné magát otthonosan a szinte gyermekes áhítatformákban, melyeket a Mária-tisztelet kíván és szokássá tesz?

Ha valaki nem lát tisztán e kérdésekben és tétovázik, az könnyen bizonytalan utakra téved; és ha az áhítat nem támaszkodik az igazságra, beteges rajongás vagy hétköznapi szokás lesz belőle.

Semmi sem megy veszendőbe Isten művében; kegyelme nem öregszik, és az erények, melyeket az a lélekben ébreszt, nem ismernek hervadást. A keresztény lélek látszólag ellenmondó tulajdonságokat is egyesíthet magában, s az aggasztóan nagy tapasztalatból fakadó józan bölcsesége mellett meg tudja őrizni az ifjú lelkiismeret üde frissességét. A keresztény lélek nem fonnyad el; az évszakok a lélek életében úgy helyeződnek el és úgy olvadnak egymásba, hogy az egyik nem űzi el a másikat, mint a látható világban. Megvan a gyermekszívnek a maga ereje, a jövő fejlődésére szánt erő és megvan a maga világossága a bölcs léleknek, a hosszú múlt tapasztalatának

minden világossága. De nem lehetne-e együtt e két kincs egy életben; érett korunk nem áldhatná-e Istent, aki megörvendezteti ifjúságunkat? — Miért volna ez lehetetlen? A mennyek országa azoké, kik a gyermekekhez hasonlítanak. A bizakodó lélekjóság nagyon hasonlít az egyszerű gyermeklelkülethez. Ha Isten kegyelme óvja és vezérli lelkünket, akkor az fejlődhetik, érlelődhetik a nélkül, hogy értékéből valamit veszítene. Lelkünk láthatatlan életfáján a gyümölcs nem a virág rovására növekszik. Az örökkévalóság nem szüntelen futás a halál elől, hanem nyugodt birtoklása javainknak és mimagunknak. A mi kegyelmi életünk az örök élet kezdete. Tehát meg kell találnunk már itt e földi, igaz életben a jövő dicsőség tulajdonságait csirájukban. A lelkiéletben szüntelen gazdagodhatunk a nélkül, hogy e lelki gazdagság lelki őszt vagy hervadást jelentene, mint a látható természet gyümölcsöt hozó aratása.

De, hogy megőrizzük gyermeklelkületünk üdeségét, ezt a szüzi nagy kincset kifejlett erős lelkünk mélyén, szükséges, hogy maradjon bennünk valami gyermekded. Talán valami mesterkedéssel visszafejlesszük magunkat s úgy tegyünk, mintha nem volnánk felnőttek? Legkevésebbé sem. Elég, ha megmaradunk az igazság mellett, hogy még szükségünk van anyára.

Az embernek többször kell születnie, újrászületnie; nem formálódik, nem lesz teljes és tökéletes, hacsak nem többszörös születés által. S ha általában csak az első és látható születésről

szoktunk beszélni, tudjuk, hogy ez csak az első, ez kezdete a többi születésnek. A test él, de a lélek tevékenysége még nem született meg; aztán megnyílik a szellem bimbója, a megismerés, de az erkölcsi akarat még szunnyad; majd az akarat is megszületik, de a jó szokások, erények nincsenek még meg . . . és így jutunk születésről-születésre, míg csak az örök élet számára teljesen meg nem születünk. És igazában a kegyelem rendjében — mely a legfontosabb és egyedül irányadó, hiszen ez ad értelmet minden egyéneknek — a kegyelem rendjében még csak anyaméhben levők vagyunk, gyermekek és nem befejezett korúak, nem felnőttek — *még nincs kijelentve, milyenek leszünk.*

A kereszteny jámborság megértette ezt az igazságot és a hívek ösztönszerűleg az isteni Ige Anyjához fordultak, mert őszinték, és mert nem gondolják, mint az öntelt és oktalan iskolásgyermekek, hogy a kegyelem rendjében túllépték volna már a kezdő fokot.

Nem szükséges tehát, hogy önmagunknak hazudjunk, mikor a hívők Anyjához gyermeki lélekkel és érzelmekkel járulunk. Elég önmagunkat ismerni és elhallgattatjuk a kevélység üres büszkélkedését.

És ez az áhítat Krisztus Anyja iránt táplálja és fönntartja az Egyházban az igazi cseládi szellemet. Nem tudom, vajjon tudós vagyok-e, erényes vagyok-e, nem tudom, vajjon erős vagyok-e, vagy gyöngé, vajjon megérdemlem-e, hogy figyelembe vegyenek, mert a családi körben a gyer-

mekek egyik. Az anya szeme egyformává teszi őket egyazon szeretetben: ők nem egyebek, mint „gyermek”.

Megköszönöm a Szűz Anyának, hogy így megérteti minden hívővel, hogy ő előtt nincsen „sem görög, sem szittya”, sem férfi, sem nő, sem tudós, sem tudatlan, hanem egy nép. Egyformák, mert egy családhoz tartoznak, azok családjához, akiknek a világosságra kell születniök, és akiknek végleges vonásait a kegyelem alakítja ki.

Soha nem tudjuk neki eléggé meghálálni mindazt a nyugodt családi békeszellemet és tisztalelkűséget, melyet az Egyházba áraszt. Csak a szándékosan megátalkodott vakok nem akarják látni és szeretni őt, a Szeplőtelen Szűzet, aki tavaszi friss lelkiületet őriz meg és gyöngéd érzelmeket ápol az élet küzdelmeiben viaskodó öreg keresztényekben.

A haldoklók menedéke a Szűz Anya, a harcosok Nagyasszonya, a vigasztaló szent Szűz és a segítő Szűz Anya, az a pártfogó Szűz, akit Krisztus tanítványa segítségül hí első imáitól kezdve holta napjáig. Hogyan mondhatja valaki, hogy az iránta való tisztelet elfődi, elhomályosítja szemünk előtt az egy Közvetítő, az isteni Megváltó személyét?

*Splendor Patris
Factor Matris
Jesu, nostra gloria,
Da, ut fiam
Per Mariam
Tua dignus gratia . . .*

Igy énekeltek a régi szerzetesek összekapcsolva e keresetlen versben a jámborságot az igazsággal, a gyöngédséget az erővel, mert tudták, hogy minden kegyelem tőled van, Uram, és minthogy téged magadat Anyád keze által kaptunk meg, ő sem lehetett közömbös, hanem érdekelve volt egész megváltó művedben és tevékenységedben.

Most pedig nem kívánok csak egy jótéteményt; hogy Egyházadban élhessek és maradhassak, nem mint tudós vagy bölcseledő, nem mint valami szellemóriás, hanem csupán egyszerűen, mint Anyádnak, Máriának, gyermeke.

XIX.

Manibus junctis.
Összetett kézzel.

Ha a gondolkozás fel is mondja a szolgálatot az imádságban, az ajkak még mondhatnak szavakat és így még valami által egyesülve maradunk Istennel. És ha nem tudunk beszélni, ha még szólni is fáradtak és tehetetlenek vagyunk, mindig marad egy módja az imádságnak és ez az, hogy tiszteljük Istent magatartásunk által, és legalább ezt felajánlva hódolunk előtte.

Vannak, akik különösnek tartják a kézüsszetételt. Sokan szégyenlik és nem akarnak olyanoknak látszani, mint az egyszerű jámbor emberek. Nem is törődnek azzal, hogy mit jelent az a hagyományos kéztartás; nem értették meg soha és így nem is szívlelhetik. Mindenfelé keresnek bonyolult módszereket az imához, pedig ott

van előttünk, amivel az Ur táplálni akarja lelkünket, az a lenézett mindennapi kenyér, a bibliai kenyér, melyet a pátriárkák a hamuban sütöttek. Hogy jól imádkozhassunk, elég, hogy összetegyük a kezünket és lelkünket e külső magatartásnak megfelelően rendezzük.

Nem beszédesek-e azok az összetett kezek? A kis gyermekek, az első áldozók összetett keze a hófehér fátyol alatt? A munkások összekulcsolt keze, a keresztény házastársak összetett keze, amint egymás mellett térdelve napról-napra kérik a mennyei Atyától a lankadatlan erőt a holnap bizonytalanságával szemben. Nem beszélnek-e halottaink összetett kezei a csendes ravatalon? Halottaink összetett kezei, melyeket talán mi kulcsultunk össze, hogy jámbor kegyelettel rendezzük külsejüket, s hogy a föltámadás anyaga megtalálja bennük megkeresztelt testükhöz illő külsőt. Nem értjük-e, hogy ez ősi szertartás telve van csodálatos tanulsággal és nekünk e tanulságot terjesztenünk kell, mint az üdvösség jó hírét, mint a lelki béke és szentség eszközét?

Mit is akarunk azzal jelezni, ha Istent imádván némán összetesszük halandó kezünket?

Az összetett kezek hódolatot jelentenek. Azok a kezek nem akarnak többé ellenállni, lemondanak függetlenségükről. Az összetett kezek önátadást jelentenek és az abban való megnyugvást. Az összetett kezek szelídséget, tanulékonytságot jelentenek.

Uram, ha feléd emelkednek mindenfelől az összetett kezek híveid sorából, egyedül te tudod,

milyen láthatatlan kötelékek tartják fogva és mily gonosz lelkek akarják azokat hatalmukban tartani. Egyedül te tudod, hogy lázadásaink sohasem szerezték meg nekünk a szabadságot, egyedül te tudod, ki előttünk szenvedtél miatta, mennyire fogva tart minket régi szolgaságunk.

Ime itt van, Uram, az én meghódolt kezem; nem akarok többé követelődni, sem évdni; fáradt vagyok és csak azután vágyódom, hogy téged megtaláljalak békében. Ime összetett kezem magában foglalja imádságomat. És várok, mint akik a béke zászlóját tartják és akiknek ajka néma.

Nem tudjuk-e megérteni, hogy esténként ott-honunk magányában mit teszünk, mikor férfekeinket összekulcsoljuk, mely által Isten cselekszik, áldást oszt, enyhülést ad, föloldoz, föl-emel, küzd és harcol, noha annyi titkos véték, annyi gonosz kevélység és annyi ernyesztő lustaság bénítja és fogva tartja a mi kezünket. Összetett kézzel kérjük őt, szabadítsa ki kezünket és lelkünket minden bilincsből, hogy egyedül az ő szolgálatára használhasson bennünket.

Nem magamtól vagyok; tehát nem is lehetek teljesen független, szolgálni kívánok, törvényre van szükségem és az én személyemnél felsőbb irányító bölcseségre. Istenem, kezemet összetéve azt akarom mondani, hogy te vagy az én egyetlen Uram. És én hódolok, átadom magamat. Miért folytatnám hazug életemet és tárgyalnék veled, mint egyik hatalmasság szokott a másikkal? Miért ne tenném le mindenható örök kezedbe összetett két kezemet? Benne van egész életem

és mindenem. Őrizz meg, oltalmaz; mert csak így tudok kiszabadulni zsarnokaim karmaiból!

Mikor az Egyház a papi-rend szentségében részesíti a szerpapokat és átadja nekik a nagy hatalmat, hogy a szentmiseáldozatot bemutassák. föloldozzanak, áldást adjanak, s miután a szentáldozásban részesítette őket, a szertartások végén a püspök, mintha valami nagy aggodalom szorongatná szívét, a felszenteltek felé fordul és egymásután magához hívja őket. Azok az oltár felső lépcsőjére térdelnek a főpap elé. A püspök két kezébe veszi összetett kezüket és kérdi őket olyan komoly hangon, mint mikor az örökkévalókról szoktunk beszélni, hogy megígérik-e törvényes előjáróiknak a tartozó engedelmességet és tiszteletet. *Promitto*, ígérem, feleli a pap. A püspök megöleli őt az egész Egyház nevében és hozzáteszi: Én pedig megígérem neked, hogy az Ur békéje mindig veled lesz!

Krisztus mindennap várja híveit egyenként. Rajtunk a sor, hogy hozzá menjünk, — *lelkünk püspökéhez* (Pet. I. 2, 25) — óhajtja, hogy gyermek-i bizalommal megváltó szent kezébe helyezzük összetett kezünket. Hagyjuk tenni, amit akar, engedjük át magunkat! És ha előbb ki akarja üresíteni kezünket, hogy összetehesse, engedjük és hagyjunk el mindent, amit az ő isteni keze nem akar átfogni és megáldani.

Ő is azt a mindig időszerű kérdést intézi övéihez: — *Promittis?* — Igérsz-e tiszteletet és engedelmességet zúgolódás és panasz nélkül, lankadás és kedvetlen elernyedés nélkül? Olyan enge-

delmességet, aminőt azok gyakorolnak, kik szívesen hódoltak meg és örömmel szolgálnak?

Lehetetlen, hogy az összetett kezek, melyek minden múlandó gazdagságtól kiüresedtek, ne őrizzék meg számunkra az erény és a csálhatatlan béke láthatatlan kincseit. S hogy Istent megtaláljuk, elég a csendben imádkoznunk: *összetett kézzel.*

XX.

Opus manuum tuarum.
Kezed alkotása.

A szem mindent lát, csak önmagát nem; és szomszédját, a másik szemet sem. A jobb- és bal-szem hatvan esztendeig is együtt dolgoznak és együtt oltódik ki fényük a nélkül, hogy egymásra tekintettek volna.

A hozzánk legközelebb eső igazságok azok, amelyeket a legkevésbé szeretünk figyelembe venni. Elmerengünk fölöttük a nélkül, hogy észrevennők azokat, és elmegyünk a messzeségbe, a pusztaság mélyére keresni azt, amit Isten hajlékunk ajtajához tett, és amit ide-oda való járás-kelésünkben észre sem veszünk a küszöbön.

Tudom, hogy Isten teremtett és azt hiszem, hogy ennek az ismert igazságnak a mélyére hatoltam. Nyilvánvaló bizonyossága annyira megszokott lett előttem, hogy a felette való elmélkedés alig hozza mozgásba lelkemet. Tudom, hogy teremtve vagyok, amint tudom, hogy kinek hív-nak, és igyekszem más újszerűbb eszmélődéssel foglalkozni és időszerűbbnek látszó elveket fon-

tolóra venni. Isten teremtett, ez már nekem régi dolog, ősrégi esemény, mely a maga idején el van lajstromozva, s amelytől mindennap jobban eltávolít. Semmiből jöttem létre valamikor és most vagyok: ennyi az egész. Ugyan micsoda megható következtetést lehet levonni ebből az elemi bölcslethez?

Igazán elemi! Nagyon is! Teremtésem nem csupán valamikor történt esemény, hanem folytonos valóság. Teremtve vagyok a szónak nemcsak múlt, hanem jelen értelmében is, vagyis létezésem oka Isten. A létezést nem úgy adják valakinek, mint az alamizsnát, hogy elfogadja és éljen vele, mert aki az alamizsnát kapja, már létezik és él. A létezés adományát a Teremtő úgy nem adhatja, mert a semmiből teremti azt, akit az étellel megajándékoz. A teremtés tehát létem megindító kezdete. De amint magamtól nem kezdek meg a létet, úgy magamtól nem folytathatom azt. A teremtés létem szüntelen éltető ereje. Hiszen nemcsak azért van szükségem teremtető kézre, hogy létezni kezdjek, hanem egyszerűen, hogy létezzem. A kezdet, vagy az idő itt nem a fődolog. Bennem ugyanis a létezés sohasem lesz megszilárdult szokássá. Századok múlva is épen olyan tehetetlen lesz az én lényegem magától létezni, mint létezésem előestéjén.

Az csak a képzelet játéka, ha úgy gondoljuk, hogy a létezést, mint valami ajándékot egyszer s mindenkorra megkaptuk s most már csak hálásnak kell lennünk a jövőre. Ugy gondoljuk, hogy Isten egyszer megajándékozott a lé-

tezéssel, és most, mint a koldusból lett gazdagok, birtokosai lettünk más adományának. Már pedig a teremtés nem egyszeri végleges adomány, hanem szüntelen függés, mert mindig szükségünk van a teremtő erőre. Létem úgy függ Istentől, mint a visszhang a hangtól, mint visszfény a fény-sugártól, a fényforrástól.

Teremtényi voltom és természetem legfőbb törvénye tehát, hogy készségesen meghajoljak, engedelmes legyek létem, életem forrása iránt. — Szüntelen keze közt vagyok, és az ő teremtő kezéből folyik életem árama.

Ugy vagyok, mint a fazekas kezében az agyag, melyet az kedve szerint formál, mint a szövő kezében a fonál, melyet tetszése szerint irányít, mint a kertész kezében a növény, a fa, melyet úgy nyes és vág, hogy tetszése szerint növekedjék és idomuljon.

Lelkem mélyén van valami, aminek révén az egész isteni művel békés összhangba juthatok. Lelkem mélyébe van írva, hogy létezésemet kaptam, és értelmem tudja azt, hiszen megismerheti természetét és tudatára ébredhet állandó függésének. Ebből fakad a lélek tanulékonyága, mely minden erény alapja és természetfölötti életünk lélekzetvétele. Nincs is más rossz, mint függésünket el nem ismerni, s ez a bűn. A teremténynek függését el nem ismerni annyi, mint önmagát a lelki halálba vetni. A visszhang is megsemmisítené önmagát, ha nem ismételné a kiáltott hangot, mert így megszűnnék visszhang lenni, megszűnnék az lenni, a mi.

Mily sajnálatos, hogy az egyszerű engedelmes-ség és meghódolás még nem gyökerezett bennem szokássá. Teremtőmnyi voltom eredeti egyszerű romlatlanságát megzavarta a bűn katasztrófája. Azóta nem az Isten szolgálatának egyetlen szükségessége annak élete, hanem belevegyül abba sok rendetlen akarás és követelőző szeszély. Isten kezét nagyon keménynek és követelőnek találtam és úgy futottam előle, mint az esztelen vad. Miért? Hogy visszanyerjem szabadságomat! Mintha szabadságom feltétele nem az volna, hogy magamat az ő törvényeinek alávessem! Mintha igazán szabad lehetnék, ha megszűnöm az lenni, ami vagyok, vagyis mindenben Istentől függő teremtmény. Azt hiszem, hogy tőle elszakadva a magam ura lehetek, pedig csak a fejtelenséget, zűrzavart és disszonanciát teszem így úrrá magamban.

A te kezed alkotása! — A helyett, hogy a változékony ötletek és érzelmek után indulok, bárcsak inkább azt választanám természetfölötti életelvül, hogy szeretnem kell az Isten kezét, mely engem teremtett és most is teremti szüntelen, szeretnem kell azt az isteni kezet, melyből kimenekülni nem tudok — *senki sincs, ki kezedtől megmenthessen* (Jób, 10, 7). — És ha a láthatatlan Gondviselés kellemetlen vagy kedvező eseményekkel látogat meg, jobbra vagy balra irányít, ha sötét éjtszakába állít veszélyek közé — *akkor is bízom* (Zsolt, 26, 3), — akkor sem csüggedek. Csak a teremtő isteni kezet nem szabad elhagynom, és akaratommal hűségesen kell hozzá

ragaszkodnom. Egész őszinteséggel legyek az, aminek lényegem szerint lennem kell — vagyis a teremtő Istentől függő teremtmény, akkor kincseim, értékeim, egyedüli és igazi javam biztonságban vannak.

Kell, hogy a mi igazi egyetlen boldogságunk, büszkeségünk tárgya Isten legyen, mert Isten alkotása vagyunk és maradunk folyton, és egyedül az ő műve csodálatraméltó bennünk. Az isteni kezek közt teljes biztonságot és megnyugvást találunk, még a halál sem tehet semmit az ellen, akit az isteni kéz oltalmaz és őriz.

Istenem, adj meg mindent, ami nekem hiányzik, ami szükséges, hogy megkedveljem a tanulékony engedelmességet és megszeressem a tőled való függésemet. Ez a függés nemes és erős valami, nincs benne semmi közönséges és leki-csinylő. Ez minden eleven erő feltétele, mint a gyökér függése a talajtól vagy a leveleké az ágaktól. Abban a pillanatban, mikor a levél leszakad az ágról, mely hordozza és létezésének alapja, abban a pillanatban, mikor otthagyja az ágot és tovafut a széllel, szabadon táncolva, mikor a levél már nem függ, hanem önmagában van — holt levél lett. Így távolít el engem tőled, Uram, a bűn, a kevélység, mely tiltakozik gondviselő intézkedéseid és a kegyelem hívogató ösztönzései ellen. Távolíts el tőlem, Istenem, minden vakmerő konokságot, elégedetlenséget, búslakodást. Űzd el oktalanságaimat, melyeket kegyelmed kis fénysugara széttéphet, mint csalfa önámítást és hazug álmodozást. Add, hogy megért-

sem az igazi nagy valóságot, hogy semmi sem szebb, hatalmasabb, semmi sem szentebb számomra, mint hogy kezed alkotása vagyok.

XXI.

*Semper et ubique.
Mindig és mindenütt.*

Mindig és mindenütt? Mire vonatkozik ez? Bizonyára Istenre, az örök és mindenütt jelenlevő Istenre? Nem, hanem arra a mély és kitartó hálára, melyet a hűséges hívő lélek — mint valami szüntelen visszhangot, irányít Istene, Ura felé. — *Mindig és mindenütt hálát adni!*

Nem tudjuk, mi mindennel tartozunk Istennek, még kevésbé tudjuk, hogy a folytonos hálaímdáság mily ragyogó fényt derítene életünkre és mily eleven erőt adna tevékenységünknek. Küzködünk és vergődünk a mi kis bajainkba zárkozva és elrontjuk magunkban az istengyermeki szent örömet, síránkozunk, mint oktalan gyermekek s nem tudjuk, micsoda kincsekkel van tele kezünk.

Pedig hányszor hallottuk a liturgia énekének határozott szavait a mise prefációjában. Nem tagadjuk, hogy illő és igazságos, méltó és üdvös szüntelen hálát adni, de nem tudjuk pontosan, miért a dicséret, nem tudjuk a meg nem szűnő hála okát.

A megokolás pedig ott van a felszólítás mellett: *nos tibi — mi neked*; elég ha e két szót megértjük, mert ezekből fakad a hálaímdáság. Hány lé-

lek tévelyeg a világban és nem gondol arra, hogy Isten mi mindennel halmozza el, nem gondolja meg, hogy mi ő nekünk.

Ő az, aki megbocsát és gyógyít. Még emlékezetben sem tudom tartani mindazt, amit megbocsátott. Csak azt tudom, hogy szükségem van irgalmára, mint a tengeri növényeknek az óceán mélységeire, mert irgalom nélkül menthetetlenül elszáradtam, elpusztultam volna. Azok a csendes megbocsájtások, melyekben Isten nap-nap után részesített, az a jótékony szelíd megbocsájtás esténként a lelkiismeretvizsgálatnál, mikor az éj árnyéka, a halál jelképe, borul mindenre; az a megbocsátás, mely megmentette lelkemet a haláltól, zarándok hajómat az éjtszakai hajótöréstől!

Istenem, ki megállítottad féktelen hajszámat, megzaboláztad szertelen csapongásomat, hány-szor zúgolódtam mérgemben, mikor a gondviselészerű akadály megállította vakmerő törekvésemet. — *Adjunk hálát!* — Köszönöm, hogy akaratom ellenére is megfékezted, mint a szilaj csikót, és éreztetted velem, hogy Uram vagy, ne-hogy magamra hagyva tönkre menjek a zürzavarban.

Te voltál lelkem szárnya, melyen fölfelé emelkedtem és így jót tehettem. Tiéd volt a kezdet minden jóban, minden természetföltti munkámban. Ha magamra tekintek, mindig csak téged látlak, minden lelki értékem forrásánál. Te szól-tál hozzám valamikor annak a csendes templom-nak homályában, midőn ott imádkoztam a kapu

mellett, és lelkemet lebilincselte a szentély csendje és vonzó bensősége. És a te akkori szavaid óta nem tekinthetem magamat idegennek, mint aki nem ismeri bizalmas barátságodat. Tudom, hogy olyan szolgálatot kívántál tőlem, melyet senki más meg nem tehet neked helyettem, mert az én életem az egyetlen felelet hívó szózatodra. Te tekintettél reám ifjúságomban mintegy derült tiszta égből, és az a vallásos szellem, amely előmlött lelkemben tanulmányaim idején, a te jóságos kezedből szállt alá. Te látogattál meg oly gyöngéden, a gyász és kimerültség közepe, te sugalmaztad, hogy engedjek tenni bármit, hiszen az orvos is szenvedést okoz, hogy meggyógyítson a bajtól és szenvedéstől. Mind-egyik keresztemen megtaláltam szent nevedet, szent kívánságodat és éltető szent kegyelmedet. Ha nem akartam elfogadni egész ajándékodat, az én hibám volt és így néha megtartottam magamnak a keserűséget az erő nélkül, a mérget az ellenmérget nélkül, a szomorúságot a világosság nélkül. Pedig éreztem, hogy minden csapásban ott volt számomra az eszköz, hogy növekedjem jószágban és magam fölé emelkedjem. Ha magamat nézem, csalódottnak érzem és únom magamat; inkább reád tekintek és hálát adok mindazért, amit híveidben műveltél. A te műved oly szép. Uram! Mások hadd sopánkodjanak és sóhajtozzanak! Én csodállak és minthogy küzdened kell ellenünk, bátorítlak. Csodállak, mily mérhetetlen szeretettel alkottad meg tanítványaid szívét. Csodállak műtermedben, a világban, hol szünt-

len azon foglalatoskodol és fáradozol, hogy belőlünk minél tökéletesebb embereket formálj, hogy méltók legyünk hozzád. Köszönöm, hogy a világ nem merült el a pogányságban és a tudatlanságban, mert ezt is neked kell köszönnünk.

Köszönöm, hogy akik engem körülvesznek, nem vetnek meg és nem akarnak ártani nekem; mert kegyelmed nélkül nem tudjuk, hogy ösztöneink mily örvénybe taszítanak.

Köszönöm, hogy voltak, akik megszántak engem és odaadó szeretettel enyhíteni igyekeztek lelki nyomorúságomon, mert te voltál e jó cselekedetek sugalmazója, és a te szeretetedet jelentették az irgalmasság e tettei.

Köszönöm, hogy apostolokat adtál, és hogy megformáltad azokat, mielőtt a mi szolgálatunkra rendelted. Köszönöm a sok ismeretlen nagy jótéményt, melyeket kegyelmed hatalma naponként művel és a sok erényt, melyet ismeretlen testvéreim szívében őrzöl és ápolsz. Miért gondolnám tévesen, hogy csak én vagyok számottevő, és miért ne próbálnám meg kiszabadítani lelkemet az önzés korlátaiból és megnyitni, kitágítani, hogy igazán katolikussá — általánossá legyen.

Hálát adok az egész keresztény multért és az egész jövőért, mely még dicsőbb lesz; az ifjakért és gyermekekért, kiket az ismeretlenség homályában készítesz elő, a világosságért, mely előljárónk által jut el tudatlanságunkhoz, gondviselésed minden most még titokban levő szándékáért, az egész bonyolult és izgalmas történelemért, a

mi világtörténelmünkért, mely a te eljöveteledet készíti elő.

Mindig és mindenütt. — A hit, remény és szeretet nem elég-e arra, hogy hálámat szüntelen táplálja és mily emberi hatalom foszthat meg e hármass kincstől? Tehát utolsó órámig, bármilyen legyen lelki nyomorúságom vagy testi gyöngeségem, a csapások közt épen úgy, mint a diadalban, de legfőképen a mindennapi élet feltűnés nélküli, megszokott egyformaságában, mindenütt igyekezni fogok az én prefációmat énekelni, és a *semper et ubique* megóv engem a hűtlenségtől és árulástól. Mert elárul az ember téged, ha megszűnik hálát adni, ha elfelejti, ki vagy. Hiszen ez már hasonló a hitehagyáshoz. Hálát adni, ez a mi lényünk veleszületett tennivalója, feladata, és az élet az Isten iránti hála iskolája.

XXII.

*Vox Domini.
Az Úr szava.*

Az Úr szavát csak a puszta magányban hallhatjuk jól, nem mintha félénk volna, hanem, mert mély. És a magány lelkünk mélyére visz bennünket.

Ha néma imámban hallgatva figyelek, nem csak egy hangot hallok, hanem egy tömegét — *mint egy nagy sereg szózatát.* — A magány első tanítása az, hogy nem vagyok egyedül, hanem ott vagyok Isten műve mérhetetlenségének köze-

pette. Sokan mások is vannak ott előttem és mellettem.

Igy hallhatom azok szavát, kik megelőztek, kik oktatva irányítanak és kérve-kérnek. Honnan jön ezek szava? — Krisztus beszél szent pártfogóink szavával, ő szólt szent Péter és a hajdani hit-hirdetők által, — *Krisztus király, az erősek ereje.* — Már csupán a keresztény mult beszédes emlékeinek a hallgatása is nagy lelki nemességet áraszt bensőmbé; örökös vagyok, több, mint örökös: folytatása elődeimnek — szent dolog őrizete van reám bízva, a láthatatlan ősi szellemnek hangja mormolja ezt fülembé lelki magányomban. — *Isten minden szentjei.* Azoknak kíséretéhez tartozom én is, társuk vagyok azoknak, kik Krisztus ügyéért éltek, és most ezt az egyetlen ügyet csak a mai keresztények által folytathatják.

Az Ur szava! — Hallom a nagy sokaság hívó szavát, a kicsinyek hangját, kik kenyeret kérnek; a vakokét, kik látás után vágyakoznak; a süketekét, kik nem hallják a feleletet kiáltásukra. Ott vannak Isten népei, a keresztény népek telve szenvedéssel! Mennyien görnyednek ma is kegyetlen Fáraók rabszolgaságában, pedig a Fáraókat ők maguk választották uruknak s imádják azokat, vagyis: a *mamont, a testet és az önző ént!* És lelkük haldoklik, mert elfordult az életet adó Istentől.

Mindezek sorsa iránt nem maradhatok közömbös. Hallom közölök soknak segélykiáltását. Hívnak és várnak engem is. Várnak és kérnek tőlem sok mindent, ami talán nekem sincs, de

amire szükségük van, ami enyhítene rajtuk, ami boldogítaná és új életre hívná őket. Várnak tőlem evangéliumi világosságot, meleg krisztusi szeretetet, apostoli rendületlen erőt, mely segítse őket. Várnak és kérnek, hallom szavukat: néma nyomoruk és lelki inségük hangosan kiált felém . . . S az *Ur szava* ez is: *vox Domini!* A segítséget szenvedő Krisztus könyörög az ő szavuk által, és ime ébred lelkemben az éhség és szomjúság, hogy lelkiesebb, igazabb, adakozóbb és odaadóbb legyek.

Jobban kell szeretnem azokat, kiket gondviselésed utamra vezérel; meg kell ismernem őket, mielőtt szólanának, és tekintetem adja tudtukra, hogy hozzájuk tartozom. Hogyan élhetnék ezentúl csak magamra gondolva és abban a hiszemben, hogy amit másnak adok, elveszett számomra. Élttem összes utain találkozom olyan nyomorban levőkkel, kik által maga Isten hallatja a segélykiáltást. Add, Uram, hogy üresen ne álljak kérsükkel szemben és süket ne legyek panaszaik iránt. Néha oly nehéz felismerni őket, a te hűtlen híveidet, régi híveid arcvonásait bűnös külsejük és tépett ruházatuk alatt.

Az *Ur szava* szól hozzám. — Magányos imámban szólnak hozzám messziről valami prófétai hangon mindazok, kik egyszer majd bántanak engem és akiknek sikerül ártani valamit nekem, akik neheztelnek reám vagy gyűlölnek, vagy akiknek szertelen buzgalma valamikor megsért engem. Az Ur általuk, bennük előre is teljes bocsánatot kér, olyan teljeset, hogy még vétkük vagy durvasá-

guk emlékezete se keltsen bennem indulatot. Hal-lom, Uram, amit mondasz, megfordítom a Mi-atyánk szavát és kérlek, bocsásd meg nekik minden vétküket, mert én már megbocsátottam mind-azt a rosszat, amit még nem tettek ellenem. Krisz-tus szava szüntelen figyelmeztetés az irgalomra. A bosszútól megkeményedett szívek pedig sír-jukban maradnak a nélkül, hogy az Úr hívása életre ébresztené őket. Siketek akarnak maradni, kívánságuk szerint történik.

Az Úr szava szól hozzám, vagyis mindazok szava, kik segítettek, tápláltak, formáltak, akik-nek oltalmazó cselekedete most is él bennem, mint az ismeretlen építőmesteré a falak építmé-nyében. Néha oly természetesnek és egyszerűnek tartom, hogy gyermekkorom óta sok minden név-telen és viszonzás nélküli szeretet oltalmazott en-gem. Nem esem bámulatba, ha erénnyel találkozom. Nem kiáltok fel csodálkozva, ha utamon a talaj szilárd marad lábam alatt. Pedig mindazok, kik fáradoztak, hogy velem jót tegyenek, a meg-váltó Szeretet hírnökei és eszközei voltak. És a látóhatár minden részéről felém irányultak a jó-tétemények, mint a fénysugarak egy kis jelenték-telen pontra. Felém hangzik sok jótevőm hangja születésemtől fogva, és én még panaszkodom néha, hogy nem szeretnek, hogy nem kapom meg mások életében azt a helyet, azt az érdeklődést, melyet rátartó kevélységem előre megjelölt ma-gának.

Mily nemes dolog örökölni Isten barátaitól az isteni erények kincsét, melyet meg kell őrizni és

növelni. Mily jól esik alázatosan megállapítani, hogy adópai vagyunk a láthatatlan sokaságnak, és csak széjjel kell néznünk, láthatunk magunk körül olyanokat, kik elviselnek bennünket gyarlóságainkkal együtt, és láthatunk mindenütt jötevőket.

Az Ur hangját főleg bensőmben hallom, megszentelt lelkem mélyén, hol mint Mester szól, majd óhajt valamit csendes kérő hangon, majd határozottan parancsol. Régóta ismerem hangját, a választott nép szentélyében élő Sámuelhez hasonlóan megtanultam megismerni az Ur szavát. Valahányszor tétovázni kezdtem, vagy a csábítás megzavart, elhangzott szava híven és csendesen. Törvényei által, előjáróim és értelmem szavával mondta, mit kell kerülnöm és mit tennem.

Az ő szavát, a jó Pásztorét, ki minden este hívja juhait, hallani fogom még akkor is, midőn minden más elnémul, mikor eljön a jó Pásztor az utolsó nagy elválás elhagyatottságában és elszólít helyemről, megszabadít szolgaságomtól. Mikor a — *Nunc dimittis-t* — *most bocsáss el* — imát mondom. Bárha megszeretném az Isten szavát és hozzászoknék nem félni az utolsó hívástól. Mint az őrszem, ki fürgén felel a jeladásra, úgy kellene nekem is az életen átjutnom, szüntelen figyelve az Ur hangját a nélkül, hogy megzavartatni engedném magamat saját hangom hamis visszhangja által vagy türelmetlenkednék a múló zűrzavar miatt. Így az lennék, aki meghallgatja a szót és aki szót fogad.

XXIII.

Amen.

Régóta mondják és ismétlik az emberek ez a kis szót, mely a patriarkáktól származik, s melyet az ígéret idejében gyakran ismételtettek az izraeliták. Ezzel a szóval kezdte Krisztus is nagy-jelentőségű beszédeit: *amen, amen dico vobis — bizony, bizony mondom nektek . . .* — Gyakran találkozunk e szóval az evangéliumban s az apostolok írásaiban. Megcsendül e szó a mennyországban is, és összefoglalja a választottak hódoló imádását.

És én még nem fontoltam meg, nem tanultam meg szeretni e szócskát, nem igyekeztem alkalmazni azt, mint üdvös leckét, lázongásaimra, mint jótékony kötést, sebeimre. Nem is gondoltam rá, hogy e kis szó oly messziről jön, s nekem van szánva, hogy imádságommá tegyem, mert elég e szócska, hogy minden akaratom behelyezzem és így védve legyek minden lelki veszélytől, ellenséges támadástól, s mentve legyek a szétszóródástól, a bánkódástól, a haláltól.

Mikor a pap misézik és latin imákat mond a misekönyvből, a kis oltárszolga a jelenlevők nevében ráfeleli: *Amen!* Igen, ez az, amit mi kívánunk és amit kérünk. Előre elfogadunk ezzel mindent és óhajtjuk, hogy Isten meghallgassa az imákat, melyeket a pap mindnyájunk nevében mond. A pogány lelkek mosolyoghatnak ezen; a valóságban nincs szebb ennél az Anyaszentegyházba vetett teljes bizalomnál.

Krisztus tanítványai annyira biztosak, hogy a pap csak üdvös dolgokat kérhet számukra, annyira hozzászoktak az ima sikerének gondját a mennyei Atyára bízni, olyan jól megértették a hegyi beszéd értelmét és tudják, hogy Isten az ő szükségéikkel jobban törődik, mint a madarak táplálásával, annyira hisznek és bíznak Üdvözítőjükben, hogy az egyszerű *amen* elég, hogy meghitt odaadásukat kifejezzék és helybenhagyják azt, amit a Bölcsesség felőlük intézkedik.

Életem megrögzített és teljes *amen* lehetne. A tökéletesség nem a ritkaságban, hanem a helyességben és igazságban van: s hogy igazak lehessünk, nem a mi gondolatunkat kell mereven követnünk, hanem mindenben Isten szándékához kell alkalmazkodnunk, hogy semmit se tegyünk másért, mint hogy a Mesterrel közreműködjünk. — *Egy a mi Mesterünk.* — (Mt. 23, 10).

Olyan legyen a mi *amen*-ünk, hogy meg ne szakadjon, hanem a fonálhoz hasonlóan folyatólagosan százszor és ezerszer is ide-oda fordítva, keresztezve és átfűzve mindig hajlékony és tartós maradjon és varratlan köntös csodálatos szövétet adja. Ne legyen benne csomó, sem akadály vagy merevség, de elernyedti puhaság, hirtelenkedés vagy szeszély sem. Homokszemekből nem lehet szőni, sem vízből fonalat csinálni.

Egész életemet egy *amen*-be kell foglalnom. Annyiszor imádkoztam ezt, és síromon is ez lesz a küzdő Egyház utolsó búcsúszava a *Requiescat in pace* után.

Nem lehetne-e az *amen* életem végleges megszava, ha minden teremtettt dolgot belefoglalnék és Istennek ajánlanék? Egy ilyen szívből jövő tartalmas *amen* szétfoszlatna minden panaszt lelkemben, elnémitana bennem minden követelőzést és derült fénnnyel töltene be.

Voltak olyanok, akik elővettek egy nagy ív papirost, egy tiszta fehér lapot, és aljára aláírás gyanánt ez az egy szót írták: *amen*. Azután átadták magukat mindenestül Istennek. A Gondviselés pedig elkezdte írni az *amen* fölé egy emberi élet hosszú, fájdalmas történetét; a csapások a gyász esetek sorra jöttek, mindegyik a maga komor dátumával, de az *amen* már előre elfogadta azokat és így elvette keserű mérgüket. Tiszta és nagy örömeket is írt Isten a lapra, mindegyiket a maga idejére, mint valami úti feljegyzést, és ezekről sem fordult el a lélek, nem dobta feledésbe, de nem is tapadt hozzájuk és nem is szendergett el bennük, hanem örvendett fölöttük Istennel és Istenért, mert a tanulékony lélek már előre kimondta a megváltó szót: *amen*!

Amen előre is minden isteni rendelkezésre! *Amen* az előre láthatatlan sikertelenségre, a mindennapi élet gyötrő küzködésére! *Amen* a lekésett vonat után vagy a későn érkező elé. *Amen* az esőnek, a napfénynek, az álmatlanságnak, a fáradságnak, a rekkenő hőségnek és a csikorgó hidegnek. *Amen* a komor társakra, kik telve vannak fogyatékokkal és esetlenséggel. *Amen* az öregedő szülőkre, kiket a kor néha önzővé és házsártossá tesz. Igen, *amen*, és pedig olyan örö-

mest, ahogy csak lehetséges, mindig nemeslelkűen és határozottan.

Ez a kis *amen* eltávolít utunkról sok vétkes meggondolatlanságot, meggátol, hogy bizonytalan örvénybe ne ugorjunk és el ne pusztuljunk oktalan ábrándjainkat követve.

Ha majd az imádság nehéz lesz, ha nem lesz több eredeti ima-formám készletben, midőn mindenre reáborul a komorság, nem lesz többé ihlet, és kiüresedve érzem színtelen lelkipilágomat, akkor nem küzködöm, hogy a nehezen érthető misztikusok nyelvén szóljak, nem keresek elragadó szép elméleteket és különös imarecepteket, akkor nem fogok a nagyhangzású szavaktól és imbolygó érzelmektől ámulatba esni, hanem két kezembe veszem fejemet és szívem mélyéből az egyszerű *ament* mondom.

Az *amen* végleges valami, mint a következmény, mint az aláírt szerződés, mint a berekesztett pör, mint a halott, kit eltemetnek. Az *amen* rövid, mint az igazság, és csak az igazság, s amelyet mégis sohasem tudunk eléggé elmondani. Az *amen* őszinte, világos, öntudatos és önérzetes; a hazugság hatalmasságai, melyek bennünk vannak, félnek határozott irányától és a világosságtól, melyet minden zugba lövel. Pedig mily jó volna vitatkozni vele! Annyira hozzá szoktunk a csűrös-csavaráshoz és a mesterkedéshez, hogy szeretnénk találni valami kompromisszumot, megalkuvást, és óhajtanók, hogy alkalmazkodó erkölcsi világunk nyujtana valami síma megoldásfélét. Nagyon jól értünk a tétova ingadozáshoz.

pedig imádkozunk a Szentlélekhez — *irányítsd, ami helytelen útra tért.* — Mi mégis oly kevésé szeretjük magunkat az ő kegyelmi irányításának alávetni.

De az *amen*-nel minden ellenállás megtörik, és megszűnünk magunké lenni. Elmondom tehát a szerény, alázatos *ament*, mely örök, mint az Isten fia, elmondom a névtelen és láthatatlan sokasággal, mely velem együtt imádkozza; csupán a hangsúlyozás lesz különböző, a jelentése mindig ugyanaz marad. A diadalmas *amentől* a zokogó *amenig*, mely a *Pie Jesu* verset bezárja, mindegyik élesztheti mindennapi imámat. Nem kell egyéb e kis szónál, hogy a hiányzó erények növekedjenek bennem. Kereszttségemkor, midőn a pap az *in nomine Patrist* mondta, nem tette hozzá az *ament*. Nem azért volt-e az, hogy nekem legyen alkalmam azt hozzátennem? Hogy egész életem teljes és egyszerű felelet legyen arra a kegyelemre, mely megelőzött, mikor még létezésről öntudatom sem volt, arra a kegyelemre, mely minden halált megölhet bennem. *Amen*.

XXIV.

Ego vadam.

Hogy én elmenjek.

Mikor tanítványaid szomorkodtak azon, hogy elveszítenek, azt mondtad nekik, hogy jó lesz számukra, ha nem látnak téged, és hogy örvendjenek e távozáson.

Miért? Nem kellene-e törvényhozónak a pa-

rancsai mellett maradnia, hogy azokat értelmezze és megtartásukat biztosítsa? Nem kell-e az igazság Urának folytatnia azok nevelését, kik mindent elhagytak, hogy őt hallgassák? Mert, ha nem látnak többé, elfelejtik szavaidat és tetteidet, és úgy leszel, mintha sohasem léteztél volna.

Hasznosabb nektek (Jn. 16, 7). — Javunkra lesz, mondja az isteni bölcsesség, és neki van igaza. Ha el is távoztál tőlünk, az csak azért van, hogy a Szentlélek eljöhessen hozzánk, és mindenfelől, mindenkor egyformán könnyen és ugyanazzal a joggal mindenki tanítványod lehessen.

Ha Galileában beszéltél, csak azok hallhattak, akik nem voltak nagyon távol tőled, és a tömeg utolsó soraiban már csak elvétve hallották örök életet adó igéidet. Tolakodtak a kis hajlék kapujánál, ahová Kafarnaumban félrevonultál, és ott is, mint másutt, az erősebbek félretolták a gyöngébbeket és kituszkolták őket, s így csalódva tértek vissza, mert semmit sem láttak.

Ha valamelyik beteg érinteni akarta köntösöd szélét, leleményesnek kellett lennie, hogy az sikerüljön. Bartimé, a vak, nagyon hangosan kiáltott az út szélén, hogy nyomorúságának hangja eljusson hozzád. Galileában voltál, és azalatt másutt kerestek; átkeltél a Tiberiás taván, a nép pedig a part mentén futott, hogy találkozzék veled a kellő pillanatban. Róma nem látott téged soha, sem Spanyolország, sem Gallia, melyet Caesar légioi megnyitottak, sem más nép a nagy római birodalom határain túl, hol a megszámlálhatatlan

sokaság tévelygett lelki sötétségben. Csak kevesek kiváltsága volt, hogy láthattak, azok, akik épen akkor és ott éltek. Pedig minden lélek „egy szükségese” és élete vagy.

Hasznosabb nektek. — Jó volt, hogy távozol és, hogy az Olajfák hegyén a fényes felhőbe burkolva eltüntetted előttünk látható feltámadt testedet, de itt hagyta láthatatlan jelenlétedet.

Az Egyház, mely a te jelenléted láthatatlan folytatása, katolikus és általános; ha ő megszólal, mindenki hallgatja, és szentségei, a te műved, eljutnak földünk legrejtettebb zugaiba és ezáltal közel hoznak téged tieid mindegyikéhez.

Mert te vagy az, aki a bűnöket megbocsátod, mikor a pap feloldozza a bűnöst, kit a te kegyelmed ösztönzött a bűnbánatra. S hogy meggyógyuljunk, nem szükséges többé a ház fedelét kiszedni és ott leereszkedni. A tehetetlenek mindig ott vannak lábadozva, és tekintetedet nem veszed le többé senkiről.

Ma is lehet bárki kortársad; nem szükséges a századok sokszoros rétegén áthatolnia, hogy megtaláljon téged, mint valami régi megható történelmi emléket. A jámborság meglát téged ott, ahol vagy, és áldja megváltó kezedet. Te mindenkié vagy, mindenkihez beszélsz, mindenkit megvilágítasz a Szentlélek révén, kit elküldtél, ki által megismerjük az Atyát és a Fiút.

Per te sciamus da Patrem

Noscamus atque Filium!

Nemde, Istenem, az a belső élet kezdete, hogy megtudjuk az örök Pásztor jelenlétét, és tevé-

kenységét juhái közt? És nemde az a keresztény szeretet kezdete, hogy megtudjuk, mennyire ugyanabból az egy jótéteményből élünk, s ugyanaz a kegyelem működik bennünk, s ugyanegy Szentlélek által lettünk Isten fogadott fiaivá, és így nem többek, hanem egy vagyunk, egy veled, Uram.

Az Egyház akkor született meg, mikor látható formában elmentél és neki hagyta a szükséges hatalmak teljességét, hogy küldetésedet folytassa. De talán helytelenül mondom, és ez a jogász-be-szédmód nem is mutatja meg az igazság teljes gazdagságát. Téged nem elvont hatalom helyettesít! Mikor elmentél, nem valami szabadalmi levelet hagyál hátra, sem szigorúan véve csupán valami megbízást, melyet Egyházad teljesít a Szentlélek örökődése mellett, hanem te magad folytatod működésedet, te gyakorlod hatalmadat, a te eleven szavaid hangzanak a tévmentes tanító hivatal által. Csak a halandó tested korlátai szüntek meg elhatárolni látható működésedet. Most láthatatlan, titokzatos tested az egész Egyházé és tanítványaid legkisebbjéé. A haldoklóké, a szegényeké vagy mint valaha Simon anyósáé a genezáreti tó partjánál.

Nem kell-e a Szentlélek e csodálatos működését úgy becsülnöm, amint megbecsültem volna a megtestesült Ige látható jelenlétét, ha abban részem lett volna? Krisztus várja, mint hajdan, azok nyilatkozatát, kik teljesen követni készek őt. Körüljártatja isteni szemét és átfut a tömeg sorain. Minden felebarátom és testvérem körü-

lötte van ma is, mint valaha voltak a tanítványok, kik hallhatták, érinthették. A láthatatlan Krisztus e közelségét és tevékenységét meg kell tisztelnem bennök, mint szent dolgot.

Hasznosabb nektek, hogy én elmenjek. — Uram, add, hogy kezdjem már végre szeretni Szentlelkedet, és bámuljam csodáit. A katolikus egység nagy összekötő kapcsa a vigasztaló Szentlélek, ki vigasztal nem épen távolléted miatt, hanem nyomorúságunk miatt. Ő eltölti szívünket kegyelmével, ugyanő, aki azt a semmiből alkotta. Ő az a Vigasztaló, aki minket lélekben Üdvöztönk jelenlétébe helyez és elmondja evangéliumának végtelen gazdagságát, részletezi teljeségét. A Vigasztaló eltünteti a holt multat, áthidalja a századokat, hogy már most a küzdő Egyházban megkezdhessük az örökkévaló életet, mert az örök életnek a magva az ő kegyelme.

Most már értem, miért könyörgünk a minden-szentek litániájában Krisztushoz és kérjük őt „csodálatos mennybemenetele” által. Értem, miért figyelmeztették Galileában az angyalok az apostolokat, hogy ne álldogáljanak ott, azt a fényes felhőt nézve és abban keresve őt, aki az egész földre kiterjesztette jelenlétét. Ne keressék őt itt vagy ott — mintha ideig-óráig való Messiás volna. Ővé a mi szívünk örökre és ő a mienk most és mindenkor.

Soha meg nem vigasztalódhattunk volna távo-zása fölött, ha látható testével nem hagyott volna el úgy, hogy itt jelen maradt Szentlelkével, Szellemével.

XXV.

*Os meum annuntiabit...**Ajkam hirdeti...*

Uram, hallottam szolgálid és ellenségeid beszédét és meglepődtem, hogy bizonyos dolgokban ugyanazt mondták. Az előbbiek megengedték az utóbbiaknak, hogy a szóbeli imádság kezdetleges imaforma, és mint közönséges vallásos tevékenység, csak kezdőknek való és a tökéletesek, akik lélekben imádkoznak — az igaz imádók lélekben (Jn. 4, 2) — mellőzhetik azt, sőt mellőzniök is kell. Az ajkak mozgatása és a szavak mondása, hogy Istennel valamit közöljünk, visszamaradt emlékeknek látszik a sötét múltból, mikor őseink még pogányok voltak. Ötvenszer egymásután *Üdvözlégyet* mondani egy negyedóra alatt, a régi ázsiai remetéknél való, kik szóbeli imát mormolnak értelmetlen egyhangúsággal.

Vajjon a szóbeli ima igazán rászolgált volna e kevély elítélésre? Talán az emberhez egyedül méltó ima a ragyogó szellem imája, ki valami magas elefántcsont toronyba zárkózva, a Végtelen fölött elmélkedik? Nem találhatok-e én is kincset a szóbeli imában és nem okulhatok-e azon, hogy azt az Egyház papjainak oly szigorúan meg-hagyja?

A szóbeli ima alázatos, de igaz. Igaz, mert emberi mivoltunk valóságának megfelel és minthogy igaz, rendet, békét és igazságosságot hoz életünkbe.

Ha fáradt vagyok estefelé, testem kimerült és elernyedtt, nem tudok nagyságod fölött eszmélődni, sem valami elvont Istentan tanulmányozásába merülni, nem vagyok képes még a bibliai jeleneteket sem figyelemmel szemlélni, sem ihletett szentírási szavakat megfontolva olvasni.

De marad egy eszköz, melyet, mint fáradt vándor elővehetek: sz. olvasóm. Elkezdem mondani szóbeli imámat, mint a tizenegyedik óra munkásai, kiket tennivalójuk csekélyisége nem mentett fel köteles munkájuktól. Szavakat mondok, ajkam mozog, mint mikor legelőször imádkoztam s mint ahogy kétségkívül utoljára a halálküzdelemben próbálok még imát rebegni. E két ima között, melyekben az öntudat még nem, vagy már nem egészen teljes — van sok ima; az öntudat minden fokozatára jut belőle és minden testi-lelki állapotra, mert az ima parancsa nincs korlátozva. Tehát mindig kell tudnunk imádkozni. Ha fáradt vagyok a munkában eltöltött nap estéjén, ha nem tudom lelkemet fölvillanyozni, bevallom gyöngeségemet és kimerültségemet, de imádkozni mégis tudok ajkam alázatos imájával. A mindennapi élet ezernyi szétszóródottságában, tülekedésében és zűrzavarában, az utcákon, a vasuton, villamoson, a pénztároknál és hivatalokban is szavak, megszentelt fohászok és röpimák tolulnak ajkunkra, hogy veled, egyetlen Mesterünk, szüntelen együtt legyünk, s hogy el ne merüljünk a földi dolgokban.

Tehát azt kívánod, hogy szeressem a szóbeli imát, mert az egyszerű és alázatos s megfelel lé-

nyemnek, gyarló természetemnek, s különösen nekem van szánva, ki oly ritkán vagyok felkészülve a magasan szárnyaló elmélkedő imára, főleg az esténkénti fáradságom idején.

*Christum tamen sub ipso
Meditabimur sopore . . .*

Nemde már Prudentius költő mondotta ezt evangéliumod szelleimében, hogy még a ráknéhezédő álomban is rólad elmélkedünk (szóbeli ima által).

Tehát ez a szegények imája, a tömeg imája, ez a katolikus imádság, melyben nem az én gondolatimat és kifejezéseimet találok, hanem valami örök imát, melyet lelkem, mint egyenruhát, magára ölt, s mely által megszólalok, mint a többi hittestvérem, mint az őskeresztények.

Ave Maria! — Egy szót sem kell feltalálnom, hanem elmondom az *Üdvözlégyet*, amint századok óta ismétli Egyházad, a mi Egyházunk. Amint elmondták azt őseink és a keresztény középkor; amint elimádkozták a nagy csaták előtt a máriás-zászlók alatt, a temetőken, a bölcsőnél, a családban . . . Mindannyian azt mondták, amit most én mondok, és minthogy folytatom a halhatatlan hagyományt, én is úgy érzem, hogy örökös vagyok, benne vagyok a megszakíthatatlan sorozatban, a sokaságban, egymás mellett az élőkkel és holtakkal, az Isten Anyja köré csoportosulva.

A katonában is az egész nemzetet látjuk. A katonára a nemzeté, még ruháját is az ország szabja meg, s az által a katona kiemelkedik a családból,

a községből s az államot képviseli. Nem gazdag vagy szegény, nem tudós vagy tanulatlan, hanem az ország összes védőjével együtt *katona*, ki ugyanoly parancsok szerint igazodik s ugyanegy ügyet képvisel és szolgál. Ő mindenkié és mindenkiért van.

Ha szóbeli imát mondok, elimádkozom a változhatatlan *Miatyánkot*, a zsoltárokat, a *Gloria in excelsis-t*, *Magnificat-ot*, vagy bármely más imát, melyre a küzdő Egyház tanít — nem vagyok magam, és nem vagyok ebből vagy abból a családból vagy községből való, sem ebből vagy abból a századból, hanem egy vagyok az összes testvérekkel, a japánokkal, négerekkel, az ifjakkal, öregekkel egyaránt és egyformán nem más, mint keresztény, mindentől eltekintve, csak mint hívő a közös és egyforma istentiszteletben.

Igy eltűnik minden egyéni dagályosság. Gondolataim, szavaim megszabadulnak az „én” bilincseitől, és lelkem általános, katolikus lesz.

Istenem, ha majd eljössz értem, add, hogy imádságom akkorra már magára öltse ezt a formát, és szóbeli imámban hasonló legyek szolgálidhoz.

Akik a szóbeli imát kárhóztatják, nem ismerik azt; akik szégyenlik vagy megvetik, nem tudják, mit cselekszenek. — *Nyisd meg ajkamat!* (Zsolt. 50, 17.)

XXVI.

Benedicite omnia opera Domini Domino !
Aldjátok az Ur minden alkotmányai az Urat !

Az imádkozó keresztények ismerik a szórakozás nehézségét, mely alkalmatlankodik náluk. mint a szűnyogok az egyptomiaknál — *szűnyogok minden határaikban* (Zsolt. 104, 31). — Küzdek az imádság ez élősködői ellen és jól teszik, küzdelmük érdemszerző, még ha parányi is az ellenség. Nagyon nehéz megszabadulni az apró kis terhektől. A képzelet tehetetlenségére vall, hogy minden ingerlésnek enged, s ez az egyik jele korlátoltságunknak.

Néha talán annál nehezebb a hibát kiírtani, minél kisebb az. Meg tudnak szelidíteni néha még nagyobb vadállatot is, de a legyet rendre szoktatni, vagy a szitakötőt idomítani nem vagyunk képesek. A sikertelenség kedvetlenít vagy szomorít. És azt hiszik tanítványaid, Uram, hogy imájuk nem ér semmit, mert észreveszik, hogy az ima szent idején mással is foglalkoznak kívüled.

Pedig kell lennie útnak, mely minden teremtményen keresztül egyenesen elvezet a Teremtőhöz. Kell lennie valami módnak, hogy a legkülönbözőbb és legközönségesebb dolgokban is azt lássuk, aki azokat alkotta. Érténünk kell ahhoz, hogy valahogy megkérdezzük az isteni Ige műveit — *ki által minden lett* — és hallani tudjuk mindenfelől a Teremtő dicséretét, a természetfölötti igazság szavát. A helyett, hogy szüntelen csak futunk a szórakozás elől és minden szóra-

koztató teremtménytől csak elfordulni igyekszünk, nem jobb lenne-e nyugodt lélekkel a dolgok mélyére tekinteni, alázatos gyermekded szemmel? Hiszen a tiszta gyermekszemek az égbe hatolnak.

Mikor a pap visszajön az oltártól, telve a miseáldozat szent titkától, az Egyház anyai óhaja szerint a *Benedicite* zsoltárt imádkozza. Ebben a szent pillanatban, mikor az ima úgyis önkéntelenül árasztja el a lelket, a pap mély áhítattal térdelve, imájában madarokról, halakról, bálnákról, cápákról, hegyekről, viharokról, jégről, fagyról beszél, a látható, érzékelhető világról, mindarról, amit az Isten teremtett és ami az ő hatalmát hirdeti, annak az isteni Igének hatalmát, akit még szentségileg is, mint lelkében jelenlevőt imád abban a pillanatban. Ime a papi ima, melyre minden kereszténynek törekednie kellene, ez a mindent átfogó ima, ez a mindenkire áldást osztó ima. Senki, semmi sincs belőle kivéve vagy kizárva. Csak azok nem részesülnek ebben az áldásban, kik készakarva kizárják magukat. Isten nagy áldása kiterjed mindenre a mennyezettől a padlásig, a kaputól a szentélyig. Miért állítanók Istent az ő műveivel ellentétbe? Imánk is, miért ne foglalkozhatnék Isten legszerényebb művével is? Hiszen Krisztus beszédeiben még a molyról és rozsdáról is szól s az ökörről, mely kútba esik, a skorpióról, seprőről és az olajlámpáról. Amit Isten megszentelt, azt ne akarjuk mindenáron megvetni vagy közönségesnek és zavarónak tartani. — *Te közönségesnek ne mondd!* (Ap.

Csel. 10, 15). — Hallottunk-e a joppei látomásról, mikor szent Péter zsidó felfogása ellenére megértette, hogy Isten nem irtózik a madaraktól és négylábúaktól, és hogy a tiszta és alázatos szív, mely minden rendetlen vonzalomtól ment, használhatja azokat a nélkül, hogy lealázná magát és dicsérheti általuk Istent.

Istenem, éreztem némelykor, hogy csupán csak a rendetlen vonzalom rossz, mert az akadályoz meg, hogy a dolgok lényegéig hatoljunk, mert az távolítja el őket az ő igazi céljuktól és így a világosságból sötétséget csinál. De ha összehívnam bensőséges dicsérő imámban vagy Istennel való bizalmas társalgásomban az összes teremtményeket és ha elmondanám Istennek, mit olvastam ki belőlük, nem szórakoznám el oly könnyen imámban, mert Isten üzenetét tanulnám meg belőlük. Ha megszentelném még elszórakozásaimat is azáltal, hogy Isten társaságában járnék-kelnék a világban, úgy hiszem, hogy akkor semmi sem vonná el figyelmemet az imától, és Isten az én teljességem volna.

Sajnos, a külső dolgok nagyon könnyen magukhoz vonzanak és ami a rossz elszórakozásaimban, az nem az, hogy műveidet szemlélem, Uram, hanem, hogy a felszínen megállapodom és nem jutok el a dolgok belső lényegéig. Ugy látok mindent, ami körülöttem van, mintha én volnék a középpontjuk. Pedig ha úgy látnám a teremtményeket, amint igazi középpontjuk köré csoportosulnak, vagyis a teremtető Isten köré s a megváltó Igére irányulnak: ez a látvány csodál-

kozó imádsággá lenne számomra. Akkor nem kellene elfordítani tekintetemet a madaraktól vagy a hangyáktól, hogy reád gondolhassak, Istenem, mintha el volnék választva műveidtől. A munkás, a mester nincs-e otthon műhelyében? Ha szobrot nézünk, vajjon az elvonja-e figyelmünket a szobrásztól, ki azt alkotta? Taníts meg tisztán látni. adj átható, világos tekintetet; akkor nem kell semmit megvetnem, és mindenből a te dicséretedet zenghetem!

Istenem, nem volna-e ez némiképen már a menyország megízlelése számomra? S ha elmondanám neked ügyes-bajos dolgaimat, amivel foglalkozom, ami nyugtalanít, ezáltal is sok elszórákozásból formálhatnék imádságot és erényt. S általában, ha imádságom nem csupán életem folyama *mellett* húzódnék meg, hanem *benne* volna vagyis életem maga imádság volna, akkor azt hiszem, hogy régi tévedéseim és régi félelmeim szétfoszlanának, mint üres kísértetek, és a békés örökkévalóság hajnala ragyogná be a te bolyongó tanítványod életét.

Tehát egyesülnünk kell Isten művével! Mind-egyiknek megvan a maga szerepe a nagy isteni tervben; mindegyik előre segíti az egy szükségést, az Isten dicsőítését. Szeretem a földet is, melyet te megszenteltél, melyet te szerettél, meglátogattál; melyet te alkottál évezredek előtt, ezt a földet, a mi hajlékunkat, mert te ide helyeztél minket, s ez a mi gondviselésszerű nevelőnk a megpróbáltatás, a zarándokság idején: szeretem e földet, Istenem, hatalmas, féltékeny szeretettel,

mely szeretet megszenteli s felbuzdítja lelkemet.

S ezt a szeretetet tőled tanulom, Uram, mert e földön árasztottad szét végtelen megváltói szeretetedet s azért e földet szeretve megegyezem veled és hasonló vagyok hozzád. — *Aldja a föld a föld Urát.* (Dán. 3, 74.)

XXVII.

Oculus clausis.

Behúnyt szemmel.

Ha meggondoljuk, mik vagyunk, nem késlekedünk megállapítani, hogy életünk legfontosabb pillanatai nem azok, midőn beszéltünk, sem midőn nyilvánosan cselekedtünk: hanem a legfontosabb pillanatok igazában a legcsendesebb pillanatok voltak.

A csendben formálódnak a lélekben a látszólag leghirtelenebb elhatározások. A csendben folytatódnak és fejeződnek be a szétomlások, a romok; s ugyancsak a csendben szilárdul meg a hűség, mely minden próbát kibír. Amit látunk, az csekélység ahhoz, ami rejtve van bennünk.

Jól tudjuk ezt. Ismeretes ugyanis, hogy van minden emberi lélek mélyén valami benső menedék, melyet semmi vonzalom nem nyit meg és semmi erőszak nem törhet fel. A tanácsok, fenyegetések és parancsok zuhoghatnak és dörömbölhetnek e benső világ ajtaján, még sem surranhat be azon senki titokban, vagy erőszakkal, mert ott benn senki le nem igazhat bennünket. Így senki sem akarhat helyettünk, nem szerethet he-

lyettünk, amint senki sem élhet helyettünk. Bármit tegyünk, a felelősség a mienk, és minden látszat ellenére egyedül élünk, egyedül halunk, egyedül vétkezünk és egyedül kezdhetünk bánkódni az isteni kegyelem erejéből bűneink fölött.

De ez mégsem teljes képe a valóságnak. Midőn belépünk belső magányunkba, észrevevesszük ott a láthatatlan jelenlevőt; mikor be akarunk zárkozni meghitt otthonunkba, szembetaláljuk magunkat azzal, kit semmi zárt ajtó nem akadályoz, hogy mindenütt otthon legyen. Mikor azt hisszük, hogy egyedül vagyunk, megállapíthatjuk, hogy a magány lehetetlen. És lelkiismeretünk mélyén, akarásunk kezdetén ott van ő, aki minket alkotott, megváltott, — ott van és érdeklődik, vigyáz, irányít és közreműködik. Meghódított, foglyul ejtett bennünket, és nem tudunk menekülni Isten elől, kinek igazi neve az Elkerülhetetlen. Ha behúnyjuk szemünket, nem távolítjuk el őt épen oly kevéssé, mint alvással nem szüntethetjük meg a vihart.

A keresztény, ha imádkozik, összeszedi magát, vagyis magára talál, összefogja és kiragadja magát a múltó hatalmak köréből, minden idegen kézről, minden makacs vágyakozásból, melyek mindannyian darabokra szedik őt és megakadályozzák, hogy az legyen, aminek lennie kell.

Behúnyt szemmel! — Azért húnyjuk be szemünket, hogy összeszedjük magunkat. Vagy talán azért, hogy semmit se lássunk, mint a félénkek és képmutatók? Nem, hanem, hogy mindent lássunk, de semmi se vakítson. Mi is azt gondol-

juk talán, hogy az igazi égboltot a napfénynél látjuk? Nem, az igazi égbolt az esti, az éjtszakai. A világosság eltakarja azt, mihelyt a nap fölkel. Csukjuk be szemünket, hogy láthassuk lelkünk békés egét beragyogva a kegyelmi csillagokkal — *leszállván a világosság Atyjától.*

Az a régi jámbor szokás, hogy összetett kézzel és behúnyt szemmel imádkozunk, telve van mélységes értelemmel, melyet a szórakozottak nem értenek meg. Behúnyt szemmel! Tégy csak úgy, ha a szavak nehezen erednek ajkadról, ha nincs mit mondanod annak, aki maga az Igazság. Behúnyt szemek, mint azoké, kik a hirtelen nagy örömhírben elfelednek minden egyebet és elmerülnek a minden reményt fölülmuló örömben. Behúnyt szemek, mint azoké, kik oly lesújtó gyász hírt hallanak, hogy zokogni sem tudnak, hanem keresnek lelkük mélyén valami biztosat, amibe belefogódzhatnak. Behúnyt szemek, mint a hű szolgálké, a te szolgálidé, Uram, akik utolsó álmukat alusszák békében, a te megváltó irgalmad oltalmában . . . Mindezek behúnyják szemüket, mert nincs szükségük a nap bántó fényére, és a látható dolgok ragyogása nem jelent semmit számukra.

Add, hogy én is tudjak így csukott szemmel lenni, összeszedetten, nem tudatlanságból vagy restségből, hanem eleven és belső fénytől ragyogó lelki összeszedettség folytán. Hiszen az, ami lelkemben végbemegy — elsősorban és főleg tevékenységed által — és azok a belső csendes órák arra valók, hogy egymással beszéljünk

és egymást lássuk. Sohasem tértem magamba a nélkül, hogy lelkem bejáratánál ne találtak volna, mert megváltásodnak az én lelkemben kell megtörténnie, ha nem akarok örökre idegen lenni előtted.

Bennem minden téged juttat eszembe, minden rólad szól, mihelyt rászánom magamat, hogy úgy tekintsem életemet, mint Istenem meghódított birtokát, mihelyt keresem magamban szereteted utait, műveit és megtestesülésed nyomait. Lásd, Uram, oly neveket viselek, melyek csak a tied. Kereszténynek, az apostolnak, sőt szentnek is neveznek a miatt, amit te megáldottál és megszenteltél bennem.

De akkor miért űz ki engem önmagamból a sok dőre ábrándozás, aggodalom, felindulás és szomorkodás? Miért telik el napjaim nagy része valami öntudatlan holdkórossághoz hasonló állapotban, anélkül, hogy tetteim igazán az enyéim volnának és beszédem tartalma több volna, mint üres szavak?

Nem élek mély életet. Nem őrzöm féltve belső szentélyemet. Csavargókat engedek be hajlékomba, Uram és hitetlenek tanyáznak Sion templomában. Csak te tudod a szentélyt megtisztítani, a tolakodókat kiutasítani és csak te tudsz engem visszaadni önmagamnak a békés összeszedettségben.

Behúnyt szemmel. — Nem kellene-e hozzászoknom ehhez a magatartáshoz, mely utolsó lesz életem végén, főleg azért, hogy el ne mulasszam az Istennel való találkozások alkalmát? Nem kel-

lene-e őriznem lelkem utait és nem kellene-e magamat vezetni hagynom a Bárány fényétől.

Az összeszedettség megtanít becsülni a hitet és kigyógyít tehetetlen ingerültségemből. Behúnyom szememet, mint aki átadja magát, reábízza magát valakire, mint aki megszűnik félni és kész meghalni.

Siettesd bennem a béke órájának elérézését! Kell, hogy megjöjjön a maga idején, mint a kalászok, mind egyszerre érnek meg a nagy gabona-táblákon. Nem leszek nyugton, csak mikor megtudom, hogy mindenem megvan, amire szükségem van, mikor óhajaim megegyeznek szent akaratoddal, mikor kívüled semmim sem lesz és semmi más után nem vágyódom: akkor ráeszmélek, — *behúnyt szemmel* — hogy mily boldogító tudat a te gyermeked lenni.

XXVIII.

Surgam et ibo ad Patrem.

Fölkelek és Atyámhoz megyek.

Istenem, ma azokról szeretnék beszélni veled, kik még nem imádkoznak vagy még nem tudják, hogy imádkoznak. Szeretném megkérdezni, mi vagy te azoknak, vagy mit teszel azokért a juhokért, — a te juhaidért — kik nincsenek még aklodban. Érdeklődöm irántuk; sőt azt kellene talán mondanom, hogy *jobban*, mint a többiek iránt? Bizonyára nem, mert művedben minden egyforma gondot érdemel, de azok sorsa bizonytalanabb és

ha a tévelygő lelkek egyike bejut az üdvösség kapuján, nagyobb öröm van az égben, mint a kilencvenkilenc igaz állhatatosságán.

Uram, mondd, mi vagy te azoknak, kik keresnek, mit teszel azokért, kik nem találnek, kik elévednek s mindazokért, kik készakarva hagyták el a világosságot? Szeretnék mindent a te nézőpontodból látni és a te ítéleteiddel és véleményeddel töltöni meg lelkemet, hogy helyet ne adjak se a farizeusok könyörtelen szigorúságának, se a kétkedők, szkeptikusok könnyelmű vélekedéseinek. Nem tudom, milyen lélekkel forduljak a hitetlen és romlott emberek felé; hogyan tekintsek rájuk s vajjon nem kell-e bizalmatlannak lennem irántuk?

Ezeknek is természetfölötti hivatásuk van, vagyis mindnyájan arra vannak alkotva, hogy ved örökre egyesüljenek. Ez a hivatás és cél nem tétlen bennük, hanem isteni kegyelmed által szüntelen ösztönzi és irányítja őket, a tévelygőket, a hanyagokat és a vétkeket a világosság és a béke felé. Te működöl bennük, mint a láthatatlan földalatti munkás, ki észrevétlenül is szüntelen dolgozik a rejtett mélységben. Te akadályozod meg, nehogy önzésük elhatalmasodjék és mindenre kiterjedjen, mindent elárasszon, mint a tenger vagy mindent jégkéreggel borítson be. Te őrzöd bennük a tűzszikrát a hamu alatt és te éleszted a terméketlen fában az új életáram hajítását. Te vagy a hitetlenek Megváltója, a szegények Atyja, a bűnösök barátja — *világosságul a pogányok megvilágosítására* (Lk. 1, 32).

Ha a te érzelmeidet öntöm szívembe, úgy tekintem a tévelygőket, mint eleven tömeget, mely valami előtté ugyan ismeretlen cél felé hömpölyög, de te ismered e célt. És a tömeg is eléri azt, ha folytatja útját, előre megy és követi azt az ismeretlen helyre irányító csillagot, melyet kegyelmed gyújtott ki előttük a napkeleti bölcsek csillagához hasonlóan. És a világosság őszinte szeretete eljuttatja őket az Igazsághoz.

Fölkelek és megyek! (Lk. 15, 18.) — Tisztelni akarom, Istenem, a bűnbánó lelkek első megrendülését, azt az első nyugtalanságot azok lelkében, kik téged keresnek. Oly régóta gondol és eped ez az emberiség nyomorúsága mélyéből az egyetlen reményre: fölkelni és elmenni a mindenható szeretet keresésére: oly szeretetet keresni, mely a küzködésnek megadja értelmét és megmenti a szenvedést, hogy haszontalan ne legyen! Istenem, ők téged kerestek, hiszen apostolod mondta nevedben, tehát mi is mondhatjuk, téged kerestek e tékozló fiúk megterhelve saját vétkeik súlyával vagy őseikével. De minthogy kerestek, a te kegyelmed közreműködött törekvésükben, és te közelebb voltál hozzájuk, mintsem gondolták. — *Közöttetek állott az, kit ti nem ismertek* (Jn. 1, 26).

És nem kell-e gondolnunk, hogy még ma is készíted Afrika vadembereit és Ázsia nagy népeit, hogy egyszer teljesen megismerhessenek, és mindig közelebb hozod és kivezeted őket az oktalan tagadás és tudatlanság sötétjéből? Nem szabad-e gondolnunk, hogy azokban a különös vallásokban

van valami, ami azt jelenti, hogy: — *fölkelek és Atyámhoz megyek.* — E tékozló fiúk vagy tévelygők mozdulatai is, mint a betegek és ébredők, még ügyetlenségükben és meggondolatlanságukban is kifejeznek valami igazi vágyakozást!

Te irányítottad Uram, az üdvösség rendjét és a teljes igazság fokozatos kiosztását, amely igazságot akkor adtad nekünk, mikor közénk jöttél. Azt hiszem, nem véték a világosság ellen, ha annak első fényét, pirkadását az éjszakában keresem. Az életnek nagyon mély forrásai vannak! És az ember csak lassan jut előre a tapasztalatokban. A bűnbeesés óta tapogatózik és utánad kiált, mint a gyermek, ki hirtelen megvakult, és valami ismeretlen irgalom után kiált.

Istenem, adj könnyőréletet szívembe a lelkek iránt és add, hogy soha a bűnösöket meg ne vessem! Add, hogy szenvedélyesen érdeklődjem nagy műved iránt, a látható Egyház határain túl is, hogy semmi se legyen nekem túlságosan nehéz a hit hirdetésében itthon és a távoli országokban! Ismerek olyanokat, kik a fölött tűnődnek — egyébként jogosan —, hogy miként terjeszthetnék ki nemzetük határát külföldön, és égnek a vágytól, hogy másokat némiképen magukhoz hasonlókká tegyenek. De sokkal irigylendőbb, nagyobb feladat az árvákat az igazi Atyához vezetni, a juhokat a jó Pásztorhoz, és így közreműködni Krisztussal, ki fáradozik és igyekszik kegyelmével legyőzni az emberi nehézkességet.

Azután kérlek, Uram, add meg nekem, hogy elúzzek magatartásomból és gondolataimból min-

den kevélységet, mellyel mi oly könnyen lesújtjuk a hitetleneket — kiket ellenfelünknek mondunk — és a vétkesekét. A te néped ők is, Uram, tehát nem rágalmazom őket. Ők is a te néped, Uram, a te néped, melyet már holnap talán meghódítasz tehát hogyan vethetném meg ma őket? Ahol valamely lélek fölfelé törekszik, megérdemli, hogy mérhetetlen részvéttel és becsüléssel legyünk telve iránta. Minden homlok, mely a világosság felé fordul, dicsfényt hord magán. Azokat pedig, akik készakarva tesznek rosszat és szándékosan gyűlölik a világosságot, nem ítélem el, mielőtt te nem ítéltél fölöttük.

Minthogy kegyes és jóságos voltál hűtlen és gyöngé apostolaid iránt is, és elfogadtad közreműködésüket, noha sok gyarolással volt telve, én is felajánlom magamat, szeretnék dolgozni veled, hogy győzelmed minél nagyobb legyen. Gyűlölni pedig nem akarok soha senkit felebarátim közül, hanem csupán a rosszat, a bűnt, mely megvan bennem is, bennük is.

Uram, sokat fordulok meg emberek között, járok-kelek nagy városainkban, újságot olvasok, hallok sokat a nélkül, hogy igazán érteném, nézek a nélkül, hogy látnék . . . Pedig ha lelki ember volnék, akkor minden hozzád vezetne engem, minden ember, kit látok, minden szó, melyet hallok, minden cselekedet, melyet akaratlanul is észreveszek, rólad beszélhetne nekem, ha éretnyes a cselekedet, rád emlékeztetne, mert a te kegyelmed erejéből fakad. Ha vétkes, hűtlen a tett, az is eszembe juttat téged, mert kényszerít, hogy a tékozló fiúk Atyjára gondoljak.

XXIX.

*In ipso radicati.**Öbenne gyökerezve.*

Mi is úgy vagyunk, mint a gyökér, mely a föld belsejébe törekszik, elrejtí magát, hogy jobban tudja hivatását betölteni, hogy jobban tápláljon. Valami titokzatos erő — a növény belső törvénye — húzza beljebb, és annál jobban kapaszkodik, minél régebben igyekszik előre.

Nekem is napról-napra beljebb kellene jutnom Isten mélységeibe és behatolnom az Igazságba és Igazságosságba. Mindinkább be kell kapcsolódnom habozás és tétovázás nélkül, minden tettemmel és vágyammal az Örökkévalóba, mert belőle kell táplálkoznia lelkemnek.

Abban a talajban kell életforrásaimat keresnem, amelyen vagyok. A gyökér nem választ magának talajt, hanem felhasználja azt, ahol van. A gyökér is növény, még a mélyben is. A talaj, ahová engem a Gondviselés helyezett, telve van tápláló erekkel, melyeket talán nem ismerek vagy lekicsinylek, és vonakodom meggyökerezni a keletlen foglalkozásokban, a homokos, sivár vidéken, a kemény, göröngyös kötelességekben. Még nem tanultam meg, hogyan kell az érdes sziklába kapaszkodnom és hogyan kell a romokon virágoznom és növekednem, mindenütt törekvő készséggel eltelve, még a veszedelmes szakadékokban is. De ehhez sok igénytelenség és alázatosság kell; én pedig nagyon büszke és fennhéjázó növény vagyok, pedig tudnom kell, hogy elpusztulok, ha magamra hagyatkozom.

Ugy vagyunk gyakran, hogy csak ideiglenesen adjuk át magunkat feladatainknak és a felszínen vergődünk, mint a gyökér, mely nem akar a földbe hatolni. Nem merünk határozottan a talaj mélyébe ereszkedni, pedig az adna erőt minden tettünknek és megszilárdítana minket — *öbenne*. — Nem akarjuk ráhagyni egyedül Istenre biztonságunkat, haladásunkat, jövőnket, boldogságunkat és egész valónkat. Elcsenevészünk, mert magunkra hagyatkozunk és önmagunkból akarunk élni.

Szeretnünk kell őszintén a nekünk jutott talajt és környezetet. Hány növény tud növekedni az út szélén is? A kis hóvirág már virágzik a még télies talajon, a gyűszűvirág megél a cserjésben is, mások iszapos árkokban vagy köves, sziklás talajon; minden növénynek megvan a maga földje és igyekszik élni abból, amije van.

Bárhová is helyezett bennünket a Gondviselés, mindenütt az ő isteni erejéből kell élnünk. Be vagyunk gyökerezve az ő végtelen nagy jóságába és Krisztus kegyelme felszívódik belénk igaz, nemmes vágyaink összes szálain keresztül.

Istenem, bevallom, bármily megszégyenítően nevetséges is, bevallom, hogy hosszú ideig próbálgattam gyökeret verni — önmagamban! Milyen megszégyenítő oktalanság! S mégis esztendőkbe kerül, míg nyilvánvaló lett előttem próbálkozásom dőresége. Még most is gyakran azon veszem észre magamat, hogy ismételten megpróbálom ugyanazt. Elégséges akartam lenni önmagamnak és azt hittem, hogy a növekedésnek

egyetlen feltétele a növekedni akarás. Ugy gondoltam, hogy a határozott akarat, hogy magamat tápláljam, elég arra, hogy éhségemet csillapítsam s így megmeneküljek a pusztulástól. Ugy tettem, mintha én magam volnék önmagam talaja és környezete s nem volna szükségem sem tereád, Uram, sem másokra, hogy az lehessenek, ami vagyok, vagy ami lenni szeretnék. Csak úgy tűntél fel nekem, Uram, mint valami messze levő felügyelő vagy legfeljebb, mint a kertész, de nem mint maga a talaj, melyből életem fakad. A többiek-ről, kik körülöttem vannak, azt gondoltam, hogy szomszédaim és versenytársaim vagy talán példaképeim; de nem tudtam, hogy a talaj, melyben gyökerezem, példájukkal és erényeikkel van átítatva, és ha körükben, Egyházadban élek és növekszem az Egyház által, melyen keresztül minden életerőmet, a gyógyító és erősítő kegyelme-
ket kapom — az ő érdemeik gyümölcseiben is részesülök.

Öbenne gyökerezve! (Kol. 2, 7.) — Istenem, bárcsak beléd kapcsolódnék lelkem lankadatlan szeretettel, olyan szeretettel, mely nemcsak vágyakozás, hanem életszükségletem lenne, éhező lelkem epedése! A gyökér éhezik, azért igyekszik minél mélyebbre, hogy megtalálja azt, ami neki hiányzik, mert különben elpusztul ő maga s vele együtt mindaz, amit fenntart.

Ugy látom, még nem értettem meg, hogy minden, ami körülöttem van, eszköz, hogy veled egyesüljek, és hogy szüntelen növekedhetem, ha az igazságba mélyedek.

Látható eredményt és kézzelfogható növekvést akarok elérni és e végből megteszem nem ritkán azt az oktalanságot, hogy a növény leveleit vagy a szárát húzogatom. Hogy ne kelljen sokat gondolkoznom, vajjon miként tegyek valamit a legjobban, megfogom azt, ami kezem ügyébe kerül, és a kötelességet ott fogom meg, ahol épen a legkönnyebb vége van. Talán nagy gondom van magaviseletemben a külső pontosságra és szabályosságra, de megfeledekzem cselekedeteim gyökerének ápolásáról.

Igazában talán soha komolyan nem törődtem a gyökerek útján való hosszú türelmes önneveléssel, s ha te, Istenem, nem gondoltál volna reá, nem jutottam volna előre. A gyökerek mélyéig lehető lelki élet megkívánja, hogy igaz, őszinte és jó legyek, még ha senki sem látja is. Nagyon kell vigyáznom azokra a titkos gondolatokra, melyek lelkünket irányítják vagy irányítani szeretnék, pedig azok néha nagyon közönségesek, sőt vétkesek. Gondolnom kell nem annyira a növényre, amely látható, mint inkább a földalatti részére, az életet adó és újító gyökérre. Így igazán elkezdek a gyökér által nőni és az isteni kegyelem talajával közreműködni.

Az események kivethetnek megszokott foglalkozásainkból, elsodorhatnak egyik vidékről a másikra, fojtó és fagyasztó légkörbe vihetnek, le is tarolhatják külső életemet, de nem pusztul el a gyökér, mely *őbenne* állapotodott meg és a törhetetlen hit és szeretet által igazi erények forrása lett. Kérlek is, Uram, oltalmazd e gyökeret, mert

vékony és gyöngye s veszélyben van a vadállat miatt, mert túrja a földet — *a magános vad elpusztítja azt* (Zsolt. 80, 14).

Még szolgálid erőszakos buzgalma is veszélyt hozhat reá, mert hogy a konkolyt kitépjk, néha a gabonádat is kirántják. Hányszor rendültem meg vagy szenvedtem sérülést híveid különben jószándékú és érdemes cselekedetei által. Néha még erényeiktől is kell tartanom, olyan törékeny és gyatra vagyok.

Reád hagyom tehát a gondot, hogy oltalmaz és engedd, hogy növekedjem. Egyedül tőled várhatom a kegyelmet, hogy a gondviseléses talajba belegyökerezzem és táplálkozni tudjak még rideg és érdes kötelességeimből is. Ha mindvégig megmaradok a talajban, ha hitem, bizalmam és szeretetem nem engedik magukat kitépetni, ezzel bizonyítom, hogy engem is az Atya mindenható keze plántált, mert — *minden ültetvény, melyet az én mennyei Atyám nem ültetett, többől kiszaggatnak* (Mt. 15, 13).

Ha pedig több erőre, több megadásra, több szelidségre és elevenebb türelemre lesz szükségem, nem felejttem el, hogy ezt a többletet úgy szerezhetem meg, ha minél mélyebbre hatolok beléd és minél bensőségesebben függök tőled. A talaj és a növény közt szüntelen közlekedés van. Istenem, te elveszed inségemet, és én magamhoz veszem erődöt. S hogy dicső legyek, mint Salamon minden pompájában, elég nekem, ha hasonló vagyok a galilei liliomokhoz, melyek azokból a földes gyökérszálakból fakadnak.

XXX.

*Positis genibus.
Térdre borulva.*

Az ember nem egykönnyen szereti az igazságot önmagáért. Fut előle, mint a vademberek vagy a gyermekek, kik nem tudják, vajjon az az ismeretlen igazság megengedi-e, hogy kedvük szerint éljenek és folytassák apró-cseprő kedvteléseiket: bizalmatlanok és félnek s a szokatlan új dolgok elől menekülnek az erdők homályos bozótjába.

Ime Uram, itt vagyok én is, ki nem egyszer idegenkedtem az igazság világosságától és a homályba menekültem előle, de belefáradtam a folytonos bujkálásba a türelmes, kitartó és kikerülhetetlen igazság elől. Tudom, hogy egyszer úgyis utolér, midőn a halál órája lenyűgöz, és minden visszavonulás útját egyszerre elvágja; akkor látni fogom, amint felém jön és megfog, hogy számadásra hívjon. Belefáradtam ebbe a gyermekes hadi fortélyba, hogy szeszélyem és képezeletem szabadsága miatt visszautasítsam a fegyelem és korlátozás üdvös kötelékeit. Én is, mint mindazok, kiket végre is meghódított kegyelmed, térdre borulok, mert nem tudok szüntelen kisíklani kezedből és menekülni előled.

Térdre borulva! (Lk. 22, 41.) — Így vár téged a hívő nép a templomban, s így imádkozik hozzád a keresztény a rejtekben. Ha nem jön szó ajkára vagy nem jut gondolat eszébe, önkénytelenül is térdreborulva hódol neked s így mu-

tatja meg, hogy a tied akar lenni. Talán sok ezerszer megtettem ezt én is a nélkül, hogy igyekeztem volna ezt megérteni. Inkább csak utánzásból, szokásból tettem, mint mikor valakit kalaplevéve üdvözlünk vagy kezet fogunk vele vagy előtte magunkat mentegetjük. Nem gondoltam rá, hogy ez az egyszerű hagyományos mozdulat mennyi üdvös tanulságot rejt magában a getszemáni éjtszaka óta, mikor Krisztus mindnyájunkért térdre borult. Ha jól megértettem volna, ha át volnék hatva értelmétől, akkor többé nem mondanám, hogy az imádság cserbenhagy, és hogy el vannak vágva az utak köztem és az Isten között.

Nem menekülök többé, térdre állva engedem, hogy meghódítson az Ur. Vállam roskadozik és nem szökhetem a pusztába és nem menekülhetek előled. Életem hazugságainak súlya ránehezedik gyöngeségemre. Oly kínos vonszolni a tévedések fáradságosan gyártott tömegét. Oly nehéz futni, mikor az ember meg van terhelve bálványokkal, keze tele van hamis istenekkel. De különösen lehetetlen nehéz szívvel vánszorogni és vonszolni a lelket, mely összetört a terhek súlya alatt. Magamtól szabadíts meg béke Királya, kérlek térdre borulva! A napkeleti teherhordó állatok, a puszta tevői, melyekről tanítványaidnak beszéltél, térdre borulnak, mikor eljön az ideje, hogy a terhet lerakják róluk. Én meg fáradtan roskadok le előtted tévedéseim súlya alatt. Térdre borulva, átadom magamat. Végy irgalmadba!

Térdre borulva. — Nem megyek tovább. Ke-

gyelmeddel itt kell találkoznom. Nem kelek fel előbb, míg meg nem változtatod hűtlen nevemet és míg vissza nem adod világosságodat. — *Nem bocsátlak el, míg meg nem áldasz engem* (Móz. 32, 26). — Valahányszor térdre borulok, aláztatosan kényszerítlek, hogy meghallgass. Ez az én egyetlen eszközöm, amellyel kényszeríthetlek, mert csak egy módja van, hogy nem tudsz visszautasítani valamit: mikor testvéreimmel térdre borulok. Ez az aláztatós mozdulat mindenható; nem azért, mert lealázó, hanem, mert igaz. Sohasem sujtottál villámmal térdelő embert, sohasem beszéltél vele keményen, és a kötélből font korbács éles csapásait a pénzváltó asztal mellett ülő kereskedők és a „jó üzletekben“ fáradozók érezték. A térden álló ember irgalmad oltalmában van, és reá irányuló tekinteted biztatás és föltámadás számára.

Hiszen valóban a teremtmény előtted térdre borulva majdnem úr fölötted, és ha téged segítségül hí, hogy őszintébb és erősebb lehessen. mindig sikert ér el. Az áldás, melyet térden állva kérek, nem a Jákob fiainak áldása. Én nem érdeklek kiváltságokat, és nem tudom, hogy még a lelki gazdaság is nem támasztana-e bennem egész sereg hűtlen vágyakozást, így új ellenség árasztaná el lelkemet, és lármája megszeptségteleníténé szentélyedet. Nem kérem, hogy a közös tehertől szabadíts meg és felments a nagy emberi robot alól, vagy, hogy megrövidítsd munkanapjaimat, hogy lézenghessek, mikor mások gyötrődnek és haldokolnak. Nem kérem, hogy ne öregedjem

meg, nem kérem, hogy szüntesd meg a telet, hogy kímélj meg a vihartól. Nem kérem, hogy tartsd távol tőlem azt a szenvedést, melyet az apró kis teendőkben szétszórt élet és az okoz, hogy napjaink ezernyi kellemetlenségben telnek el.

Elfogadok mindent a kemény emberi életben, hordozom én is az én részemet a közös teherből. Nem akarok kevesebb könnyet ontani és kevesebb ütest, csapást kapni, mint zarándok-társaim a küzdelmes életben. Elfogadom, hogy engem is ide-oda dobjanak. Készséggel rászánom magamat, hogy szenvedjek; de térdre borulva kérlek, Uram, szabadítsd meg a gonosztól, amely bennem van. Nem tanítottál volna bennünket erre az imára ha nem akartál volna meghallgatni.

Tudom, hogy mindennap térdre kell borulnom, és mindennap, minden órában megszabadíthatsz engem a szüntelen előbukkanó rossztól. Tudom, hogy nem egyszerre szünteted meg minden bajomat, úgy, amint a fogat szokták kihúzni. Tudom, hogy az én bajom és szomorúságom szükséges, mint erényeim feltétele, mert azoknak ellenállásain növekszik és fejlődik lelki erőm.

XXXI.

*In finem.
Mindvégig.*

Az Oltáriszentség nem csupán egyik kiegészítő része keresztény életemnek, hanem kell, hogy annak középpontja legyen: középpont, ahová minden irányul, és ahonnan minden ered. Talán még

eddig nem kutattam elég mélyen az ő szentségének értelmét és tartalmát?

Régente, mikor a protestáns tagadás durva éket akart ütni a hagyományos hitigazságba, a katolikusok lángoló buzgalommal hirdették Krisztus valóságos jelenlétét az Oltáriszentségben hogy a veszélyben levő hitigazságot megvédjék a kálvinisták és zwingliánusok ellen. S mikor a küzdelemben sokat hangoztatták a Krisztusi jelenlétet, voltak, akik el kezdték hinni, hogy a jelenlét az Oltáriszentségben a leglényegesebb. Voltak, akik azt hitték, hogy Krisztus azért van jelen, hogy jelen legyen, és az Oltáriszentségről szóló másik nagy igazság háttérbe szorult szemük előtt, mint valamely csillag a nap fénye előtt.

A szentáldozást sokan mindinkább úgy tekintették, mint valami királyi látogatást, melyben Krisztus a hívő lélekben lakást vesz. Minthogy pedig az ilyen látogatás, ha naponként megismétlődne, veszítene jelentőségéből és értékéből, úgy vélték, hogy a szentáldozásnak ritkának kell lennie, hogy a hétköznapi élet szürkesége el ne homályosítsa fényét. Minthogy a fejedelmi látogatás körülményes előkészületeket is kíván, főleg azt keresték, vajjon a hívő eléggé méltó-e befogadni az örök Királyt. A magatartás, a tisztaság, az illendőség lettek főszempontokká. A hajlékot teljesen ki kell tisztítani, fel kell díszíteni és kicsinosítani, mielőtt oda az isteni Főlség leszállna. A keresztények nagy csoportját, kiket túlságosan földiesnek tartottak, kizárták így a századok Királyának befogadásától,

elvonták a gyakori szentáldozás jótéteményétől.

Pedig az Oltáriszentség elsősorban Krisztus működésének szentsége. Csak azért van ott jelen az Ur, hogy munkálkodhassék.

A szentségek láthatatlanul művelik azt, amit érzékelhetően jelképeznek már pedig az Oltáriszentség nem a jelenlétet jelképezi elsősorban. Az Oltáriszentség *táplálékot jelent, — élő kenyeret.* — A táplálék pedig azért van, hogy magunkhoz vegyük és átalakítsuk magunkká; de itt az isteni táplálék maga alakítja át az áldozó hívőt istenivé.

Tehát a szentáldozásban van valami szent mindennapiság, mint a táplálékban. De veszít-e az eledel valamit értékéből azért, mert az éhezőt mindennap ki kell elégítenie?

Talán ritkábban kell étkeznünk, hogy megszokottá, mindennapivá ne váljék? Minthogy az Oltáriszentség eledel, a legfontosabb nem azt tudni, vajjon az áldozó méltó-e, hanem, hogy szüksége van-e rá. A táplálék elsősorban nem jutalom, hanem gyógyszer a szervezet enyészete ellen; tartalék és kívülről kapott szükséges segítség, mert nélküle elpusztulna a szervezet. A kegyelem állapotában levő lélek tehát mindennap áldozhatik. Csak a halálos bűn fosztja meg ettől a képességtől; a halottnak úgysem adnak eledelt.

Végül, minthogy a szentáldozás nem valami körülményes látogatás, hanem a működő Krisztus jövetele lelkünkbe, a szentáldozás helyes módja az, hogy Krisztust lelkünkbe fogadjuk, nem azért első sorban, hogy sok kérőlevelet nyujtsunk át neki, hanem hogy minél nagyobb területet adjunk

át neki munkatér gyanánt. Eszközeivel jön hozzánk, ő, az ács fia. A hódoló szavak rövidek is lehetnek, de az önátadás legyen teljes. Az áldozó helyes imája aquinói szent Tamás könyörgése : *Praesta meae menti de te vivere — add szívemnek, hogy belőled élhessen !*

Krisztus azért jön lelkünkbe, hogy bensőleg alakítson át. Ő az igazság. A helyett, hogy nagyon érzelmes imaformák után nyúlnánk, szerszük az igazságot és adjuk beleegyezésünket, hogy az igazság minket az ő képére formáljon. Nincs megrendítőbb, mint mikor az igazság belép az életbe. Hogy ellenkezés nélkül fogadhassuk, oroslán-bátorság kell, mert egy csapásra hatalmába ejt és kényszerít Isten szolgálatára.

Krisztus azért jött lelkünkbe, hogy teljesen átalakítson. Ő a szeretet. Nincs kérhetetlenebb, mint az igazi szeretet, melyet nem lehet kirekeszteni, sem elaltatni és amely átfogja az embert, mint zsákmányát. Engedd lelkedbe jönni ezt az uralkodó, féltékeny szeretetet, mely erős, mint a halál és nézd, hogyan dolgozik, mint fáradhatatlan munkás; nézd, mint bánik el kicsinységgel, önzéssel és mit gondol tehetetlen restségedről!

Krisztus azért jön lelkünkbe, hogy teljesen átalakítson. Ő az, akinek jönnie kell. Nincs semmi oly lélekbemarkoló, mint a jövő, vagy mint valami határidő. Eljön ő és a szentek ővele. Azt kívánja, hogy várakozásban éljünk, sohase állapodjunk meg a mulandóban, hanem kívánjuk szüntelen a tökéletesebbet.

Sokkal kényelmesebb volna Krisztust, mint csak vendéget lelkünkbe fogadni, és mást tőle nem várni, mint, hogy kérelmeinket hallgassa meg. A fölséges beszédek és a túlságos kifejezések mérhetetlenül kevesebbet érnek, mint az egyszerű önátadás abban a haldoklóban, ki utolsó útjára megáldozik, mikor már gondolatait sem tudja szépen rendbe szedni, és átengedi magát ellenállás nélkül az utolsó óra munkásának. — *Uram, mit akarsz, hogy cselekedjem?* (Ap. Csel. 9, 6). — Együttműködni Krisztussal, még pedig minél teljesebben! Ez mindig lehetséges, és ez a legkívánatosabb gyümölcse minden szentáldozásnak.

Az Oltáriszentség, az Eucharisztia eledel. Eucharisztikus lelkeket nevelni nem annyit jelent, hogy csak selyemmel bélelt, kis, rejtett kápolnákká alakítsuk azokat át, hanem, hogy kifejlesszük bennük az éhséget és szomjúságot az igazságosság után, — *hogy a láthatatlan javak szeretetére ragadtassunk.* — Ez lassú munka, mint minden nevelés. Az időt nem tolhatjuk előre vállunkkal és nem előzhetjük meg a Szentlélek művét. De kiáshatjuk, kiüresíthetjük lelkünket, hogy Krisztus teljessége betölthesse azt. — *Szí-
vem magát neked egészen átadja.*

XXXII.

*Obsequium servitutis.
Szolgáságunk hódolata.*

Nem kell megszűnnünk annak lenni, amik vagyunk, hogy Istennek tessünk. Az ember *animal*

rationale, vagyis eszes állat. Tudjuk ezt már első iskoláinkból s mégis, miért ütközünk meg gyakran annyira az igazság legelemibb következményein? Ha igazán megértенők, mik vagyunk, sohasem mondanánk vagy gondolnánk rosszat a keresztény lélek ájtatoskodásáról, mert belátnók, hogy áhítatunk megfelel természetünknek. Az ember lényegében állat is. S ez igaz, bármily bántó is legyen ma ez a szó a maga egyszerűségében. És Isten azt akarta, hogy őt az eszes állatok imádják és szeressék. Ime a valóság, mely előtt érzékenységünk vagy kényeskedésünk hiába ágaskodik. Az emberek eszes állatok és szolgálnak Istennek természetükhöz híven. Beszélnek, kiáltanak, rendezett ritmusokban vagy másként; sírnak, hallgatnak, kitárják karjukat; mozognak, járnak-kelnek jobbra-balra, jönnek-mennek . . . Mindez egészen természetes, hiszen úgy tesznek, ahogy testi-lelki mivoltuknak megfelel.

Istenük tiszteletére vakolatot készítenek, agyagot vernek és házat építenek égetett földből: és ez az ő templomuk. Hajdan a száraz sivatagban Jahvének pásztorsátort vertek — *hajlékban jártam és sátorban* — (Kí. II. 7, 6).

Azután hangosak is, ha örömeiket akarják nyilvánítani vagy ha valamin bánkódnak. Zenét is játszanak. Kőbe alakokat vésnek. Viaszgyertyákat gyújtanak és gyantát, tömjént égetnek ércedényekben.

Ezekből a mozdulatokból, énekekből, tűzből és füstből összeállítják az emberek liturgiájukat, istentiszteletüket a mindenség Urának.

És kik azok az oktalanok vagy pogányok, akik ezen megütköznek vagy mosolyognak? Nincs-e az embernek joga, hogy ember legyen, ha egyszer az? S ha egyszer már az, nincs-e joga emberi mivolta szerint cselekedni? Tehát miért a lekicsinylés vagy a megbotráncozás azon, hogy a keresztény nép körmenetet tart vagy búcsújárást végez, hogy énekel és siránkozik vagy, hogy az Eucharisziát, mint kincsét bezárja az oltárszekrénybe?

Istenem, szeretem Egyházadban azt a szeretetet minden iránt, ami testi. A test szent dolog, mert te istenivé tetted az eszes állatokat, kik mi vagyunk; mert az Ige testté lett és eljött közénk, hogy a mi hajlékunkba lakozzék. Mennyire hálás vagyok, hogy nem vetted meg azt a testet, mely küzködik és szenved s a gondolat és erény eszköze. Test nélkül nem részesülhetnénk a keresztiség szentségében és szív nélkül nem tudnánk küzdeni a te szent szolgálatodban. Szeretem régi harcosaid vaskeztyűs, acélizmú karját, mellyel a szent sirt megszabadították véres testi küzdelmek árán. Szeretem apostolaid kezét, mely fölemeli a megtörteteket és keresztvizet önt a hitetlenek homlokára. Szeretem és tisztetem a vértanuk testét. Tiszta szellemekkel szemben tehetetlen lett volna az a láng, mely szent Lőrincet vagy szent Polikárpot égette, az a vad tehén, mely szent Perpetuát szétroncsolta, az a kard, mely szent Ágnes nyakát elvágta. De a szentek teste szenvedett és te, Uram, gondoltál rájuk, mint hajdan, mikor Fogor-völgyében prófétád, Mózes, testét

eltemetted: — *a szentek testei békességben temetettek el* (Eccli. 44, 14).

Nemde aranyzajú szent János ajka hirdette tiszteletedet és a nagy keresztelő szent János érdes hangja készítette elő utadat? Megcsodáljuk a katonákat, kik mellükkel, testükkel állnak sorompót a fenyegetett haza védelmére. De nem tettet-e te is csodálatosan istenivé nyomorúságunkat, mióta szolgálatodba vetted testünket?

Sajnos, bölcseségedet gyakran félreismerik. Az ember egyik féktelenségből a másikba esik a gögös megvetésből átcsap a durva érzéki vágyakba a helyett, hogy az egyensúlyban megállapodnék. Szeretni neki a testet annyit jelent, mint mohón élvezni, végső céljának tekinteni azt és felhajszolni magában a legsztelenebb vágyakat. De az ilyen szeretet nem más, mint nagy megvetés. Az igazi szeretet becsülésből és szemérmes tartózkodásból áll; fél attól, hogy megsérti vagy beszenyyezi azt, amihez hozzányúl, amint fél valaki, hogy behomályosítja a ragyogó kristályüveget, ha ujjával érinti.

Szeretni a testet azt jelenti, hogy megbecsüljük azt azért, amit szenved és azért, amit előkészít, mert ő a munkása a nagy feladatoknak és küzd szüntelen kemény fegyelem alatt. Szeretni a testet annyi, mint tudni, hogy gyöngé az áteredő bűn öta, és hogy minden sérülése mellett megvan a feladata, hogy fájdalmasan visszaszerezze azt, amit elvesztett, míg csak be nem jut a dicsőségbe és így minden ellenségétől megszabadul. — S

többé nem lesz sen jaiगतás, sem fájdalom.
(Titk. Jel. 21, 4).

Az emberek liturgiája, és néma imájuk az ő szolgáságuk hódolata! Még nem jutottunk ki Egyiptomból, még hordjuk a szolgáság igáját. Szolgálunk neked és szolgáság alatt vagyunk, még nem ismerjük a tiszta szellemek szabadságát.

Tehát légy könyörülettel, Uram, gyöngeségeink iránt, légy elnézéssel eszközeink, festményeink, képeink, ablakaink és nehézkes építményeink iránt! Ne vesd meg azt a kunyhót, ahol a hithirdető felüti kápolnáját és jobb eszköz híján két üres ládán helyezi el az oltárt. Ne vesd meg a dallamot, melyet csiszolatlan hangok énekelnek a falusi templomban. Tekints elnézéssel arra a behorpadt füstölőre, melyet a kis oltárszolga himbál! És ha a pap az oltárnál oremus-t énekel, Uram, gondolj arra, hogy a te néped imádkozik hozzád, az a nép, mely a halál hatalmában van, mely őt pusztítja; az a nép, melyet a test, az anyag korlátai határolnak; igen az a tapogatózó, tétovázó nép, melyet annyiszor lesújt a balsors csapása s amely alig-alig szabadul a lelkére nehezedő nyomasztó állapotból.

A te néped! — A te nyájad szolgál neked, ahogy tud, mert meg van győződve, hogy, ha a gőgösek, akik restellik, hogy emberek, darabosaknak és külsőségeseknek tartják is őket istentiszteletükben, te, aki alkottad őket, mindig csak gyengédséggel leszel telve a szegény emberi test iránt, melyet a te szent testeddel megváltottál.

XXXIII.

*Pretiosa margarita.**A drága gyöngy.*

Az életszentség, ha csak ritka alkalmakból fakadna, nem lehetne senkinek sem mindennapi kenyere, állandó légköre. A ritka rendkívüli és váratlan dolgokban keresni eledelünket annyi, mint éhségre kárhoztatni magunkat. Pedig a keresztény léleknek táplálkoznia kell azzal a kiváló és teljes erénnyel, melyet életszentségnek nevezünk.

A mennyek országa hasonlít a drága gyöngyhöz, melyet fölfedezünk, mint kincset. Kincs, kétségkívül az, de olyan kincs, melyet már fölfedeztek, és amelyet nem kell még kutatni az éjben. Az életszentséget sem kell a sötétben, a rendkívüliben keresnünk. Isten barátjának lenni nem azt jelenti, hogy főszerepet játszunk. Van más szerep is, vannak némaszereplők és statiszták is, kik éppen oly oly szükségesek mint a többiek, mert nélkülök a dráma főszereplői nem tudnának kihez fordulni. Hogy pedig valamit jól végezzünk el, nem szükséges ágaskodni, sem a sorokon kívül tolakodni. „Ne takarjatok el, én látszani akarok!” mondta a marignani győző a csatában. Ha mindenki rendkívüli volna és senki sem akarná, hogy mások eltakarják, akkor mindenki egyformán közönséges volna és senki sem tűné ki.

Ezek az igazságok nagyon régiek, de együgyű elfogultságunk makacsul nem akar tudomást venni róluk, és kevélységünk megkötötte magát, hogy nem próbálja megérteni azokat. A szentek élete mindjárt elkápráztat, ha valami csodálatos

dologra akadunk. A hőstettek elbűvölnek nem azért, mert megfelelnek az igazságnak, hanem mert rendkívüliek és izgatják a képzeletet.

Még ha a köznséges dolgokban keressük is az életszentségünket, „rendkívüli” módon akarjuk azokat végezni. — *Communia non communiter!* — a köznséges dolgokat ne tegyük köznségesen, — mondta Berchmans szent János. S igaza volt. De a természetfölötti életnek ezt a szép elvét úgylis értelmezhetjük, hogy elferdítjük. Azt hiszik némelyek, hogy a járulékosokra ugyanazt a gondot kell fordítanunk, mint a lényegesre, hogy egészen egyforma figyelemmel kell lennünk a kicsiny és nagy dolgok iránt, és hogy a dolgok arányos fontosságának megkülönböztetése nem helyes. Ha valaki így gondolkozik, akkor lelke elmerül a kicsinységekben. Mindig ugyanaz a magatartása, mert azt hiszi, hogy soha semmin ne változtasson. Pedig így merev és gépies lesz. Mindent egyforma gonddal akar véghez vinni és beleesik abba a végzetes hibába, hogy mindent, mint egyformán értékest fogad; pedig a dolgok nem azok, és így a megkülönböztetés híján mindent összezavar.

Az életszentség nem a túlzásban van, még a jámbor túlzásban sem, hanem a minden kötelesség iránt tanúsított teljesen megfelelő odaadásban. Az életszentség nem azonos eljárás mindenben, hanem a részletnek a maga megfelelő értékét tulajdonítja és nem többet, a lényegesnek pedig az abszolút értéket tulajdonítja és nem kevesebbet. Megőrzi az elméletben a megbecsülés min-

den árnyalatát és a gyakorlati megvalósításban a valóság minden módozatát. Az életszentség vidám és komoly, meggondolva megáll az akadály előtt vagy átugorja azt, hirtelen szemügyre vesz valamit, vagy alaposan tanulmányoz. — Vagyis alkalmazkodik, más szóval engedelemeskedik és halad előre nem valami egyéni merev forma szerint, melyet a dolgokra erőszakkal rákényszeríteni igyekszik, hanem értelmes meghódolást tanúsít azzal a törvénnyel szemben, melyet Isten beléjük oltott.

Alkalmazkodni azt jelenti, hogy magunkat megtagadjuk, de azt is, hogy éljünk, mert az élet szüntelen alkalmazkodás. Alkalmazkodnunk kell a szükséges és visszataszító feladathoz, alkalmazkodnunk a társalgás vidámságához és az esztétikai értékelő eljáráshoz. Alkalmazkodnunk kell a háborúhoz a nélkül azonban, hogy csak a harcokról akarjunk ábrándozni és csak annak szentelnők magunkat. Alkalmazkodnunk kell a békéhez a nélkül, hogy megrémülnénk és elernyednénk, ha hirtelen a harc riadója fúj. Mindig magunkkal kell hordanunk erőkészletünket és mindig egészen *Isten közelében* kell lennünk, ki szétosztja erőnket az egyes napokra. Dolgoznunk kell az ő művén elégedetlenség nélkül, telve nagy, őszinte és bátor odaadással.

Aki elszánja magát, hogy alkalmazkodik, az beleegyezik abba, hogy mástól függjön és ez az, amit mi nem szeretünk. Mi előre csinálunk magunknak életet, tervet, nekünk való magánkörzetet és intézkedünk, törvényt hozunk, mintha mi

volnánk a sorsunk ura és az események legfőbb irányítói. A mi mintaképünk nem Krisztus, ki mindennek alávetette magát, ki fájdalmasan megismerte az engedelmességet — *azokból, miket szenvedett, engedelmességet tanult* (Zsid. 5, 8). — A mi mintaképünk öntudatlanul is olyas valaki, aki hajdan a görög sztoikusok képzelete előtt lebegett, például, a nagy tetteiről és mesés viselt dolgairól híres Herkules; szerintünk ugyan ez a Herkules meg van keresztelve, de azért nagyjában marad az, aki volt, járkál büszkén vasbuzogánnyal kezében és irányítja a dolgokat és eseményeket.

Istenem, ha alkalmazkodhatnám kötelességemhez és óhajodhoz, sohasem panaszkodhatnám és készséges eszközöd lehetnék szent akaratok megvalósítására. Ha alkalmazkodnám, mindenből hasznót húznék a nélkül, hogy valamihez ragaszkodnám. Akkor megőrizném lelkem üdeségét és derült világosságát, a műveid iránt való eleven érdeklődést, megőrizném mindazt, amit lesorvaszt vagy haszontalanul leront bennem saját kiválóságom gondja.

Bárcsak ott keresném az életszentséget, a hová te helyezted, Uram; hogy ugyanabban a szobában éljek télen-nyáron egyaránt zúgolódás nélkül, hogy végezzem teendőimet s hogy szívből őszintén vidám tudjak lenni a kellemetlenkedőkkel szemben is, hogy szívemet minden keserűségtől megőrizsem és lelkemet minden haragtól; hogy mindenkinek odaadóan szolgálatára legyek és ne évődjem azon, hogy magamról pontos ítéletet

mondjak és az aranymérlegen mérjem meg magamat, mintha bizony a legkisebb rosszullétem megzavarná a világ egyensúlyát.

Nem is kívánom, hogy hirtelen csodával alakíts át engem, hanem azt kérem, hogy oltalmazz magammal szemben; emlékezzél meg, hogy a velem született baj az, hogy megsérült és oktan vágyó tehetséget hordozok lelkemben, mely önmagának ellentmond a nélkül, hogy tudná, miért; elkóborol a nélkül, hogy mondaná hová, és izeg-mozog, de nem tudni, mi okból. A velem született baj az, hogy nincs kedvem a jóhoz, és mindig a közepszerű után vágyódom. Ugy vagyok, mint a gyermek, engem is elvakít az, ami ragyog, és elmerülök nevetséges kedvteléseimben. Az én bajom az, hogy szegény bűnös vagyok, nincs bennem erő, sem érdem.

Uram, ha térden állva látsz magad előtt engem, amint némán reád tekintek s nem merem elsorolni nyomorúságom lajstromát, sem sikertelenségeim számát; ha ott látsz behúnyt szemmel, összetett kézzel, egyedül magamban, minden szó és mozdulat nélkül, akkor emlékezzél meg, hogy Megváltóm vagy, és ha volnék valami magam által, akkor abban a mértékben nem szorulnék rád. De semmim sincs magamtól.

Sohasem a feladat kicsinyes vagy prózai. A szerep, az állás, a feladat tőled jön, Uram, tehát isteni, s ez az a drága gyöngy — *pretiosa margarita*, — az egyetlen, mely a mennyek országához hasonlít.

Van valami, amit semmi és senki nem helyet-

tesíthet vagyis önmagam, bármily jelentéktelen vagyok is. Van tett, melyet senki sem tehet meg helyettem, s ez az, hogy a rejtekben most imádlak téged. Hogy ritka legyek, nem szükséges valakit lemásolnom, hanem elég, hogy nem szűnöm meg az lenni, aki vagyok, hogy nem rontom le önmagamot oktalan ábrándokban, hanem gondviselő kezedhez alkalmazkodva, fenntartás és ellenkezés nélkül teljesen az vagyok, aminek a te szent akaratod szerint lennem kell.

TARTALOM

	<i>Lapszám</i>
A MAGYAR KIADASHOZ	... 3
BEVEZETŐ	... 7
I. Hova fejét lehajtsa ...	... 13
II. Vele vacsorálok	17
III. Te is galilei vagy	22
IV. Tégy engem magad mellé ...	26
V. Mester hol lakol?	... 31
VI. Vétkeim szava	... 36
VII. Elfáradván az úton ...	... 40
VIII. Egy korsó olaj	45
IX. Szedjétek föl a morzsákat is ...	49
X. Mindenikre kezeit tévén	54
XI. A nélkül, hogy tudná ...	... 59
XII. Reáemlékezvén	64
XIII. A tömeg zivaja	68
XIV. Hirdessék a te csodáidat	73
XV. Ismernek enyéim engem	78
XVI. Miérettünk	32
XVII. Egyek lévén mindnyájan	87
XVIII. Istennek szent Anyja	91
XIX. Összetett kézzel ...	... 96
XX. Kezed alkotása ...	... 100
XXI. Mindig és mindenütt	... 105

	<i>Lapszam</i>
<i>XXII. Az Ur szava ...</i>	... 109
<i>XXIII. Amen!</i>	... 114
<i>XXIV. Hogy én elmenjek ...</i>	... 118
<i>XXV. Ajkam hirdeti</i>	... 123
<i>XXVI. Aldjátok az Ur minden alkotmányai az Urat</i>	... 127
<i>XXVII. Behúnyt szemmel</i>	... 131
<i>XXVIII. Fölkelek és Atyámhoz megyek ...</i>	... 135
<i>XXIX. Öbenne gyökerezve ...</i>	... 140
<i>XXX. Térdre borulva ...</i>	... 145
<i>XXXI. Mindvégig</i>	... 148
<i>XXXII. Szolgáságunk hódolata ...</i>	... 152
<i>XXXIII. A drága gyöngy ...</i>	... 157

